

NORGES BANK

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

1983/1

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

013031VPA

Penger og Kreditt
Nr. 1/mars 1983/årg. 11

Norges Bank

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INNHOOLD

- 3 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 16 Kredittoversikt
- 21 Valutaoversikt
- 25 Den økonomiske situasjon
Knut Getz Wolds årstale
- 39 Etablering og bruk av selskaper i lavskattelend
v/Egil Gunneng
- 46 Noen glimt fra Den Kongelige Mynts medaljesamling
– og litt om medaljekunstens utvikling
v/Bodil Selnes
- 52 B-lånsordningen
v/Harald Roseng
- 57 Pressemelding. Noregs Banks rekneskap for 1982
- 59 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 65 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland

Redaksjonssekretær: Liv Kielland

Redaksjonsutvalg: Jarle Berge, formann

Knut Andreassen, Valutaavdelingen

Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling

Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen

Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:

Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Boks 336, Sentrum, Oslo 1

Telex: 71369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo.

Teksten er i dette nummer satt dels med 11 pkt. Baskerville
og dels med 11 pkt. Garamond

ISSN-0332-5598

Den internasjonale konjunktursituasjon

Verdensøkonomien har etter 1980 vært inne i en markert nedgangskonjunktur. Heller ikke den forventede oppgang i annet halvår 1982 i OECD-landene ble realisert. I de europeiske landene lå produksjonsnivået til og med lavere i annet enn i første halvår. For 1982 under ett ble produksjonen innen EF-området bare 0,2% høyere enn året før. Konjunkturbildet i USA, som i tredje kvartal 1982 var preget av svak oppgang, ble i fjerde kvartal avløst av nedgang i bruttonasjonalproduktet (BNP). For året under ett var samlet produksjon 1,8% lavere enn i 1981.

Stagnasjonen i OECD-området gjennom 1982 var i betydelig grad en følge av industrilandenes restriktive økonomiske politikk for å dempe inflasjonen. På dette området har neddemningen vært raskere enn ventet. Mens gjennomsnittlig konsumprisstigning i OECD-området lå på 13% i 1980, var den falt til 6½% i begynnelsen av 1983. En vesentlig del av forklaringen kan tilbakeføres til USA og Storbritannia, der prisstigningen er kommet under 5%. Også de fleste andre OECD-landene har vist en gunstig utvikling, og av de toneangivende landene er det nå bare Italia som fortsatt opererer med tosifret inflasjonstakt. Spredningen i inflasjonen landene imellom er derfor blitt mindre enn de foregående årene, noe som på sikt kan bidra til større grad av valutastabilitet. Det laveste reelle prisnivået siden 1945 for andre råvarer enn olje, sviktende internasjonale oljemarkeder og tegn til avtakende nominell lønnsvekst

er forhold som har bidratt til den lavere pris- og kostnadsstigningen. Selv om et konjunkturoppsving vil føre til en viss økning i råvareprisene, gir svekkede inflasjonsforventninger og lavere nominelt rentenivå håp om at prisstigningen i tiden fremover vil stabilisere seg på 6–7%.

I den senere tid er det kommet stadig flere signaler om et forestående oppsving i verdensøkonomien, men inntil nå har utslagene i det vesentlige vist seg i forskjellige former for ledende indikatorer. Med unntak av USA viser produksjon og etterspørsel få tegn til oppgang i de fleste industriland, og ledigheten er fortsatt i økning. Prisstigningen er imidlertid kommet ned på et nivå som er mer i samsvar med gjennomsnittet for de siste 10–15 år. I den økonomiske politikk kan det spores en viss oppmykning i forhold til den tidligere ensidige vekt på å bekjempe inflasjonen. En slik omlegging gjør seg gjeldende i amerikanske myndigheters budsjettforslag for finansåret 1984. I tillegg til USA vil styrken på det ventede internasjonale konjunkturoppsvinget særlig avhenge av utviklingen i Vest-Tyskland og Japan.

Det er likevel ikke grunn til å vente at oppsvinget gjennom 1983 og inn i 1984 blir vesentlig sterkere enn regnet med i Norges Banks kvartaloversikt 4/82. Usikkerheten går imidlertid i retning av at produksjonsveksten kan bli litt sterkere enn tidligere antatt, men den skjer på den annen side fra et lavere nivå. Hvis nåværende tendenser fortsetter, kan dette styrke forventningene om en mer positiv fremtidig utvikling, noe som i seg selv kan bidra til en raskere oppgang. I så fall vil BNP-veksten i annet

halvår 1983 og inn i 1984 kunne bli merkbart høyere enn antatte 2¾%. På den annen side er realrentenivået i de toneangivende land høyere enn hva som tidligere har vært vanlig i tilsvarende faser av konjunktursyklusen, noe som kan bidra til å dempe oppgangstendensene.

Det er i USA at indikasjonene på et forestående oppsving er sterkest. Nedgangen i lagerhold i fjerde kvartal var den største som har funnet sted i løpet av en tremånedersperiode i tiden etter annen verdenskrig. Dette har lagt forholdene til rette for et vendepunkt i lagerhold og produksjon. Ordrettilgangen har tatt seg opp, industriproduksjonen vokste både i desember og januar, og kapasitetsutnyttningen har vist oppgang for første gang på ti måneder. Videre har økningstakten i nye krav om arbeidsledighetsunderstøttelse gått ned. En del av den ventede veksten i første kvartal skyldes gode værforhold, som fremmer detaljhandel, bilsalg og byggevirksomhet, og en reaksjon på den unormalt store lagernedbyggingen i fjerde kvartal. Det er derfor for tidlig å legge til grunn at den siste tids positive nyheter vil gi sterkere oppsving i BNP gjennom 1983 og i første halvår 1984 enn den tidligere antatte vekst på 3½–4%. For USA er problemene med dårlig konkurransevne, svak utenlandsetterspørsel og rekordstore budsjettunderskudd ikke blitt mindre i den senere tid. Selv om veksten i pengemengden etter midten av 1982 har ligget på eller over øvre grense for måltallene, synes nedgangen i rentenivået å ha stoppet nesten opp. En viktig hindring for ytterligere fall i rentenivået i USA er budsjettunderskuddet, som i 1984 ifølge det nye budsjettforslaget kan komme over 200 milliarder USD, eller mer enn 5½% av BNP. Ved et forsterket oppsving kan dette gi press på rentenivået og bidra til å bremse investeringsetterspørselen. Forventninger om en slik utvikling medvirker til at det langsiktige rentenivået stadig holder seg relativt høyt. En må også

regne med at myndighetene selv vil sette på bremsene dersom det skulle vise seg tegn til forsterket inflasjon.

I EF-landene er det fremdeles bare få tegn til et økonomisk omslag. Kommisjonen konjunkturbarometer for desember var omtrent uendret i forhold til de to foregående måneder, hvilket innebærer en svak bedring fra tredje til fjerde kvartal. I positiv retning trekker at konsumindikatoren på nytt peker oppover, samtidig som oppgangen i aksjeindikatoren fortsetter. Mye taler likevel for at et merkbart omslag i EF-landenes økonomiske aktivitet først kan ventes i annet halvår. Kommisjonen antar at vendepunktet i private investeringer vil komme i løpet av året, og sammen med lagerinvesteringer utgjøre den mest dynamiske faktor i annet halvår.

Vest-Tyskland har hatt større suksess enn noen av de andre toneangivende industriland i å kontrollere inflasjonen etter oljeprisøkningene i 1979–80 (OPEC II). BNP falt imidlertid med 1,2% i 1982 etter en nedgang på 0,2% året før. Den økonomiske aktiviteten ventes å forsterke seg gjennom 1983, og Bundesbank har annonsert at den i tiden fremover vil tillate basispengemengden (*Zentralbankgeld*) å øke i øvre del av intervallet på 4–7%. Arbeidsledighetssituasjonen vil neppe bedres i år da kapasitetsutnyttningen er meget lav. Det viktigste investeringsmotiv vil i første omgang være å oppnå rasjonaliseringsgevinster for å bedre konkurransevnen.

I *Frankrike* viste produksjonen økning igjen i fjerde kvartal, og for året under ett ble BNP-veksten 1½%. Tilstramningen i den økonomiske politikk medvirker til at BNP trolig øker mindre enn 1% i 1983. Inflasjonstendensene har foreløpig bare tiltatt i liten grad etter at prisstoppen ble opphevet. Fagforeningenes moderate linje kan bidra til at prisveksten blir lav i første halvdel av året. Som resultat av overvurdert franc og relativt høyt innenlandsk aktivitetsnivå vil

underskuddet på driftsbalansen bli betydelig også i 1983. Sammen med det offentlige budsjettunderskuddet er dette et hinder for å få rentenivået ned til et nivå som kan gi ekspansjon i økonomien.

Storbritannia førte en meget restriktiv økonomisk politikk i 1982, og konjunktursituasjonen mot slutten av året var preget av stagnasjon. Ifølge foreløpige oppgaver økte BNP med 0,6% i 1982, men 0,5 prosentpoeng av denne økningen skyldtes økt oljeproduksjon i Nordsjøen. Arbeidsledigheten kom i januar opp i 3,2 millioner, eller 12,3% av arbeidsstyrken. Inflasjonstakten falt imidlertid kraftig gjennom 1982 og inn i 1983. Det markerte fall for britiske pund har tvunget fram en økning i rentenivået som nå er tilbake til nivået for tredje kvartal 1982. En omlegging av den økonomiske politikk i forsiktig ekspansiv retning synes nå å være i gang. Utsiktene for 1983 er blant de beste innen EF med antatt produksjonsvekst på 1½%. Dette er likevel ikke tilstrekkelig til at ledigheten blir redusert gjennom inneværende år.

Japan var det eneste av de store industrilandene som også i 1982 hadde en gunstig utvikling både med hensyn til inflasjon og arbeidsledighet. Også i Japan er imidlertid utnyttingen av produksjonskapasiteten lavere enn det som synes akseptabelt på noe sikt. Veksten ventes å ligge på 3½–4% fram til midten av 1984. Etterspørselen fra utlandet utvikler seg stadig svakt, slik at utenriksøkonomien i motsetning til tidligere bidrar negativt til den økonomiske vekst. At også Japan er inne i en svak konjunkturperiode, illustreres ved at storbedriftenes investeringsplaner for første halvår 1983 viser nedgang for første gang på fem år.

OPEC-landene ble i begynnelsen av 1982 ikke enige om felles produksjonskvoter. Oljeprisene kan derfor komme til å fluktuere sterkt i tiden fremover. I et noe lengre perspektiv vil antakelig OPECs felles

interesse av ordnede pris- og produksjonsforhold og økt etterspørsel etter OPEC-olje etter som aktiviteten i OECD-landene tar seg opp, medvirke til en ny stabilisering av markedet. Hver av de to tidligere store oljeprisøkninger – OPEC I og OPEC II – medførte reduksjoner i OECD-landenes økonomiske aktivitet. En hovedårsak til dette var at de land som vant på denne inntektsoverføringen – OPEC og energi-produserende OECD-land – brukte lengre tid på å tilpasse sin etterspørsel til de nyvunne inntekter enn de tapende grupper – energibrukerne i OECD og de ikke-olje-produserende utviklingsland.

En synes nå å stå overfor den motsatte situasjon for oljeprisene. Det foreligger mange forskjellige anslag på hvilke virkninger et stort oljeprisfall vil få for industrilandenes utsikter. Ifølge beregninger av Valutafondet (IMF) vil en 10% nedgang i oljeprisene øke industrilandenes produksjonsnivå med om lag ½% og redusere prisene med ¾%. Dette er de beregnede utslagene etter ett år, men disse blir forsterket over tid hvis de lavere oljeprisene opprettholdes. Videre blir industrilandenes driftsbalanser styrket med vel 20 milliarder USD, mens en tilsvarende svekkelse vil finne sted i de oljeproduserende lands driftsbalanser.

OPEC-landenes driftsbalanseoverskudd falt imidlertid fra 65 milliarder USD i 1981 til balanse i 1982. Mange av de oljeproduserende landene står for tiden overfor store finansieringsproblemer og vil derfor måtte redusere importen når prisene faller. Deres prisfallet går særlig langt, kan deres sviktende betalingsevne også skape problemer i det internasjonale finansielle system. Virkningene av et prisfall for OECD-landene vil for øvrig i betydelig grad avhenge av om disse finner at den lettelse i inflasjonspresset som prisfallet medfører, gir dem muligheter for å føre en mer etterspørselsstimulerende politikk enn de ellers ville kunne gjøre.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Norges Banks referanseindikator, en sammensatt indeks av industriproduksjon, detaljomsetningsvolum og bygg under arbeid, viser at de konjunkturfølsomme deler av næringslivet ble sterkt svekket mot slutten av året. Norsk økonomi var således ved utgangen av 1982 preget av stagnasjon i produksjon og etterspørsel, svekkelse i arbeidsmarkedet og redusert driftbalanseoverskudd.

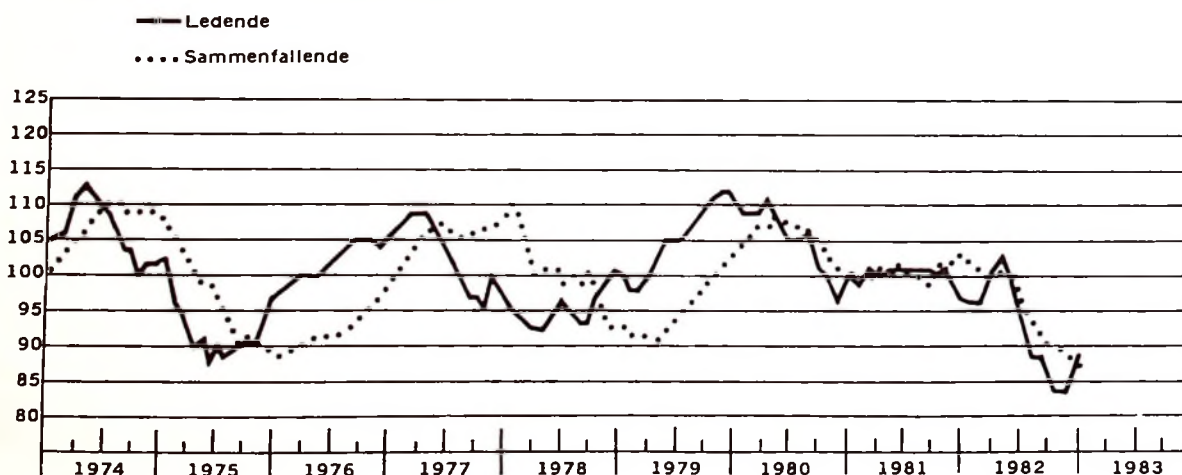
Et internasjonalt konjunkturoppsving, ledet av USA, synes nå å være i emning. For norsk økonomi er det stadig vanskelig å finne tilsvarende tegn på en forestående bedring. Norges Banks ledende indikator, som er sammensatt av 12 månedsserier, falt sterkt gjennom mesteparten av 1982, men økte merkbart i desember. Foreløpig gir den imidlertid ikke grunnlag for å regne med noe konjunkturoppsving allerede i første halvår. Et annet positivt trekk var at eksportordretilgangen for verksted- og metallindustrien var bedre i fjerde kvartal enn i de to foregående kvartaler. Innenlandsk ordretilgang stagnerer derimot fortsatt. Det ventede oppsvinget i utenlands- etterspørselen kan etter hvert bidra til en moderat forsterkning av aktivitetsnivået, men en svak relativ kostnadssituasjon må

antas å ville begrense utslaget i vår egen økonomi. Et økonomisk-politisk opplegg som sikter mot redusert inflasjon og en balansert økonomi på lengre sikt, vil heller ikke være en selvstendig faktor til å forhindre at konjunkturbildet vil være preget av stagnasjon gjennom storparten av 1983. Mot slutten av året og inn i 1984 bør det likevel være utsikt til produksjonsoppgang.

Arbeidsmarkedet ble sterkt svekket gjennom hele 1982, spesielt i annet halvår. Gjennomsnittlig ledighetsprosent i 1982 ble ifølge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse 2,6% mot 2,0% i 1981 og 1,7% i 1980. I fjerde kvartal 1982 var sesongkorrigert ledighetsprosent kommet opp i 3,4%. Til sammenligning var gjennomsnittlig ledighet i OECD-landene 9% i annet halvår 1982. I de europeiske OECD-landene var tilsvarende tall hele 10¼%. Arbeidsstyrken vil trolig fortsatt øke betydelig i inneværende år. Da aktivitetsnivået, som nevnt, neppe tar seg opp før mot slutten av året, synes det rimelig å vente en viss ytterligere svekkelse av arbeidsmarkedet i tiden fremover. Myndighetenes arbeidsmarkedstiltak vil imidlertid bremse oppgangen i ledigheten, og den vil også i år ligge på et lavt nivå internasjonalt sett.

Selv om det norske ledighetsproblem kan virke lite i internasjonalt perspektiv, må en

Fig. 1. Sammensatte konjunkturindikatorer

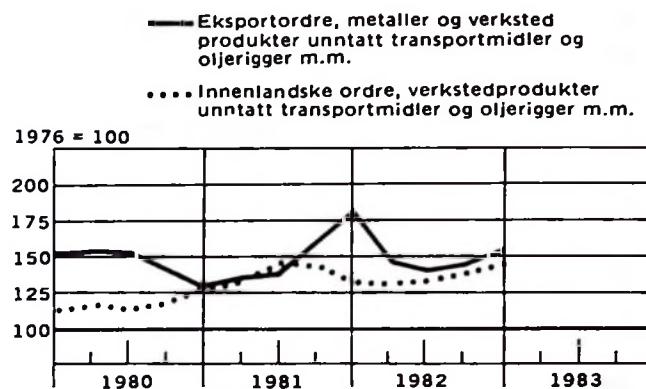

hovedoppgave for den økonomiske politikken på lengre sikt være å begrense ledigheten. Svekkelsen av konkurranseevnen siden 1980 har bidratt til at vi taper markedsandeler både på utenlands- og innenlandsmarkedene, og at ekspansive tiltak for en stor del fører til økt import og dermed får mindre virkning på innenlandsk produksjon enn de ellers kunne hatt. Om trent 2/3 av økningen i ledigheten synes å ha funnet sted i næringer der konkurransen fra utenlandske bedrifter betyr mye.

I tillegg til konjunktur- og kostnadsbestemte faktorer har svekkelsen på arbeidsmarkedet sammenheng med at veksten i offentlig sysselsetting i den senere tid er sterkt redusert. Som påpekt i avsnittet om arbeidsmarkedet, er dette en ny utviklingstendens, idet offentlig forvaltning de siste årene har absorbert hele sysselsetningsveksten. Siden begrensning av offentlige utgifter synes å representere en forutsetning for bedret balanse på lengre sikt, er det behov for å skape ny vekst i andre produksjonssektorer. Dette taler for at tiltak rettet mot å bedre næringslivets relative kostnadsposisjon og å stimulere til omstillinger, er et bedre middel for å redusere arbeidsløsheten på lengre sikt enn ekspansive tiltak av særlig omfang. Erfaringene fra motkonjunkturpolitikken i årene 1974–77 viser at en den gang la for stor vekt på kortsiktige konjunkturvurderinger og i for liten grad tok hensyn til langsiktige utviklingstendenser. Ved å gjennomføre en mer ekspansiv økonomisk politikk nå, er det fare for ytterligere utsettelse av oppdemmet omstillingsbehov, forsterket pris- og kostnadspress, problemer med utenriksøkonomien og behov for senere tilstramningstiltak. Senere tids uro på oljemarkedene illustrerer at størrelsen av oljeinntektene de nærmeste årene er så usikre at det synes nødvendig å styrke, eller i minste fall opprettholde, den konkurranseutsatte sektor.

Norsk industris internasjonale konkur-

Fig. 2. Ordretilgang, verdi

ranseevne ble sterkt forverret i 1982, og bare i 1977 lå relative lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien enda høyere (se figur 9). Ved inngangen til 1983 var kostnadsstigningen fortsatt høy selv om kursjusteringene på sensommeren hadde brakt selve nivået nedover. Som påpekt i forrige kvartaloversikt, taler likevel mye for at den svakere etterspørselssituasjonen og den høye arbeidsløsheten vil virke dempende på inflasjonen gjennom inneværende år. En gjennomsnittlig konsumprisstigning på 9–10% i 1983 og en underliggende stigningstakt ned på omkring 7–8% i begynnelsen av 1984 er, forutsatt at lønnsoppgjøret våren 1983 blir svært moderat, innen rekkevidde. I tillegg vil det være nødvendig at fortjenestemarginer, som ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte betydelig i 1982 innen en del tjenesteytende sektorer, ikke gir ytterligere bidrag til prisveksten, og at stigningen i offentlig fastsatte priser bremses. Under disse forutsetninger bør det være utsikt til at en beholder det vesentlige av den styrking av konkurranseevnen som fjorårets kursjusteringer gav, og at en unngår ny forverring i 1984.

Selv om det er usikkert med hvilken styrke og med hvilke tidsforskyvninger en sammenheng mellom prisstigning og vekst i pengemengde gjør seg gjeldende, vil en

avtakende inflasjonstakt over tid vanskelig kunne oppnås med en sterkere økning i pengemengden (M2) i tiden fremover enn omkring 11%. Hvis pris- og kostnadsstigningen utvikler seg som antydnet, vil en slik pengemengdeøkning også gi rom for reell vekst i aktivitetsnivået. Norges Bank har tidligere gitt uttrykk for at stimulerende tiltak heller bør komme gjennom kredittpolitikken enn i finanspolitikken. I nåværende konjunktursituasjon er det imidlertid rimelig å vente at økte utlånsrammer for bankene i betydelig grad vil slå ut i høyere utlån for konsumformål, herunder boligbygging. Selv om dette kan ha positive virkninger for sysselsettingen, må det være et viktig siktemål å stimulere foretaksinvesteringene. Utformingen av slike stimulerings tiltak som en finner det forsvarlig å treffe, bør derfor skje med dette for øye.

Konsumetterspørsel. Detaljomsetningsvolumet var i 1982 uendret i forhold til året før og lå bare 2% over nivået i 1979. Etter en stabil utvikling i årets tre første kvartaler inntrådte det en svikt i etterspørselen mot slutten av året. Noe av nedgangen har trolig sammenheng med vinmonopolstreiken og grensehandelen etter devalueringen i Sverige, men også den tiltakende arbeidsløsheten mot slutten av 1982 kan ha virket inn. Forbruket av varige konsumgoder lå noe høyere i 1982 enn året før, særlig som følge av oppsving i bilsalget.

Tjenestekonsumet vokser tradisjonelt sterkere enn varekonsumet, og i 1982 ble veksten 3,9%. Den største økningen fant sted i feriereiser til utlandet (12%). Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at privat konsum økte med 1,9% i 1982. Dette anslaget tar ikke hensyn til omsetningssvikten mot slutten av året og vil antakelig bli nedjustert. Foreløpige nasjonalregnskapstall tyder på en beskjeden økning i disponible realinntekter for lønnstakerne i 1982 og en noe sterkere stigning for pen-

Fig. 3. Privat konsum. Indikatorer for varekonsumet

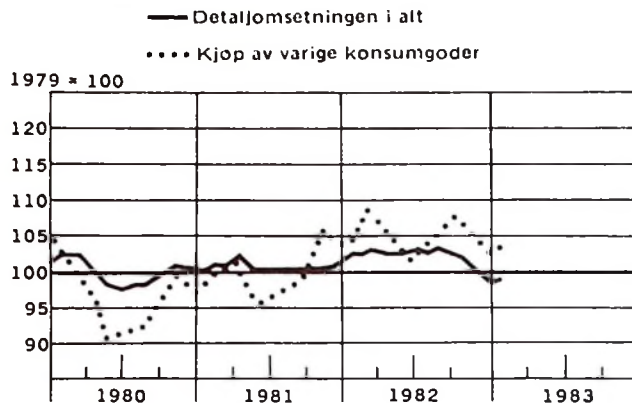
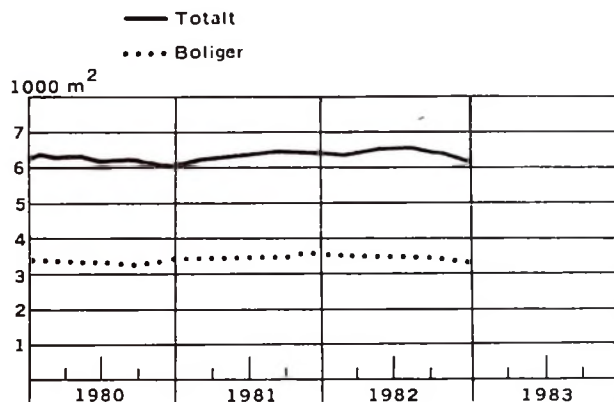

Fig. 4. Bygg under arbeid

sjonistene. For personlig næringsdrivende har oppgangen antakelig vært sterkere.

I 1983 vil disponible realinntekter trolig gå litt ned. Selv om kredittpolitikken kan bidra til en viss konsumvekst, ventes økningen i privat konsum å begrense seg til 0–1% i år. Offentlig konsum økte i 1982 med bare 0,9%, og også anslaget for 1983 på 2,2% er lavt historisk sett. Norsk økonomi synes således å ha lite å hente av vekstimpulser fra konsumetterspørselen i 1983.

Investerings etterspørsel. Foreløpige nasjonalregnskapstall for 1982 viser at det var nedgang i så godt som alle former for

bruttoinvesteringer i fast kapital. Unntaket var transportmateriell, ekskl. skip, som økte med 8%. Fordelt etter næring var det betydelig nedgang i investeringene i industri, skipsfart og olje- og gassutvinning etter at disse næringer hadde vist til dels sterk oppgang i investeringene i 1981. Registrering av investeringer i oljesektoren er imidlertid sterkt påvirket av at lageroppbygging i form av at plattformer under arbeid ikke regnes med. Hvis en korrigerer for dette, blir det betydelig økning i denne sektoren. Videre fant det i 1982 sted betydelig vekst i investeringsvirksomheten i skjermede sektorer som varehandel, hotell- og restaurantnæringen og for forretningsbygg. Både statlige og kommunale investeringer gikk ned med nærmere 9% i 1982.

Industriinvesteringene falt med 13% i 1982, og tendensen pekte nedover gjennom hele året. Statistisk Sentralbyrås investeringsstilling tyder på at denne utviklingen vil fortsette i 1983, og at industriinvesteringene, regnet i faste priser, kan bli redusert med om lag 25%. Industrien vil i så fall være nede i en investeringsrate på omkring 14% av bruttoproduktet, som i norsk sammenheng representerer et lavmål sammenlignet med 1970-årene. Det er likevel fremdeles like høyt som normalnivået i land som Storbritannia, USA og Vest-Tyskland.

Industrilederne kan ha tendens til å undervurdere utsiktene i bunnen av konjunkturcyklen. Dette kan bidra til en oppjustering av investeringsanslagene i løpet av 1983. Et åpent spørsmål i denne sammenheng er om bedriftene har så mye ledig kapasitet at det er lite behov for investeringer, eller om det foreligger et utskiftningsbehov som vil bli utløst ved signaler om en konjunkturoppgang. Videre vil utbygging i forbindelse med Statpipeprosjektet og Odinfeltet bety viktige impulser for norsk økonomi i tiden fremover.

På grunn av omlegging av boligstatistikken er registreringene blitt forskjøvet mot desember både fra oktober/november og

Fig. 5. Produksjon i bergverksdrift, industri og kraftforsyning

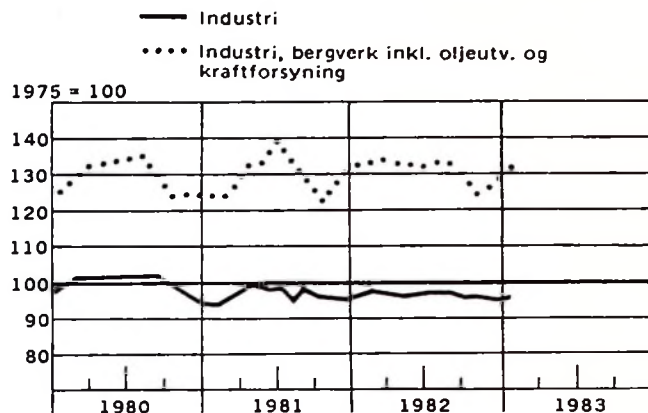

Fig. 5b. Industri

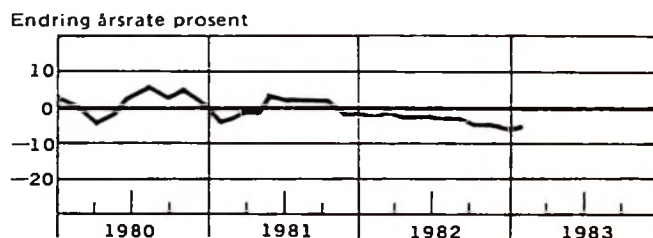
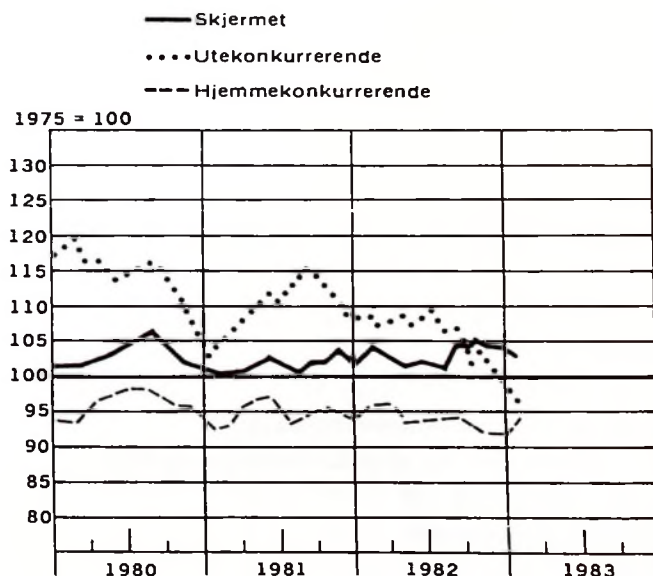

Fig. 5c. Industri og tradisjonell bergverksdrift

januar. Det registrerte igangsatte antall boliger på 37 200 i 1982 er derfor for høyt, og det reelle tallet ligger trolig mellom 35 000 og 36 000. Det inntraff likevel en betydelig opptrapping i igangsettingen i fjerde kvartal. Byggeareal under arbeid falt imidlertid gjennom året og lå i desember 5½% lavere enn i samme måned året før. Utsiktene for boligsektoren synes nå mer usikre enn før, og endringene i prisfastsettelsesreglene for borettslagsleiligheter har flere steder ført til metningssymptomer i blokkmarkedet. Videre ble det i 1982 nødvendig for Husbanken å overføre kvoter mellom landsdeler for å utnytte dem fullt ut, noe som tidligere ikke har vært aktuelt. Kredittopplegget for 1983 innebærer likevel at myndighetenes anslag om 35 500 igangsatte boliger kan bli realisert.

Produksjonsutvikling. Bruttonasjonalproduktet var uendret i forhold til 1981, men produksjonsutviklingen viste store ulikheter fra næring til næring. Mens bruttoproduktet i jordbruk og fiske gikk opp med 3,5% og i bank og forsikring med hele 11%, sank industriproduksjonen med 2,2%. Sterkest reduksjon har funnet sted i utekonkurrerende industri, der produksjonsindeksen for perioden november–januar 1983 lå 13% lavere enn gjennomsnittet for 1981. Innen skjermet industri var det på den annen side tendens til svak oppgang. Innen hjemmekonkurrerende industri ble konsumvareproduksjonen sterkest redusert, mens investeringsvareproduksjonen som følge av oljesektoren holdt seg bedre oppe. Da nærmere 60% av industriarbeidsplassene hører til hjemmekonkurrerende industri, er utviklingen her spesielt bekymringsfull ut fra et sysselsettingssynspunkt.

Utsiktene for den konkurransutsatte del av industrien vil være avhengig av bedret konkurransevne og økt markedsvekst etc. Senere tids lageroppbygging innenlands vil

Fig. 5d. Referanseindikator

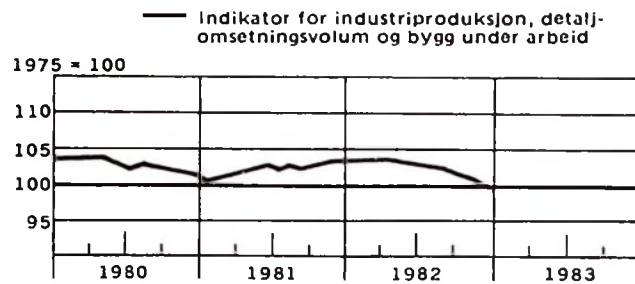

Fig. 6. Arbeidsmarkedet

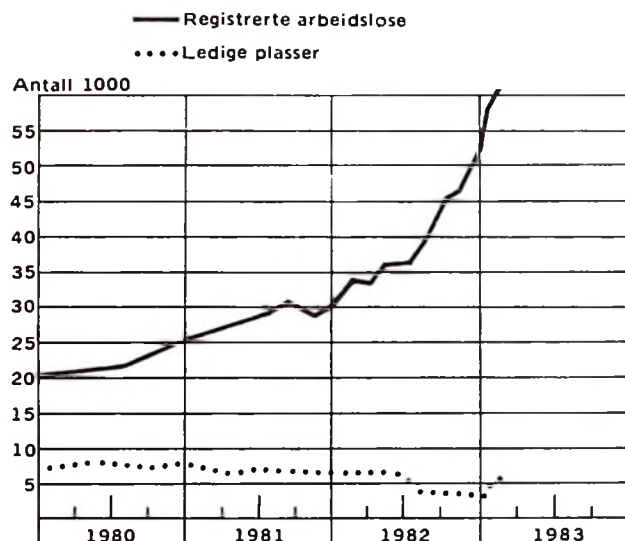
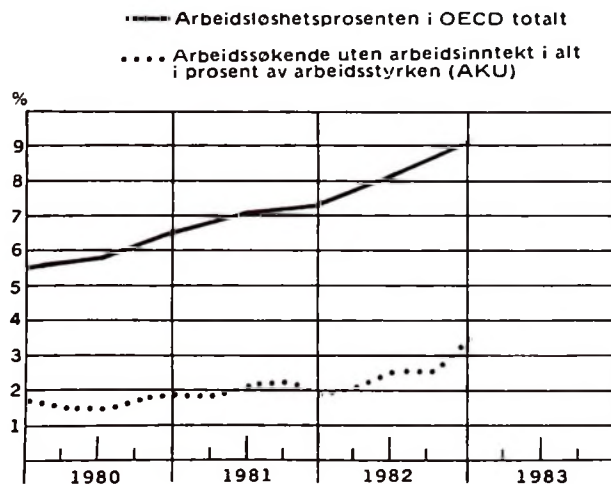

Fig. 6b. Arbeidsløshet i Norge og i OECD

dessuten i første omgang bremse et produksjonsoppsving. Da den sesongkorrigerede produksjonsindeksen for industrien i fjerde kvartal lå 2% lavere enn årsgjennomsnittet for 1982, vil selv et fall på 0–1% i industriproduksjonen i 1983 innebære en viss økning gjennom året.

Olje- og gassproduksjonen var 0,4% høyere i 1982 enn i 1981, men 1,2% lavere enn i 1980. Totalproduksjonen på 48,9 mill. t.o.e. var likt fordelt på gass og olje. De to nye feltene Statfjord B og Valhall bidrog til en markert produksjonsøkning i årets siste måned. Hvis en holder sikkerhetsmarginen for planleggingsformål utenfor, ligger det an til en produksjonsøkning på 10% i 1983.

Arbeidsmarkedet. Den registrerte arbeidsledigheten økte også i årets to første måneder, men mindre enn i høstmånedene i fjor. I februar var den sesongkorrigerede ledigheten 62 000, eller 3,1% av arbeidsstyrken. I januar var 26 300 personer engasjert i spesielle arbeidsmarkedstiltak, mot 18 300 i samme måned i 1982. Myndighetenes ekstraordinære arbeidsmarkedstiltak tar sikte på å etablere 10 000 elevplasser og 20 000 midlertidige arbeidsplasser og ventes å bremse opp en ytterligere økning i ledigheten.

Ifølge Byråets arbeidskraftundersøkelse økte arbeidsstyrken med 27 000 personer i 1982, mens sysselsettingsøkningen var på 14 000. Tilgangen til arbeidsstyrken kom dels fra ungdomskull som er større enn den generasjon de erstatter, dels fra økt arbeidsdeltakelse blant gifte kvinner. Ser en på faktisk sysselsettingsutvikling i perioden 1979–82 og sammenligner denne med anslagene i langtidsprogrammet 1982–85, viser det seg at særlig industrien, men også i utstrakt grad andre bedrifter, hadde langt svakere sysselsettingsutvikling enn regnet med, mens økningen innen offentlig forvaltning var atskillig sterkere enn ventet.

Fig. 7. Priser

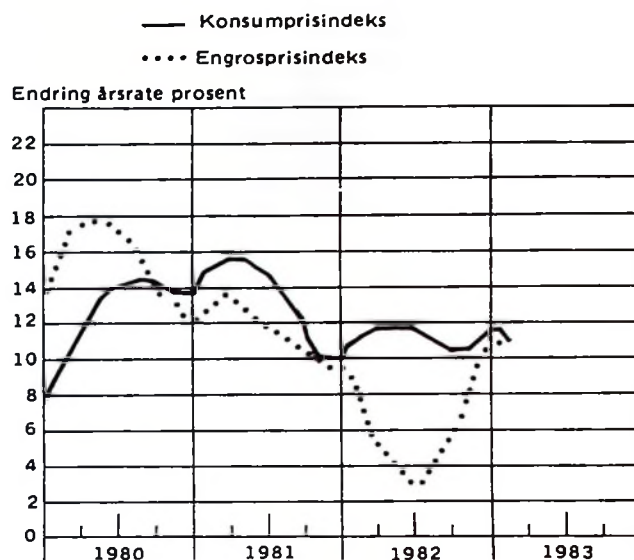

Fig. 7b. Konsumpriser etter leveringssektorer

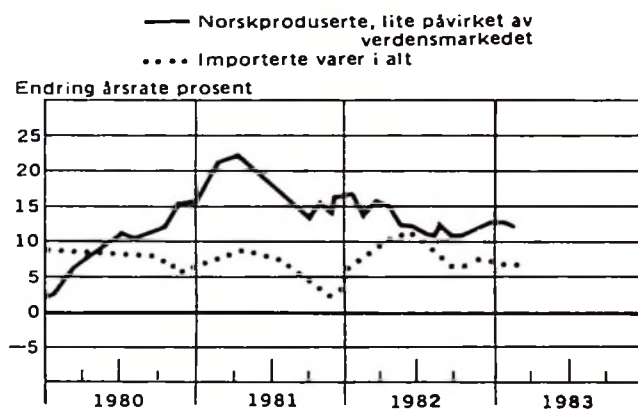
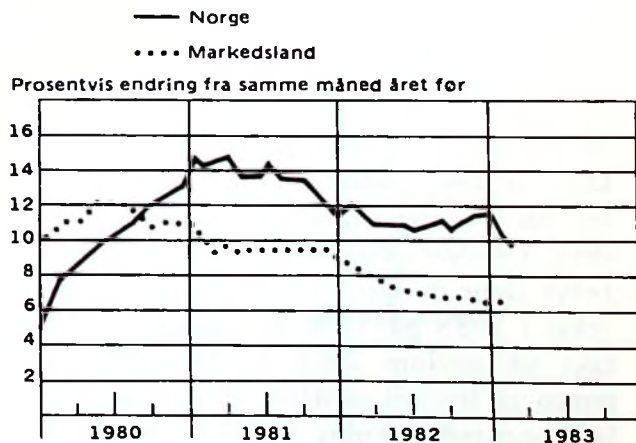

Fig. 7c. Konsumprisene

Særlig var veksten i kommuneforvaltningen klart høyere enn forutsatt i langtidsprogrammet. Den tilsktede dreining i sysselsettingsveksten mot en større andel av denne i den private sektor og derved en svakere vekst i offentlig sektors sysselsetingsandel er altså ikke blitt realisert.

Pris- og kostnadsutvikling. Etter opphevelsen av pris- og inntektsstoppen ved slutten av 1979 nådde inflasjonsraten i Norge en topp i begynnelsen av 1981. Deretter har tendensen jevnt over vært avtakende. Gjennomsnittlig økning i konsumprisene i 1982 ble 11,3% mot 13,5% året før. I desember 1982 var konsumprisindeksen 11,7% høyere enn året før, og overhenget inn i 1983 ble 3,8%. Importprisene virket gjennom året dempende, men den gjennomsnittlige vekst for denne delindeks på 8% var ½ prosentpoeng høyere enn året før. For norskproduserte varer lite påvirket av verdensmarkedet ble veksttaket redusert med om lag 4½ prosentpoeng til 13,7%. Prisstigningen i fjor må i hovedsak forklares av innenlandske forhold. Bedriftenes lønnskostnader økte sterkt. Innen en del tjenesteytende næringer ble trolig fortjenestemarginene ytterligere bedret. I tillegg bidrog økte avgifter, reduserte subsidier og offentlig fastsatte priser. Det siste moment gjenspeiles i at prisøkningene var størst for konsumgrupper som drikkevarer og tobakk (17,1%), matvarer (13,9%) og helsepleie (13,2%).

Fra desember 1982 til januar 1983 var økningen lavere enn i tilsvarende måneder de siste to år. Spesielt for varegrupper som klær, skotøy, møbler og husholdningsartikler har prisstigningen vist avtakende tendens. Uendret prisnivå fra januar og ut året betyr alene en gjennomsnittlig konsumprisvekst i 1983 på 5½%. En antatt stigningstakt på mellom 7½% og 10% årlig rate resten av året vil medføre en gjennomsnittlig konsumprisøkning i 1983 i intervallet

Fig. 8. Timelønn i industrien

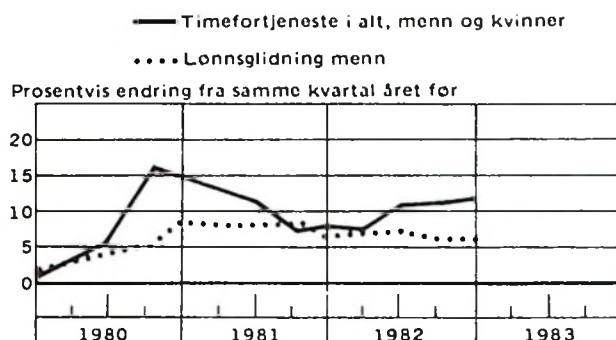
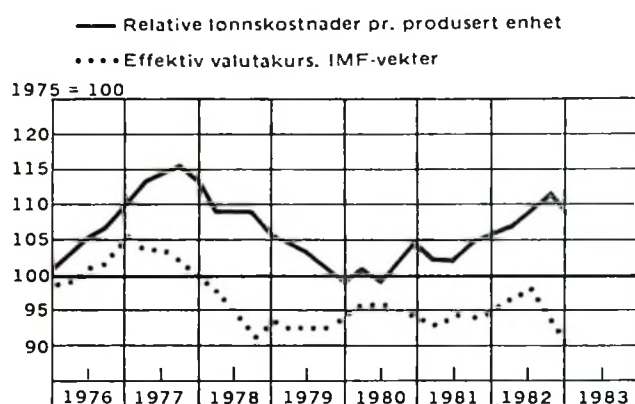

Fig. 9. Konkurranssevneindikatorer for industrien

9%–10%. Utviklingen i februar lå imidlertid litt i underkant av selv den nedre del av dette intervallet. Justert for sesongsvingninger økte prisindeksen med bare 0,3% både i januar og februar, eller litt lavere enn de månedlige prisbevegelsene i våre markedsland fram til utgangen av 1982. I februar lå konsumprisindeksen 9,9% høyere enn i samme måned året før.

Først og fremst den svake utviklingen i innenlandsk etterspørsel og det uscdvanlig slakke arbeidsmarkedet trekker i retning av lavere prisvekst i tiden fremover. Til tross for at økningen i industritimelønningene forsterket seg fra tredje til fjerde kvartal, foreligger det stadig flere tegn på at den svake konjunktursituasjonen også i Norge vil virke modererende på bedriftenes pris-

fastsettelse og på utviklingen i nominelle lønninger. På den annen side tyder den stabile tendens i importprisøkningen på at prisvirkningene av høstens effektive devaluering av norske kroner ennå ikke er fullt ut realisert. En antatt pengemengdevekst på omkring 11% innebærer at prisimpulsene fra finans- og kredittpolitikken blir omtrent som i 1982. Det er derfor en viss fare for at det angitte prisintervall kan være for optimistisk. Konsumprisveksten i våre markedsland ventes å bli 6½% mot 7,3% i 1982. Dersom anslagene slår til, kan således forskjellen i inflasjonsrate mellom Norge og våre markedsland bli redusert fra gjennomsnittlig 4 prosentpoeng i 1981 og 1982 til gjennomsnittlig 2½–3½ prosentpoeng i 1983.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i norsk industri med vel 11% i 1982 mot 10,3% året før. Kostnadsutviklingen i 1982 ble følgelig mer negativ enn tidligere lagt til grunn. Årsaken er dels at veksten i funksjonærlønningene (inngår ikke i kvartalsberegningene) synes å ha vært noe sterkere enn for arbeiderlønningene, og dels sterk svekkelse av produktiviteten i fjerde kvartal. I gjennomsnitt for 1982 appresierte den effektive, konkurranseveide valutakursindeksen 0,6%. Basert på foreløpige tall for våre markedsland, innebærer dette at industriens relative arbeidskostnader ble forverret med vel 5% i 1982. Kursjusteringene i august og september 1982 oppveide den svakere produktivitsutviklingen i fjerde kvartal, slik at relativ LPE ved utgangen av året bare lå litt i overkant av nivået i fjerde kvartal 1981.

Om en legger valutakursene for februar til grunn for hele 1982 (kurvindexen lå da på gjennomsnittlig 100,1), blir den effektive, konkurranseveide depresieringen på vel 5½%. Med en antatt timeproduktivitsvekst på omkring 2% og lavere timekostnadsvekst enn prisstigning kan gjennomsnittlig LPE-vekst, før depresiering, i norsk

Fig. 10. Utviklingen i norske eksportmarkeder

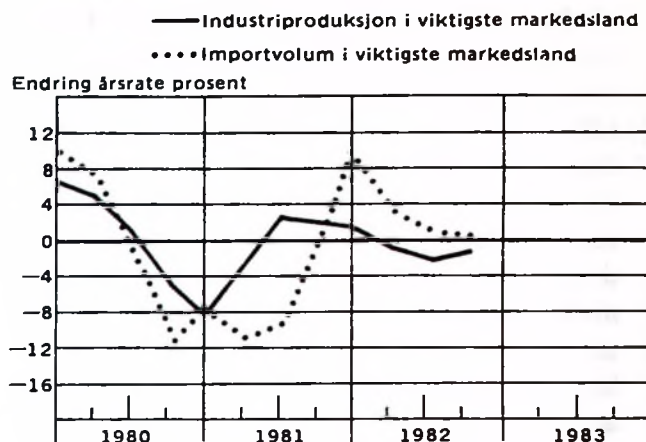

Fig. 11. Eksport og import, volum

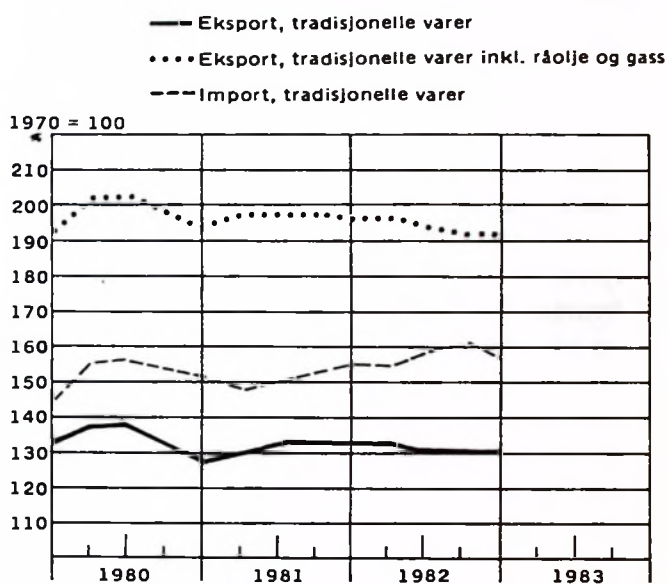
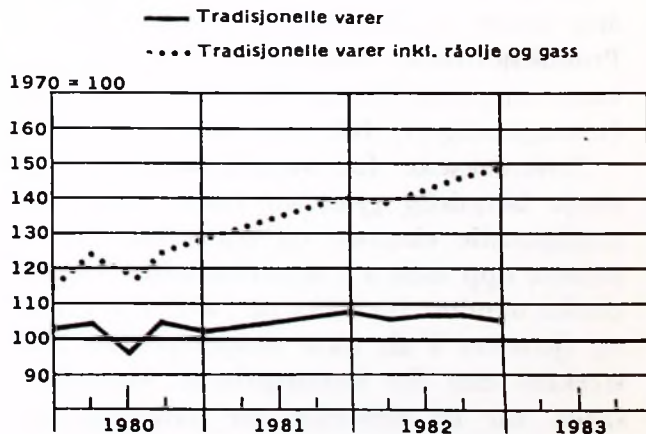

Fig. 12. Bytteforholdet

industri komme ned på 5–7% i 1983. Gitt en LPE-vekst i våre markedsland på 4½%, vil relativ LPE likevel forbedres med 3–5% som følge av kursjusteringene, eller komme tilbake til omtrent samme nivå som i 1981. Fra fjerde kvartal 1982 til fjerde kvartal 1983 antas derimot effektiv valutakurs å være uendret. LPE-veksten i Norge må derfor mot slutten av 1983 ned på samme nivå som i våre markedsland hvis en ikke vil gå inn i 1984 med tendens til forverret konkurranseposisjon. Selv om dette krever at lønnsveksten kommer ned på omkring 6% og prisstigningen skulle bli 9%, vil de vedtatte skattelettelser medføre at realinntektsnedgangen blir beskjeden for de fleste inntektsgrupper.

Utenriksøkonomi. Eksportvolumet av våre tradisjonelle varer (utenom skip, plattform, råolje og gass) falt markert fra fjerde kvartal 1981 fram til og med annet kvartal 1982. Gjennom resten av året var endringene mindre. For året under ett ble det en volumsvikt på 1,7%. Endelige tall for markedsvekst i 1982 foreligger ennå ikke. Utviklingen i årets tre første kvartaler indikerer at importvolumet i våre markedsland vil øke med 2½–3% i 1982. Dette tyder på at tapet av markedsandeler for norsk eksport var betydelig også i 1982. Importvolumet av tradisjonelle varer vokste markert de tre første kvartaler av 1982. For året under ett ble volumveksten på 3,3%. Produksjonssvikt innenlands og lav konsumentterspørsel bidrog til at importvolumet (sesongkorrigert) falt mot slutten av året.

Prisindeksene for utenrikshandelen varierte betydelig gjennom 1982. Både for tradisjonelle eksport- og importvarer gikk prisene opp med 4%. Bytteforholdet forble derfor uendret fra 1981 til 1982. For varer og tjenester i alt økte eksportprisene 2% sterkere enn for importprisene. Hovedårsaken var en prisvekst for naturgass på

Fig. 13. Varebalansen

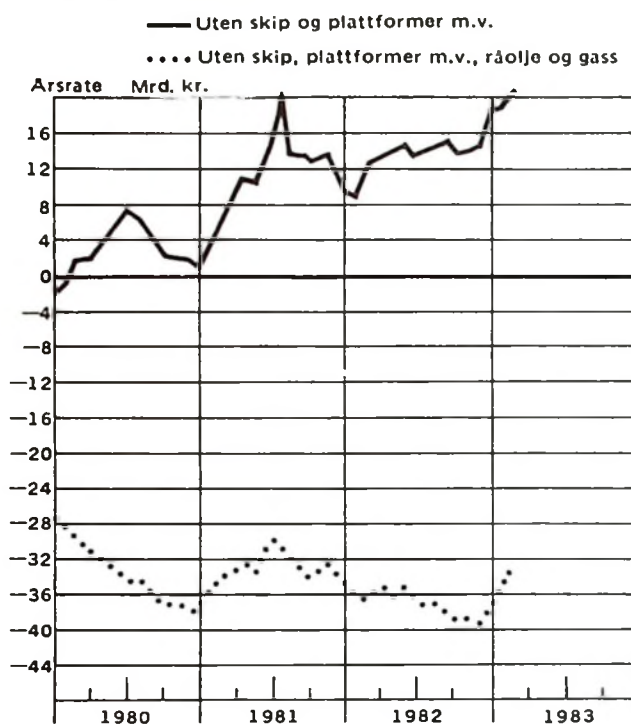
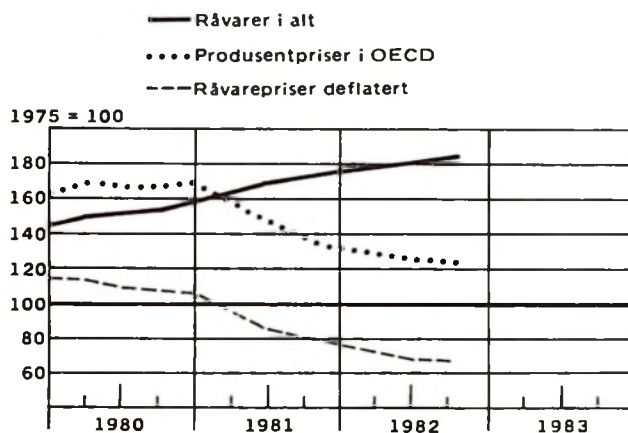

Fig. 14. Internasjonale varepriser

32,1%. Nasjonalregnskapets prisindeks for råolje var derimot omtrent uendret i forhold til året før.

Underskuddet på den tradisjonelle varebalanse kom opp i 38,6 milliarder kroner i fjor mot 32,5 milliarder kroner i 1981. Svekket tjenestebalanse og økende under-

skudd for renter og stønader bidrog også til at overskuddet på driftsbalansen ble redusert med nær 8 milliarder kroner til 5,3 milliarder kroner i 1982. Sesongkorrigerede verditall for de tre siste måneder fram til februar viser at tradisjonell eksport ennå stagnerer. På den annen side fører svak innenlandsk etterspørsel til at tradisjonell vareimport har utviklet seg markert svakere de siste tre måneder. Dette kan bidra til at underskuddet på den tradisjonelle varebalansen blir mindre enn tidligere lagt til grunn for 1983.

Norges Bank har tidligere anslått driftsunderskuddet i utenriksøkonomien til 5–10 milliarder kroner i 1983. Som i nasjonalbudsjettet baserer eksportanslaget for råolje og gass seg på en gjennomsnittlig oljepris på 34 USD pr. fat i 1983 og en kurs for norske kroner/dollar på 6,69. Videre blir en nedjusteringsfaktor på 15% benyttet for å ta hensyn til usikkerheten om pris- og volumforutsetningene. Senere tids uro på oljemarkedene medfører trolig at gjennom-

snittsprisen for råolje fra Nordsjøen vil bli betydelig lavere enn tidligere antatt. Referanseprisen for Nordsjøoljen ble således i februar redusert med vel 10% til 30½ USD pr. fat. Hvis dollarkursen holder seg over 6,69 i gjennomsnitt for 1983 og hvis produksjonen av råolje og gass går som forventet, kan oljeprisen falle helt ned mot 25 USD pr. fat før nedjusteringsfaktoren er brukt opp og før anslaget for driftsbalansen må justeres i retning av større underskudd. En årsak til dette er at prisen på gass, som utgjør om lag 40% av eksportverdien fra denne sektoren, neppe blir påvirket i særlig grad i år. Tendensene til underskudd på driftsbalansen vil imidlertid bli betydelig forsterket i årene fremover hvis ikke realprisen på olje igjen tar seg opp. Som omtalt i avsnittet om den internasjonale konjunktursituasjon, er det usikkert om fallende oljepriser vil motsvares av økt markedsvekst for norsk eksport.

Oslo, 16. mars 1983

Kredittoversikt

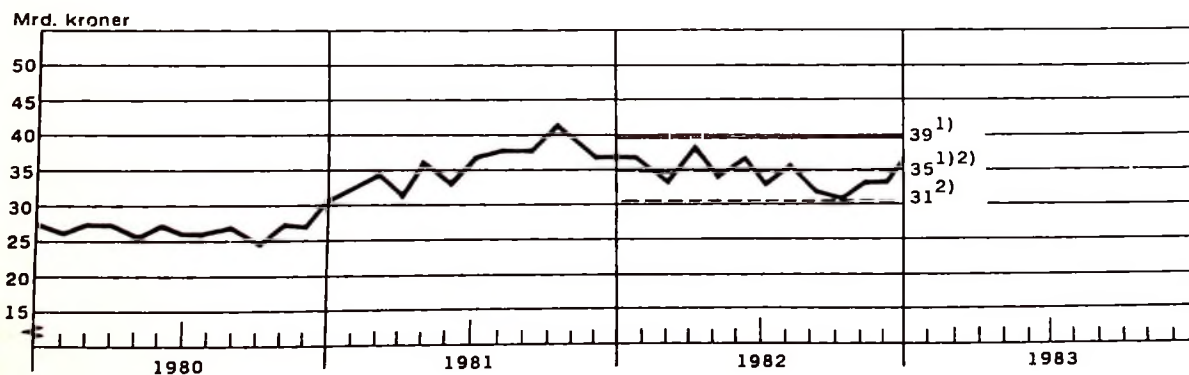
Kreditt- og likviditetsutviklingen

Samlet innenlandsk likviditetstilførsel til publikum fra statlige og private kilder var knapt 35 milliarder kroner i 1982. Statens kapitaltilførsel til Statoil og kronelån fra norske banker til oljevirksomhet er ikke med i dette tallet. I budsjettssammenheng behandles denne tilførsel som kapitalinngang fra utlandet. Innenlandsk likviditetstilførsel brukes ofte som en indikator på den samlede etterspørselsvirkning av finans- og kredittpolitikken. En vekst på 18% i 1982 mot 21% i 1981 indikerer en mindre ekspansiv politikk i 1982 enn året før. Dette skyldes lavere kreditt-tilførsel fra bankene og over obligasjonsmarkedet. Som i 1981 økte imidlertid kreditt-tilførselen over det uregulerte marked sterkt. Slik tilførsel må antas å ha samme realøkonomiske konsekvenser som kreditt formidlet gjennom de regulære kanaler. De tradisjo-

nelle indikatorer gir derved i denne perioden et mindre fullstendig bilde av utviklingen i samlet kreditt-tilførsel enn i andre år.

Tilførselen ved sentralmyndighetene var 20,3 milliarder kroner. Dette bidrog til en vekst i pengemengden på ca. 10,5%. Det ble tilført mindre ved statlige lånetransaksjoner i 1982 enn året før, mens inntektsunderskuddet ble større. Lavere tilførsel ved sentralmyndighetenes lånetransaksjoner skyldtes i hovedsak mindre utlånsøking fra statsbankene og at publikum kjøpte spareobligasjoner (Verdi-Spar '82) for 2,1 milliarder kroner. Ved beregningen av inntektsunderskuddet holdes statens inntekter ved oljevirksomheten utenfor fordi disse, i motsetning til andre skatter og avgifter, i liten grad påvirker innenlandsk etterspørsel. Oljeskattene utgjorde knapt 30 milliarder kroner i 1982, mot 27,2 milliarder kroner foregående år.

Innenlandsk likviditetstilførsel, siste 12 måneder

1) Måltallet for innenlandsk likviditetstilførsel inklusive statens lån til Statoil.

2) Måltallet for innenlandsk likviditetstilførsel eksklusiv statens lån til Statoil. Kurven for innenlandsk likviditetstilførsel refererer seg til fotnote 2.

De private banker tilførte anslagsvis vel 14 milliarder kroner i 1982, hovedsakelig ved ordinære utlån og kjøp av private og kommunale obligasjoner. Banksparing med skattefradrag inngår som en inndragningspost under bankene. Slike innskudd økte med 2,7 milliarder kroner i 1982 mot 1,8 milliarder kroner året før. Bankene bidrog til en vekst i pengemengden på 7,5%.

Bankenes utlån mot valutalisens og kronelån til oljevirksomhet holdes som nevnt, utenfor begrepet innenlandsk kreditttilførsel og ses i sammenheng med den direkte kapitalinngang fra utlandet. Samlet økte disse lånene med 4,4 milliarder kroner i 1982, hvorav kronelån til oljevirksomhet var nær 700 mill. kroner.

En del av den innenlandske likviditetstilførselen blir nøytralisert ved at publikum kjøper valuta i bankene. Publikums netto valutakjøp utgjorde knapt 20 milliarder kroner, eller 10,2% av pengemengdeveksten. Valutakjøpet var særlig stort i

forbindelse med de svenske og finske devalueringer i oktober. Utviklingen fram til utgangen av desember tyder ikke på en reversering av kjøpene. Den samlede økning i pengemengden utgjorde etter dette vel 20,1 milliarder kroner eller 10,5% i 1982, en nedgang på ett prosentpoeng fra året før.

Forretnings- og sparebankenes utlånsramme for 1982 ble økt fra 10 milliarder kroner til 11 milliarder i nasjonalbudsjettet for 1983. Rammen inkluderte en spesialkvote på 1 250 mill. kroner, fordelt med 1 000 mill. kroner på PSV-lån og 250 mill. kroner på statsgaranterte lån til miljøvern og energisparetiltak. Etter fordeling av spesialkvoten ekskl. PSV-lån ble veiledende utlånsøkning satt til 5 450 mill. kroner i forretningsbanker og 4 550 mill. kroner for sparebanker.

Forretningsbankenes utlån ekskl. PSV-lån økte i 1982 med 6 200 mill. kroner og sparebankenes med 5 000 mill.

Teksttabell. Kilder bak endring i publikums likviditet (korrigert for oljeskatter). (Milliarder kroner)

	1981	1982 ¹⁾	1982 ²⁾
Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd m.v.	9,4	9,8	20,3
Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner	9,0	8,3	
Herav:			
Statsbankenes utlån	7,8	..	6,4
Forretnings- og sparebanker m.v.	17,9	14,8	14,5
Herav:			
Ordinære utlån	12,5	..	12,1
Nettokjøp av private og kommunale obl.	5,1	..	3,7
Annen tilførsel/inndragning ³⁾	0,3	..	-1,3
Innenlandske kilder ³⁾	36,3	32,9	34,7
Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens og kronelån til oljevirksomhet	2,0	-12,7	4,9 ⁴⁾
Publikums nettosalg av valuta til bankene	-18,3		-19,5
Samlet likviditetstilførsel til publikum	19,9	20,2	20,1

1) Beregnet på grunnlag av salderingsproposisjonen 1983.

2) Foreløpige tall, pr. 14/3.

3) Viktige tilførselsposter er ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Viktige inndragningsposter er forretnings- og sparebankenes inntektsoverskudd og økning i banksparing med skattefradrag.

4) Inkl. statens lån til Statoil.

kroner. Samlet overskridelse ble således 1 200 mill. kroner. Av overskridelsen falt vel 750 mill. kroner på forretningsbankene og 450 mill. kroner på sparebankene. PSV-lån økte i alt med noe i underkant av 900 mill. kroner, vel 100 mill. kroner under rammen. Bankenes totale utlånsoverskridelse ble således om lag 1 100 mill. kroner.

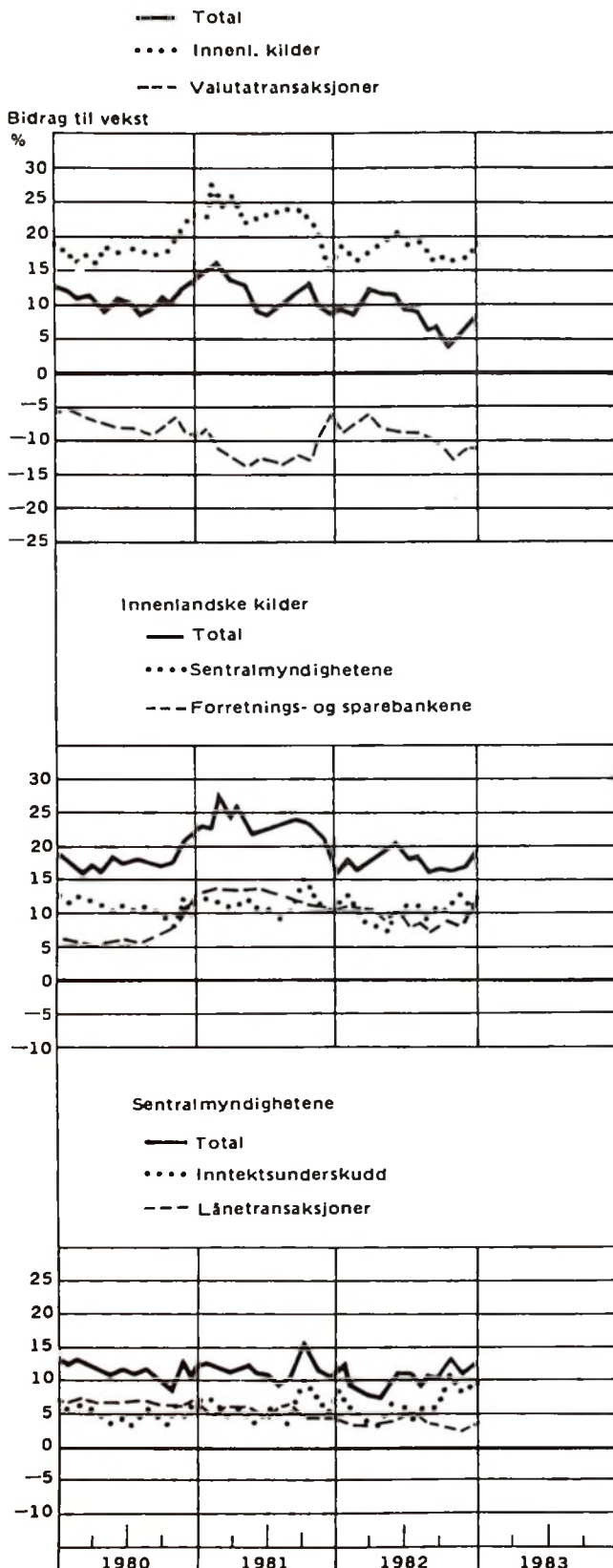
Overskridelsen av bankenes ordinære utlånsrammer skjedde til tross for betydelige innslag av kvantitative reguleringer. Sparebankenes samlede utlån var med visse unntak underlagt kredittlovens §8 om tilleggsreserver, og 60% av forretningsbankene var ved utgangen av 1982 underlagt direkte utlånsregulering etter opptak av betingede lån (B-lån) i Norges Bank.

Mens kreditt-tilførselen over obligasjonsmarkedet ble betydelig større enn rammene både i 1980 og 1981, var den i 1982 mindre enn opprinnelig forutsatt. Bankenes nettokjøp av private og kommunale obligasjoner, inklusive kredittforeningsobligasjoner, var i 1982 på grunnlag av forutsetningene i nasjonalbudsjettet for 1983 beregnet til 4,6 milliarder kroner. Bankenes beholdning av disse obligasjonene økte i 1982 med noe over 3,7 milliarder kroner, eller vel 900 mill. kroner mindre enn antatt. Det var flere faktorer som bidrog til den lavere tilførsel i 1982 enn årene før. For det første sikret gjeninnføringen av direkte emisjonskontroll for alle kredittforetak høsten 1981 kontroll over disse institusjonenes tilførsel. For det andre ble næringslivets direkte etterspørsel etter kreditt over obligasjonsmarkedet langt mindre enn lagt til grunn.

Bankenes utlånsrammer for inneværende år er fastsatt til 12,5 milliarder kroner. Av dette utgjør spesialkvoten, som hovedsakelig gjelder PSV-lån, 1,7 milliarder kroner.

Foreløpige tall for januar 1983 viser at forretningsbankene hadde en sesongkorrigert utlånsvekst på vel 250 mill. kroner, mens sparebankene økte med hele 1 800 mill. kroner.

Fig. 1. Publikums likviditet (korrigert for oljeskatter)

Sesongkorrigert viste disponerte kassekreditter relativt sterk vekst i forretningsbankene, mens de disponerte byggelån og nedbetalingslån ble redusert. Den sterke utlånsøkningen i sparebankene må ses i sammenheng med at §8-reguleringen ble opphevet med virkning fra årsskiftet. Noe av utlånsveksten må derfor tilskrives et oppdemmet lånebehov hos bankgruppens kunder. Det er dessuten rimelig å anta at en del lån som sparebankene har garantert for i det uregulerte marked, nå er tatt inn som ordinære utlån i bankenes balanse.

Banklikviditeten var forholdsvis stram i første del av desember, hovedsakelig som følge av store skatte- og avgiftsinnbetalinger til det offentlige omkring månedsskiftet. Utover i måneden kom det som ventet, stor tilførsel fra staten. Norges Banks valuta-intervensjoner med bankene i første del av måneden bidro også til å tilføre likviditet, slik at denne etter hvert ble ganske rommelig. I gjennomsnitt lå en- og tremånedersrentene på norske kroner i valutamarkedet (eurokronrenten) på 14,5%.

Bankenes lån i Norges Bank var relativt høye de første dagene av desember. Etter hvert som tilførselen kom utover i måneden, ble lånene noe redusert for så å øke igjen. I gjennomsnitt lånte bankene 2,9 milliarder kroner pr. dag. I løpet av låneperioden november–desember utnyttet forretningsbankene 96,5% og sparebankene 75,6% av sitt A-låns potensial.

Likviditeten var relativt stram de første dagene av januar. Som følge av stor tilførsel fra det offentlige, samt Norges Banks nye swap-forretninger med bankene ble likviditeten rommeligere utover i måneden. For å motvirke for rommelig likviditet, tilbød Norges Bank markedspapirer i midten av januar. Gjennomsnittrenten lå på 13,75%, rundt ett prosentpoeng lavere enn ved de foregående utleggelse. Bankene kjøpte markedspapirer for nærmere 2 milliarder kroner. Det meste av denne inndragningen skjedde ved kjøp av enmånedspapirer. I

Fig. 2. Forretningsbankenes utlån¹⁾

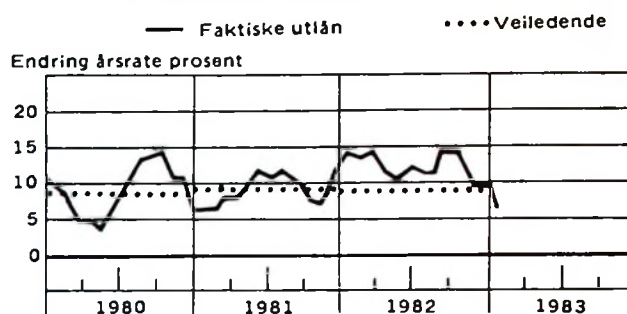
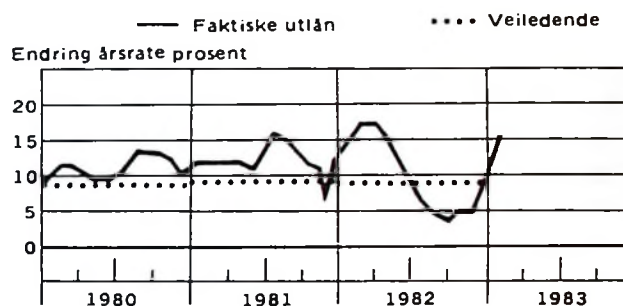
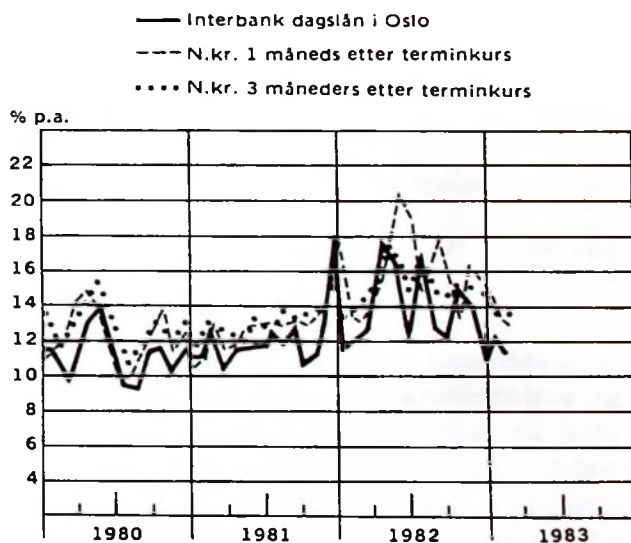

Fig. 3. Sparebankenes utlån¹⁾

1) Ekskl. PSV-lån f.o.m. 1981

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

gjennomsnitt lå enmånedsrenten på norske kroner i valutamarkedet på 13,7% og den tilsvarende tremånedsrenten på 13,0% i januar.

Selv om bankene hadde forholdsvis store lån i Norges Bank i februar, var banklikviditeten denne måneden likevel ikke særlig stram. Dette skyldtes i stor utstrekning at bankene hadde et betydelig lånepotensial i Norges Bank disponibelt for februar etter de relativt lave låneopptakene i januar. Interbankrenten (dagsrente) lå på 11,4% i gjennomsnitt. En- og tremånedsrentene på norske kroner i valutamarkedet var i

gjennomsnitt henholdsvis 13,1% og 13,7% og reflekterte bankenes forventninger om strammere banklikviditet igjen i mars-april. Av likviditetspolitiske hensyn inngikk Norges Bank swapavtaler med bankene og tilførte på denne måten likviditet for vel 300 mill. kroner i begynnelsen av februar. Oppøsning av tidligere inngåtte swap- og terminavtaler inndrog imidlertid likviditet for vel 600 mill. kroner senere i måneden. Av valutapolitiske årsaker solgte Norges Bank valuta spot for 800 mill. kroner i februar.

Oslo, 16. mars 1983

Valutamarkedet vinteren 1982–83

De *internasjonale* valutamarkeder var fra midten av november og fram til første halvdel av januar preget av markert nedgang i kursene på amerikanske dollar og pund sterling, mens japanske yen steg til dels kraftig i verdi. Tyske mark hadde en jevn appresiering. Fra midten av januar ble valutasituasjonen mer uklar. Politisk og økonomisk usikkerhet førte til store daglige kursutslag mellom hovedvalutaene.

Den tiltagende usikkerheten på valutamarkedene ut på nyåret førte til en viss styrking av *dollarens* stilling. En årsak til dollarkursens stigning kan være at den antatte nedgangen i dollarrentene uteble. Markedet hadde trolig ventet ytterligere reduksjoner i Federal Reserve's diskonto, som ble satt ned syv ganger i løpet av fjorårets fem siste måneder. Likevel kan kursutviklingen bare delvis forklares ut fra rentedifferanser. Dollarens styrke skyldes nok vel så meget problemer for andre valutaer. Politisk usikkerhet i Vest-Tyskland før forbundsvalgvalget 6. mars bidrog til å svekke tyske mark, mens reduksjonen i oljeprisene var en medvirkende årsak til nedgang i kursen på pund sterling. Reduksjonen i oljeprisene førte også til usikkerhet med hensyn til betalingsevnen for en del gjeldsbelastede, oljeproduserende land – særlig Mexico, Venezuela og Nigeria. Som vanlig i perioder med slik uro styrket dollaren sin stilling.

Innen det europeiske valutasystem *EMS* var det i desember og januar perioder med sterkt press mot enkelte valutaer. Etter hvert som tyske mark steg i verdi overfor

amerikanske dollar utover i desember, økte presset mot de svakeste valutaene, særlig belgiske og franske franc. Den franske nasjonalbank måtte intervensere med relativt store beløp for å støtte sin valuta, og den franske stat så seg nødt til å ta opp lån i utlandet for å dekke sitt valutabehov. Som nevnt ovenfor, falt tyske mark igjen overfor dollar fra midten av januar. Fallet i markens verdi medførte mindre spenninger i EMS. Det reduserte presset skyldtes også trolig at markedet ikke regnet med paritetsendringer innen EMS for valgene i Vest-Tyskland og Frankrike i begynnelsen av mars. Mot slutten av februar økte presset igjen, og sentralbankene i Frankrike og Belgia intervenserte med relativt store beløp for å støtte sine valutaer.

Valutamarkedet i *Norge* har vært forholdvis rolig denne vinteren. Usikkerheten på de internasjonale valutamarkeder har imidlertid også i Norge ført til sterke daglige kursutslag for de enkelte valutaer. Særlig gjelder dette for amerikanske dollar, med inntil 1½% daglig endring i salgsnoteringene på Oslo Børs. I perioden 15. desember til 4. mars var høyeste og laveste dollarkurs henholdsvis 6,94 og 7,22 kroner pr. dollar. Den 4. mars ble dollaren notert til 7,15 på Oslo Børs.

Kronens internasjonale verdi (målt ved kurvindeksen) ble svekket med rundt 1½% i løpet av siste halvdel av desember 1982. Kursnedgangen må trolig ses i sammenheng med nedgangen i de korte kronerentene og stigningen i dollarkursen. I løpet av årets fire siste dager solgte Norges Bank i undertak av 150 mill. dollar for å stabilisere kursutviklingen. I løpet av januar ble kurv-

indeksen styrket med vel 1%, mens den holdt seg noenlunde stabil i februar. Fornyet spekulasjon om devaluering av den norske krone i slutten av februar skapte uro i det norske valutamarkedet, og Norges Bank solgte 115 mill. dollar i perioden 18.-28. februar av kursstabiliseringshensyn.

I månedene desember, januar og februar ble det trukket inn 4,8 milliarder kroner netto fra banksystemet via valutamarkedsoperasjoner. Av dette refererte rundt 2,2 milliarder kroner seg til kursregulerende spotintervensjoner, mens det resterende beløp skyldtes swaptransaksjoner for å regulere kronelikviditeten i banksystemet.

Valutareservene

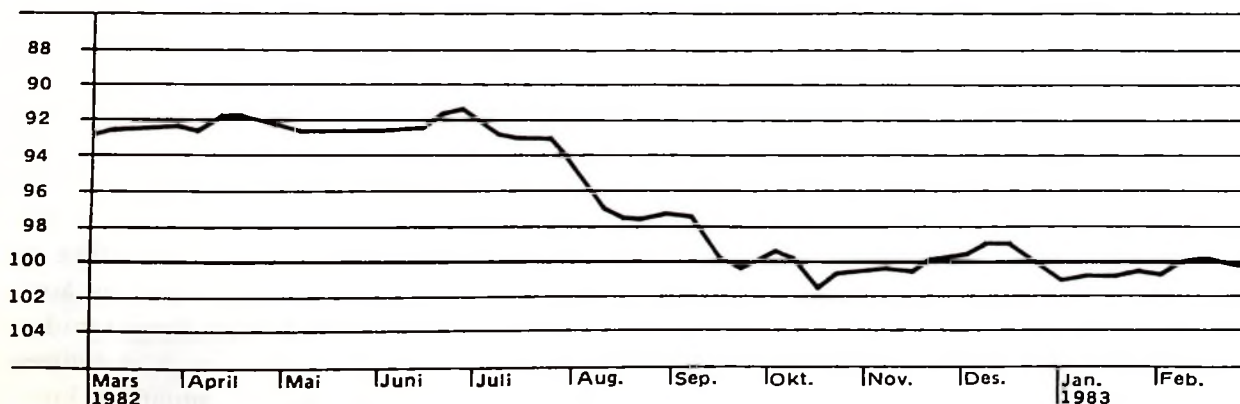
Norges Banks brutto internasjonale reserver ble pr. 31. desember 1982 bokført til 48,8 milliarder kroner. Valutareservene økte med 12,2 milliarder kroner i løpet av 1982. Av økningen skyldtes 7,9 milliarder kroner kursregulering pr. 31. desember 1982. Utenlandske renteinntekter beløp seg til 5,7 milliarder kroner, mens reservene økte med 8,6 milliarder kroner på grunn av

Norges Banks valutamarkedsoperasjoner. På den annen side ble reservene redusert med 10 milliarder kroner for å dekke Norges Banks andre transaksjoner med norske kunder. Dette gjaldt særlig den offentlige sektors behov for valuta, blant annet for tilbakebetaling av utenlandslån som forfalt i løpet av året.

Regnet i norske kroner, økte reservene med 33% i løpet av 1982. Ved siden av de faktorer som er nevnt ovenfor, skyldtes økningen det forhold at en stor del av reservene er plassert i amerikanske dollar. Dollaren steg sterkt i verdi overfor norske kroner i løpet av fjoråret, samtidig som dollarrentene var høye. Valutareservenes kjøpekraft i dollar økte således med kun 10% i løpet av 1982. Ved årsskiftet 1982/83 svarte Norges Banks brutto internasjonale reserver til vel fire måneders import av varer og tjenester.

I løpet av januar og februar 1983 gikk valutareservene ned med i underkant av 3½ milliarder kroner. Nedgangen skyldes hovedsakelig de valutamarkedsoperasjoner som er nevnt ovenfor, samt nedbetaling av statslån for 1,8 milliarder kroner. Den 28. februar var Norges Banks brutto internasjonale reserver bokført til 45,4 milliarder kroner.

Fig. 1. Kronens internasjonale verdi. Indeks for kuro-valutaene i forhold til norske kroner. Ukegjennomsnitt. Nytt vektgrunnlag 2.8.82. Basiskursene fra 1978 er justert 3% ned 6.9.82

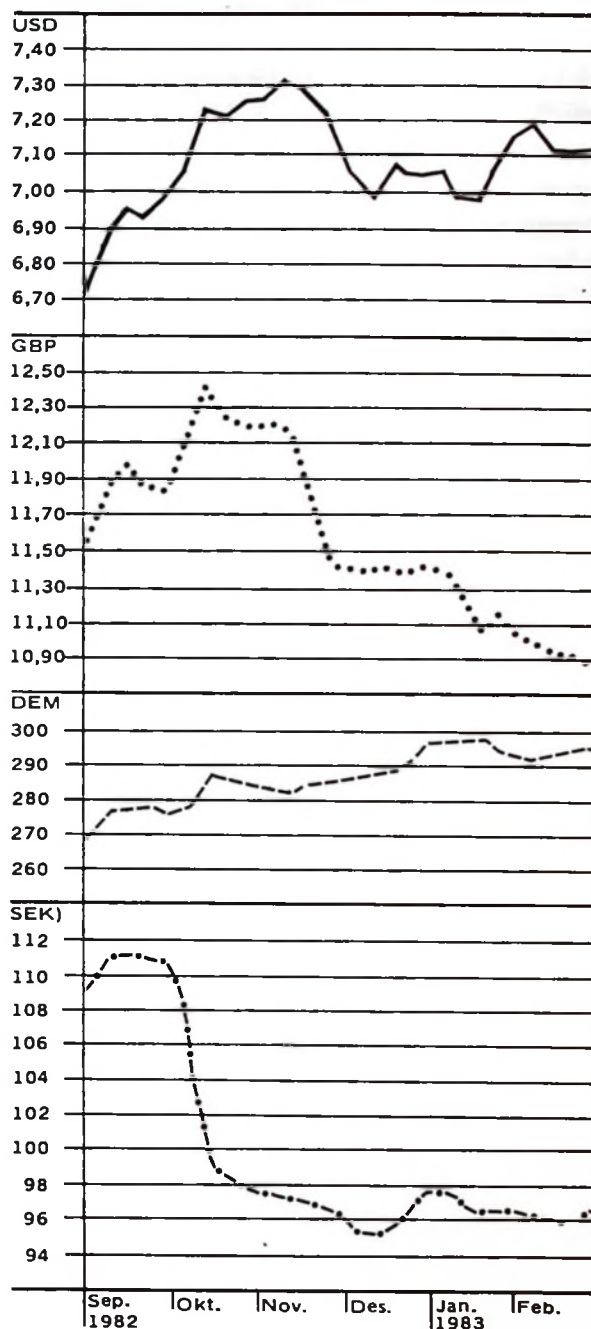
Valutareguleringen

Bruttorammen for 1983 for langsiktige og mellomlange lån i utlandet til næringslivet utenom oljevirkksomhet og skipsfart er i nasjonalbudsjettet 1983 fastsatt til 2 milliarder kroner. Dette er 250 mill. kroner lavere enn rammen i 1982. En rundspørring blant industri- og handelsbedrifter senhøstes 1982 tyder på en lavere opplåning i år enn i fjor. Den moderate låneetterspørsel synes å ha sammenheng med en fortsatt svak konjunktursituasjon internasjonalt som vil berøre markedssituasjonen for store deler av norsk industri.

Retningslinjer for regulering av låneptak i utlandet i 1983

Regulering av utenlandsopplåningen er å anse som en integrert del av kredittpolitikken. Reguleringen må praktiseres slik at en unngår at en stram kredittpolitikk innenlands motvirkes ved opplåning i utlandet. Et kriterium som inngår i vurderingen av søknad om utenlandslån, er spørsmålet om bedriften har utnyttet eksisterende lånemuligheter innenlands på en rimelig måte. I denne forbindelse vil det bli lagt vekt på om lånet er av en slik størrelse at det innenlandske obligasjonsmarked kan nyttes. Det vil videre bli vurdert om denne opplåningen kan sies å inngå som en naturlig del av bedriftens finansielle strategi ved at lånet er ledd i en valutakurssikringspolitikk. I en slik sammenheng vil utenlandsopplåning naturlig kunne innpasses for bedrifter som er eksportorienterte og har tilgodehavender i valuta. Et annet eksempel er norske bedrifter med datterselskaper i utlandet hvor utenlandsopplåningen kan avpasses mot datterselskapets fordringsposisjoner i valuta. Ved behandling av søknader om utenlandslån vil rentemotiver ikke kvalifisere for innvilgelse av utenlandslån.

Fig. 2. Salgskurser for US dollar (USD), pund sterling (GBP), tyske mark (DEM) og svenske kroner (SEK) i Oslo

Kredittopplegget i nasjonalbudsjettet for 1983 og de aktuelle utsikter for etterspørselen etter lån i utlandet taler for tiden ikke for noen vesentlige endringer i låneregu-

leringen. En ser det imidlertid ikke som noen oppgave å fylle den ramme som er satt, idet det kan vurderes som mer naturlig å heve måltallene for den innenlandske kreditt-tilførsel dersom rammen ikke blir nådd. Praktiseringen av lånereguleringen vil imidlertid bli vurdert i lys av kreditt-opplegget i revidert nasjonalbudsjett 1983, og endringer i retningslinjene vil eventuelt kunne bli foretatt. Mot denne bakgrunn vil valutamyndighetene inntil videre legge følgende retningslinjer til grunn for lisensieringen av lån/kreditter i 1983:

Reguleringen av opptak av mellomlange og langsiktige lån i utlandet har de senere år vært praktisert slik at hel/delfinansiering av større investeringer har vært prioritert. Lisensieringen av denne kategori lån vil fortsatt primært ta sikte på å dekke større finansieringsoppgaver for bedrifter og industribransjer som tradisjonelt har finansiert seg i utlandet på grunn av prosjektets størrelse som ledd i deres internasjonale markedsføring og for å avdekke foretakets samlede valutaeksponering. Lisensieringen vil i 1983 imidlertid i noen grad bli søkt endret slik at små og mellomstore foretak gis anledning til utenlandsfinansiering når forutsetningene for dette ellers er til stede, samtidig som adgangen til utenlandsfinansiering undergis en mer "næringsnøytral" behandling. Med denne endring i lisensieringspraksis ventes små og mellomstore bedrifter likevel å belaste lånerammen med begrensede beløp.

Innenfor de rammer for opplåningen i utlandet som er fastsatt i nasjonalbudsjettet, vil Norges Bank ved behandling av søknader om opptak av langsiktige og mellomlange lån i 1983 prioritere investeringslån generelt. Søknader om lån til styrking av likviditeten vil bli undergitt en streng prøving og bli vurdert i lys av hvilke alternative innenlandske finansieringsmuligheter som er brukt

eller kan brukes. Når det gjelder søknader om konvertering av innenlandslån til utenlandslån, vil de normalt ikke bli innvilget.

Fra og med 1982 er omfanget av bevilgede, kortsiktige banklån i valuta direkte regulert. Denne styring er i nasjonalbudsjettet for 1983 forutsatt videreført med en uendret nominell ramme. Rammen for nye kortsiktige lån i 1982 var på 3,4 milliarder kroner. Dette gjelder valutalån til næringslivet utenom verftene, oljevirksomhet og skipsfart. Innenfor denne ramme vil Norges Bank prioritere opptak av kortsiktige lån til finansiering av eksport. Byggelån i valuta til norske verft vil bli behandlet liberalt, idet statsgarantien for disse lån som regel er knyttet til valutaopplåning. Søknader om lisens til finansiering av forbruksvareimport vil ikke bli innvilget.

Norges Bank har i de senere år fulgt en restriktiv linje når det gjelder opptak av bank- og banksyndikerte lån i utlandet denominert i norske kroner. For 1983 vil en fortsette denne praksis. Opptak av lån i utlandet til finansiering av oljevirksomhet i Nordsjøen vil fortsatt normalt bli godkjent.

Ovrige reguleringsområder

På de øvrige reguleringsområdene hvor Norges Bank er lisensmyndighet, er det i 1983 ikke foretatt vesentlige endringer sammenliknet med praktiseringen i 1982. Men det er i retningslinjene for 1983 presisert at garantier fra utlandet for lån/kreditter på det uregulerte kredittmarked ikke vil bli tillatt.

I Norges Banks rundskriv til forretnings- og sparebankene nr. 8/31. januar 1983 er det gitt en mer detaljert redegjørelse for valutareguleringen i 1983.

Oslo, 4. mars 1983

Den økonomiske situasjon

*Foredrag av direktør Knut Getz Wold
på Norges Banks representantskapsmøte
28. februar 1983*

Innledning

Verdensøkonomien er midt inne i det alvorligste økonomiske tilbakeslaget i hele etterkrigstiden. Nullvekst preger industrilandenes økonomi, arbeidsløsheten har nådd stadig nye rekordtall. Om situasjonen er alvorlig for industrilandene, er den langt verre for utviklingslandene. De er rammet både av vanskelige avsetningsforhold for eksportvarene og av den drastiske forverringen av de mellomfolkelige betalingsforholdene. Proteksjonistiske handelspolitiske tiltak har vokst illevarslende i styrke i mange land.

Det rår stor meningsforskjell både i de enkelte land og i de internasjonale økonomiske samarbeidsorganisasjoner om hvilken økonomisk politikk som best vil rette på disse misforholdene.

Men la oss ikke se bort fra de lyspunktene som tross alt nå er i sikte. Det var den høye inflasjonen i de aller fleste land som var den viktigste årsaken til den svært stramme økonomiske politikken mange av dem har ført. Og nettopp her er bedringen sterk. Langt lavere inflasjonsrater har gjort det mulig å føre en mer ekspansiv penge- og kredittpolitikk. Den har igjen ført til en sterk reduksjon av det rekordmessig høye rentenivået som lenge var en viktig hindring for økonomisk vekst i mange land.

Mye tyder på at vi er meget nær bunnpunktet i det økonomiske tilbakeslaget i verden. Kanskje er det alt passert. Men perspektivene og ikke minst tempoet i veksten er usikkert. Mye vil avhenge av den økonomiske politikken, særlig i de store industrilandene. Det vil også kreves en mer

systematisk og målrettet innsats i det mellomfolkelige økonomiske samarbeidet for å få til en samordnet vekstpolitikk.

Denne internasjonale bakgrunnen stiller store krav også til norsk økonomisk politikk i det året vi er gått inn i. Den negative faktor er at inflasjonsraten i Norge lenge har ligget høyere enn i de fleste andre industriland. Det betyr en binding på handlefriheten. Men nå har utviklingen på dette området bedret seg også hos oss.

Med sin sterkt utenriksorienterte og åpne økonomi er Norge meget avhengig av utviklingen i verdensøkonomien. Nesten halvparten av bruttonasjonalproduktet blir eksportert og er avhengig av etterspørselsforholdene på verdensmarkedet og Norges konkurransevne der. Ja, flere av de viktigste norske eksportproduktene er spesielt konjunkturfølsomme.

Oljen og gassforekomstene i Nordsjøen gir selvsagt Norge store fordeler i den økonomiske omstillingsprosessen som det sterke internasjonale konjunkturtilbakeslaget fører med seg. Produksjonen representerer en vekstindustri med store fordeler for betalingsbalansen overfor utlandet. Men problemene som oljeøkonomien og oljeinntektene har ført med seg for den øvrige økonomi, er også store, og risikoen når det gjelder markedsforhold og priser for olje og gass, er betydelig.

Internasjonal økonomi

Etter de gylne 1960-åra med god vekst, lav arbeidsløshet og lav inflasjon i de aller fleste land fulgte de vanskelige 1970-åra.

De var preget av oljeprissjokkene, men likevel av såpass god vekst som 3,2% i gjennomsnitt om året i OECD-landene.

De første 1980-åra gir et helt annet og dystert bilde. Vekstraten i 1980 og 1981 var mellom 1 og 1½%. I fjor kom bunnåret med en nedgang i bruttonasjonalproduktet på ½%. I Sambandsstatene var nedgangen hele 1,8%. Den lave veksten må ses som et resultat av den meget stramme økonomiske politikken som de aller fleste industrilandene har ført for å dempe inflasjonsraten og redusere underskottet på betalingsbalansen. En dempende innflytelse er også oppnådd på begge disse områdene. Men arbeidsløsheten holder seg meget høy og stiger fortsatt.

Når det gjelder vekstraten, tyder mye på at vendepunktet er nådd. Etter nullvekst i annet halvår i fjor regner OECD med en vekst på 1¾% (årsrate) i det halvåret vi nå er inne i, fulgt av 2¾% i siste halvår i år og i første halvår 1984. Om det er betydelig usikkerhet i disse tallene, peker de klart i rett lei.

Oppgangen vil bli ledet av USA med bortimot 5% vekst fra siste kvartal i fjor til siste kvartal i år etter de seneste offisielle prognoser. Denne utviklingen reflekterer en omlegging både av finanspolitikken og kredittpolitikken i noe mer ekspansiv retning ettersom inflasjonsraten har falt markert. En overvurdert dollar er likevel en bremse. Japan har fortsatt relativt høy vekstrate trass i en noe strammere økonomisk politikk. Men vekstutsiktene i de ledende europeiske industrilandene er langt svakere. For 1983 ventes bare ½% vekst i de fire ledende europeiske industrilandene til sammen.

Arbeidsløsheten i OECD ventes å stige ytterligere, om enn i noe dempet tempo i år, og passere 34 mill. arbeidsløse eller 9½% i annet halvår. I Europa kan den bli over 11%. I USA ventes en ledighet på opp til 10½%. Den gjennomsnittlige varigheten av arbeidsløsheten øker også. I Europa har ca.

tredjeparten av de arbeidsløse vært uten arbeid et halvår eller lengre.

I hver femte av ungdommene i OECDs arbeidsstyrke ventes å være arbeidsløse neste år. Arbeidsløsheten i 24 OECD-land er så stor at den svarer til en tapt produksjon på 340 milliarder dollar om året. Dette svarer igjen til hele bruttonasjonalproduktet i Canada og Danmark til sammen.

Både fra menneskelige og økonomiske synspunkter er arbeidsløsheten et dominerende problem for den vestlige verden. Det må bli et hovedmål for den økonomiske politikken å få snudd den dystre utviklingen på dette området.

Et stort lyspunkt i det internasjonale økonomiske bildet er den markerte nedgang i inflasjonsraten i de fleste land. Også her leder USA og Japan, som begge har redusert inflasjonsraten til under halvparten i løpet av det siste året til henholdsvis 4 og 2½% i årsrate. Andre land med inflasjonsrate på knapt 5% er Sveits, Tyskland, Østerrike og Nederland. Den britiske inflasjonsraten på 5½% er nå den laveste på ti år.

Denne utviklingen i inflasjonsraten har muliggjort en mer ekspansiv penge- og kredittpolitikk og dermed et markert lavere rentenivå i de aller fleste industriland. USA og Storbritannia har ledet utviklingen, og det har igjen lettet presset på Japan, Tyskland og Canada. Bildet er mer usikkert i Frankrike og Italia. OECD mener at ytterligere fall i de korte rentesatser ventelig vil bli av moderat omfang. Men de mer langsiktige rentesatser ventes å fortsette å falle som refleks av lavere inflasjonsforventninger og en mer rommelig kredittpolitikk i 1983. Det vil i tilfelle stimulere investeringer og økonomisk aktivitet.

De høye prisene på olje og andre energikilder har stimulert store investeringer i energiproduksjon og energisparing. Dette har redusert industrilandenes oljeginnførsel og betalingsunderskott.

OPEC-landenes overskott er redusert fra

110 milliarder dollar i 1980 til 0 i fjor og ventes å bli 15 milliarder i år. Men svikten i OPEC-samarbeidet ser ut til å svekke oljeprisene og redusere dette tallet. Flere av OPEC-landene, og framfor alt Saudi-Arabia, har økt sin innførsel sterkt, mye på grunn av gjennomføringen av et ambisiøst investeringsprogram. Vi kan nå tydelig se at dersom oljeprisøkningen i 1970-åra hadde skjedd mer gradvis istedenfor i to store sjokk, ville tilpassingen gått raskere og skadevirkningene for verdensøkonomien blitt mindre.

OECD-landenes underskott ble redusert sterkt fra 69 milliarder dollar i 1980 til 31 milliarder dollar i 1981, men steg så i fjor og ventes å bli hele 54 milliarder dollar i år. Det er framfor alt USAs underskott som ventes å øke drastisk fra 9 milliarder dollar i fjor til 31 milliarder i år. En overvurdert dollar spiller en viktig rolle her. Tyskland bedret sin betalingsstilling sterkt alt i fjor, og Japan venter en markert bedring i år. Utviklingen i disse landene reflekterer en sterkt bedret konkurransevne.

Den alvorligste siden ved de internasjonale betalingsproblemene gjelder de ikke-oljeproducerende utviklingslandene, som er kommet i en meget vanskelig situasjon. Det samlede driftsunderskottet på betalingsbalansen for disse landene vil i år ventelig utgjøre 50 milliarder dollar mot 65 milliarder i fjor. Et alvorlig problem for disse landene er også den drastiske forverringen av finansieringsmulighetene i de private markedene. Dette kan bare delvis oppveies av økt innsats fra Valutafondets, Verdensbankens og IDAs side.

Den aktuelle situasjon stimulerer de aller fleste land til en fortsatt stram økonomisk politikk for å prøve å bedre konkurransevnen, slik det ofte heter. Men det er ikke mulig for alle å bedre konkurransevnen og redusere underskottet. En mer ekspansiv økonomisk politikk i Tyskland, Japan og enkelte mindre land ville lette den internasjonale tilpassingsprosessen, og en for-

siktig omlegging i denne retning synes også sannsynlig.

De sterke fluktasjoner i valutakursene skaper store problemer for næringslivet i mange land. Her er det meget viktig at kursene ikke lenger vesentlig reflekterer relative inflasjonsrater, men i økende utstrekning også renteforskjeller og den generelle økonomiske utvikling. Stabile valutakurser er under disse forhold ikke lenger oppnåelige. Risikoen for konkurrerende devalueringer er økt. Vi står overfor en reell fare for en utvikling av den type som preget 1930-åra. Løsningen kan ikke ligge i at det enkelte land prøver å dytte sine problemer over på andre. Det internasjonale kurssamarbeid i Valutafondet, EMS og mellom hovedvalutaene er blitt enda meget viktigere enn før.

De internasjonale betalingsproblemene er preget av de store finansieringsvanskene som en rekke land har. Viktigere er kanskje betalingskrisen i Mexico, som har en utenlandsgjeld på over 80 milliarder dollar. Også Argentina, Brasil og flere andre sør-amerikanske land og enkelte øst-europeiske og afrikanske land er i akutte betalingsvansker. Den offisielle utenlandsgjelden i de ikke-oljeproducerende utviklingslandene utgjør over 600 milliarder dollar, hvorav nesten halvparten er gjeld til de store forretningsbankene.

De store forretningsbankenes handlingsmønster har økt problemene. I den tiden OPEC-landenes overskott var stort og den internasjonale likviditeten rommelig, lånte disse bankene i USA og de andre største industrilandene nesten ubegrenset til alle land, også øst-europeiske, og til vanskeligstilte u-land. Det hadde naturligvis også positive virkninger. Men kredittene var så lett tilgjengelige at det ikke alltid stimulerte til den nødvendige omlegging av den økonomiske politikken i låntakerlandene. Mange glemte at det ikke bare gjelder å få lån, men at en også må innrette seg på at de skal betales tilbake.

Nå har de store forretningsbankene til dels svingt om til den motsatte ytterlighet. De har nok i enkelte tilfelle gått sammen om nye kreditter til land i akutte betalingsvansker. Men de avslår ofte kreditter også til land som legger om sin økonomiske politikk i rett lei og som burde være fullt kredittverdige. Denne utviklingen bringer stadig nye land inn i betalingskriser og øker påkjenningen på Valutafondet og Verdensbanken og kravene til internasjonale hjelpe-tiltak i det hele.

Et positivt trekk i det internasjonale bildet er at det stort sett har lyktes å opprettholde et liberalt handelspolitisk mønster. Men det er også mange proteksjonistiske avvik. Og det internasjonale økonomiske tilbakeslaget øker risikoen for framveksten av en nyproteksjonisme, som kan få meget uheldige virkninger på verdenshandelen.

Under disse forhold stilles det større krav enn noen gang før til det mellomfolkelige økonomiske samarbeidet. Det gjelder å avverge faren for nye proteksjonistiske tiltak. Her har GATT, EFTA og EF viktige oppgaver. Det gjelder å løse de akutte betalingsproblemene, noe som kaller både på Valutafondet, BIS og de store forretningsbankene. Og det gjelder å utforme en samlet plan for en samordnet økonomisk ekspansjonspolitik. Det bør være et mål for OECD.

Norsk økonomi fra stagnasjon til svak vekst

Den internasjonale utviklingen stiller norsk økonomi og økonomisk politikk overfor store utfordringer. Vi kan ikke lenger innstille oss på at vi hvert år får vesentlig større ressurser å rå over. Den gang det var tilfellet, kunne en løse nye oppgaver og endre inntektsfordelingen ved at noen sektorer av økonomien og noen inntektsgrupper vokste raskere enn andre. Norges samlede disponible realinntekt steg med 3,2% i

1981. I fjor var det en liten nedgang på 0,2%, og i år ventes en ytterligere nedgang på ½%. Nå vil derfor større ressurser til én sektor føre til direkte reduksjon for andre.

Norge klarte seg bedre enn de fleste andre land i 1970-åra og hadde 1½% høyere vekstrate enn OECD-området i gjennomsnitt for det ti-året. Men denne perioden synes nå slutt. I 1981 var veksten i Norge med ½% litt lavere enn OECD-gjennomsnittet. I fjor var det omtrent stagnasjon både i Norge og OECD. I år regner en med knapt ½% vekst i Norge mot 1½% i hele OECD. Eksklusive sjøfart og oljevirk-somhet blir de norske tallene litt høyere, men likevel under OECD.

Her må en ta omsyn til at det ikke er noen grunn til å regne med noen nevneverdig oking av olje- og gassproduksjonen de nærmeste årene fra det nåværende nivået på knapt 50 mill. tonn oljeekvivalenter. I annen halvdel av 1980-åra skulle en imidlertid etter hvert kunne regne med en oppgang til 60 à 70 mill. tonn.

Flere av Norges tradisjonelle eksportindustrier er meget konjunkturfølsomme og må ventes å reagere forholdsvis sterkt om den internasjonale oppgangen vinner i styrke utover i 1983. Men dette forutsetter også en bedring i Norges konkurransevne, større mobilitet på arbeidsmarkedet og større omstillingsevne i produksjonen i retning av endring i markedsstrukturen, nye produkter og ny teknologi.

Industriproduksjonen viser sterke tendenser til stagnasjon eller fall. Produksjonsindeksen for fjerde kvartal 1982 viser en nedgang på 4% jevnført med samme kvartal ett år tidligere, og er dermed tilbake til samme nivå som i 1975. Sesongkorrigererte tall viser også en nedgang fra foregående kvartal. Og det er viktig at nedgangen konsentrerer seg sterkt om de bransjene som konkurrerer med utlandet. Det siste konjunkturbarometret viser også en relativt pessimistisk vurdering hos industrilederne

av de generelle utsiktene i de nærmeste månedene framover.

Kanskje størst grunn til bekymring gir den sterke svikten i investeringene i tradisjonell industri. De falt med 13½% i fjor, og i år ventes en ytterligere sterk nedgang. Reduksjon av lønnsomheten og usikre vekstutsikter i utekoncurrerende industri bremser investeringslysten. Investeringstelingen venter størst svikt i investeringene for produksjon av aluminium og andre metalliske og kjemiske råvarer. Men det er grunn til å spørre om det blir tatt tilstrekkelig omsyn til det omslaget oppover i verdensøkonomien som nå ser ut til å være underveis. La oss minne om at mange av de lønnsomste investeringene blir foretatt nettopp på bunnen av en nedgangskonjunktur, slik at de kan dra nytte av oppsvinget når det kommer. Her spiller det også en viktig rolle at lengre tids lave investeringsnivå har gjort deler av produksjonsapparatet foreldet. Det oppdemmete investeringsbehovet bør etter hvert kunne forsterke vekstimpulsene både i Norge og utlandet. En fortsatt forsiktig oppmyking av kredittpolitikken vil kunne virke med til dette.

Når det gjelder investeringer i utvinning og transport av olje og gass, er bildet et helt annet. Her venter en oppgang på hele 32%.

Både privatforbruket og det offentlige forbruket steg med vel 1% i fjor. I år ventes en oppgang på 1½% i privatforbruket og vel 2% i det offentlige forbruket. Størst oppgang i detaljomsetningen viser salget av motorkjøretøyer og bensin.

Det mest urovekkende trekk ved norsk økonomi i dag er den sterke oppgangen i arbeidsløsheten. Den er nok fremdeles lav målt med internasjonale mål. Ved utgangen av januar var arbeidsløsheten 4% mot omkring 9% i hele OECD-området. Men tallet på arbeidsløse her i landet var over 67 000 eller ca. 60% høyere enn for ett år siden.

Et konjunkturomslag oppover i Vest-Europa i år burde imidlertid kunne snu

denne tendensen og etter hvert føre til økt sysselsetting. Men det er grunn til å regne med at det stort sett er de mindre arbeidskraftintensive næringene som først vil merke et slikt omslag. Det er også grunn til å peke på at mange bedrifter i Norge holder lenge på arbeidskraften når avsetningen svikter. Det er i og for seg et positivt trekk. Men det betyr på den andre siden at det tar tid før økt avsetning fører til større sysselsetting. Sett fra en annen side, har mange bedrifter her en produktivetsreserve.

Det er et stort behov for omstillinger på arbeidsmarkedet. Og det er et positivt trekk ved arbeidsmarkedspolitikken at den tar sikte på å lette byrdene for arbeidstakerne ved denne omstillingen.

Kostnadsutvikling og konkurranseevne

Det største problemet i norsk økonomi er fremdeles pris- og kostnadsutviklingen. Konsumprisstigningen i Norge i løpet av det siste året ligger på ca. 10% mot ca. 7% for OECD under ett. Likevel synes det å være en viss bedring i sikte. Prisstigningen i Norge de siste månedene i fjor ble dempet og lå omtrent på gjennomsnittet av de europeiske OECD-landene. Januar-tallet steg med 1½% fra desember mot 3% i januar i fjor. En rekke priser blir oppjustert ved årsskiftet. I det hele må en være klar over at subsidienedskjæringer, avgiftspålegg og statsdirigerte priser spiller en viktig rolle for prisstigningen i Norge. Det samme gjelder økte avansesatser i skjermete næringer. Importprisstigningen har virket dempende på prisutviklingen.

Utviklingen av lønnskostnadene i tiden framover vil være av meget stor betydning for prisstigningen og konkurranseevnen. Veksten i timefortjenesten for voksne mannlige industriarbeidere i Norge lå i fjor på 11%, for kvinnelige litt høyere. I hele OECD-området var den gjennomsnittlige veksten under 9%. For i år regner en med

bare 7½% oppgang for OECD. For Norges viktigste handelspartnere var lønnsstigningen i fjor litt lavere enn for OECD totalt, og det ventes at samme tendens skal gjøre seg gjeldende i år.

Konkurranssevnen avhenger også av utviklingen i produktivitet og valutakurser og måles gjerne gjennom lønnskostnader pr. produsert enhet. Norsk næringslivs relative konkurransevne ble sterkt svekket gjennom lønseksplosjonen i 1974 og motkonjunkturpolitikken de følgende årene og deretter sterkt bedret under pris- og lønnsstoppen i 1978–79 og som følge av devalueringen i 1978. De siste to årene har det skjedd en forverring på henholdsvis 2 og 3%, slik at lønnskostnadene pr. produsert enhet i norsk industri i fjor lå ca. 26% høyere enn i 1970 jevnført med andre land.

Men også her burde en viss bedring nå være i sikte. OECD regner med en bedring i Norges relative kostnadsposisjon på ca. 2½% i år.

Her avhenger selvsagt mye av lønnsoppgjøret til våren. Nesten 70% av kostnadene bestemmes direkte eller indirekte av lønnsnivået. Men selvsagt er ikke lønningene den eneste kostnadsfaktor av betydning. Produktivitet i videste forstand, evne til omstilling til nye produkter og ny teknologi, vilje både hos bedriftsledelse og sysselsatte til å akseptere forandringer er også meget viktig.

Omlegging krever ofte betydelige nyinvesteringer. Det er ingen tilfeldighet at noen av de land som har størst konkurransevne, også har de relativt høyeste arbeidslønninger.

De har et særlig rasjonelt og effektivt produksjonsutstyr til rådighet.

Også av denne grunn er det uheldig at investeringene i tradisjonell industri viser så markert svikt. Det bør være et mål for den økonomiske politikken å snu dette.

Det er et positivt trekk i bildet at det synes å være en utbredt vilje til å akseptere et moderat og realistisk lønnsoppgjør til

våren. Tiden bør også være inne til å overveie nye former for overskottsdeling, eventuelt medeierskap i bedriftene. Viktig er også en effektiv priskontroll i produksjon som er skjermet mot utenlandsk konkurranse.

Utenriksøkonomi

Som følge av det internasjonale tilbakeslaget ble også Norges utenriksøkonomi svekket i fjor. Det var en nedgang i volumet av utførselen av tradisjonelle varer på 1%. Derimot steg volumet av innførselen med vel 3%. Prisstigningen var omtrent like stor som for utførselsvarerne, slik at bytteforholdet var omtrent uforandret.

For 1983 regner en med omtrent samme volumoppgang på ca. 2% både for tradisjonelle utførsels- og innførselsvarer og omtrent uforandrete bytteforhold. Holder dette stikk, vil innførseloverskottet for tradisjonelle varer stige fra 39 til 44 milliarder kroner. Av dette underskottet dekker nettofraktinntektene fra skipsfarten og oljeboringsplattformer omkring 12 milliarder kroner i hvert av de to årene.

Utførselen av råolje og naturgass utgjorde i fjor 53½ milliarder kroner eller 5 milliarder mer enn året før. Oppgangen i dollarkursen har hjulpet godt til her. For i år er anslaget i salderingsproposisjonen på 52 milliarder kroner. Men da er verditallene på vanlig måte nedjustert med 15% for planleggingsformål. Det rår naturligvis stor usikkerhet både med hensyn til oljeprisene og dollarkursen. Sikkerhetsmarginen betyr imidlertid at en her har en reserve i budsjett-tallene.

Driftsbalansen overfor utlandet viste i fjor for tredje år på rad overskott. Det utgjorde 5,3 milliarder kroner mot vel 13 i 1981. For i år har en derimot kommet til et underskott på om lag 6½ milliarder. Blant annet trekker økte investeringer i Nordsjøen med seg mye import. Men også her har en en sikkerhetsmargin.

Den store nettogjelden overfor utlandet, som vi pådrog oss under motkonjunkturpolitikken i siste halvdel av 1970-åra og som nådde en topp på 104 milliarder, er senere redusert og utgjør nå vel 88 milliarder kroner. Det er likevel et høyt tall, og det bør være et mål etter hvert å få til en fortsatt reduksjon.

Finanspolitikk. Sparing

Bildet av norsk finanspolitikk blir vesensforskjellig ettersom en tar med oljeskattene eller ikke. Medregnet oljeskattene, er det et stort overskott for lånetransaksjoner. Dette overskottet steg i fjor fra 9 til 10 milliarder kroner. For i år er anslaget 6,7 milliarder etter den vanlige nedjusteringen av oljeinntektene.

Målt på denne måten, er den norske finanspolitikken stram jevnført med andre land. Ifølge OECD utgjør overskottet nesten 5% av bruttonasjonalproduktet både i fjor og i år. For alle de andre landene som er med i den sammenliknende analysen, ventes underskott – til dels store underskott – i år.

De store skatteinntektene av olje- og gassutvinningen har ført til en radikal bedring av statsfinansene de siste årene. For i år ventes en nedgang i skatter og avgifter av olje- og gassutvinningen, men det er selvsagt usikkert hvor stor den blir.

De samlede skatter og avgifter i oljesektoren utgjorde i fjor 30 milliarder kroner. Størparten av disse inntektene er trukket inn i norsk økonomi, men vel 5 milliarder kom til uttrykk som overskott på driftsbalansen med utlandet.

Oljeskattene begrenser norsk etterspørsel mye mindre enn andre skatter. Resultatet har derfor vært betydelige pressvirkninger i norsk økonomi. Men det bør også understrekes at en del av oljeskattene kommer *istedenfor* andre skatter og representerer skatt på avkastning av produksjonsmidler

som er satt inn i en vekstindustri. Regnet uten oljeskattene, ventes det i år et underskott for lånetransaksjoner på 20½ milliarder kroner eller 1 milliard mer enn i fjor. I tillegg finansieres via statsbudsjettet også utlån til statsbankene og Statoil med til sammen ca. 16 milliarder kroner. Totalt er finanspolitikken blitt litt mer ekspansiv som følge av de endringene som har skjedd under budsjettbehandlingen, men ikke mer ekspansiv enn i fjor.

En viktig side ved norsk finanspolitikk er den meget lave beskatningen av fast eiendom og inntekt av slik eiendom, langt lavere enn hva som er vanlig i OECD-land. Fast eiendom, som boliger, hytter osv., vurderes til en liten brøkdel av sin omsetningsverdi – kanskje 15% eller lavere – og deretter regner en med bare 2½% inntekt av denne verdi. Samtidig blir det gitt fulle inntektsfradrag for lånerentene. Disse dobbelte skattefordelene sammen med inflasjonen stimulerer etterspørselen i denne sektor på kunstig og urasjonell vis. Og de er til størst fordel for høye inntekter og formuer. En viss justering – i første omgang kanskje tilbake til det reelle nivået for boligbeskatningen i begynnelsen av 1970-åra – ville skape rom for en omlegging av finans- og skattepolitikken. F.eks. kunne en renonsere på noen av de skatte- og avgiftsforhøyelser som har bidratt til å øke prisstigningen.

Et av de beste mål en har på utviklingen i norsk realøkonomi, er netto spareraten. Den måler hvor stor del av Norges disponible nasjonalinntekt som går til øking i nasjonalformuen i form av utbygging av produksjonsapparatet, dvs. til bruttoinvesteringer fratrukket kapitalslit – eller til kapitaleksport i form av investeringer ute eller gjeldsavdrag. Spareraten har tradisjonelt ligget høyt i Norge, særlig på grunn av høy offentlig sparing. Gjennom etterkrigstiden har meget høye investeringer og høy sparing lagt grunnlaget for sterkere vekst i norsk økonomi enn i de fleste andre

industriland. Etter OECDs siste sammenliknende statistikk, som gjelder for 1981, har Norge nå det nest høyeste brutto-nasjonalprodukt pr. innbygger av de 24 medlemslandene. Bare Sveits kommer foran. Dette resultatet skyldes i stor utstrekning høy sparing og høye investeringer.

I 1960-åra og begynnelsen av 1970-åra lå netto spareraten på ca. 16%. På grunn av sterk øking i offentlig forbruk og overføringer i samband med motkonjunkturpolitikken i annen halvdel av 1970-åra sank spareraten sterkt og lå på 8–9% i 1977 og 1978.

Men senere har det skjedd en sterk oppgang, nå ligger spareraten på vel 17%. En stor del av dette reflekterer de store inntektene av olje- og gassutvinningen. Vel sjetteparten av landets ressurser nyttes altså til nettosparing. Dette er et meget positivt trekk i norsk økonomi. En stor del av denne sparingen tar formen av høye investeringer. De er fortsatt blant de relativt aller høyeste i OECD-området. Bare i Japan ligger investeringsraten noe høyere. En annen del går til investeringer i utlandet og gjeldsbetaling. Utviklingen i år vil avhenge både av oljeinntektene, som altså vil gå noe ned, og av privatsparing, som blir stimulert ved ulike tiltak.

Penge- og kredittpolitikken

Stagnasjonen i verdensøkonomien og i norsk økonomi har aktualisert spørsmålet om en omlegging av kredittpolitikken i mer ekspansiv lei. En forsiktig dreining i denne retning er alt påbegynt. Men på grunn av prisstigningen har den hittil ikke vært ført så langt her i landet som i de fleste andre industriland. Den sterke oppgangen i arbeidsløsheten og den markerte svikten i investeringene i industrien gjør tiltak for å stimulere veksten gjennom noe rommeligere kredittforhold og lavere renter

aktuelle. En slik oppmyking er på mange måter mer rasjonell enn ekspansive finanspolitiske tiltak, som oftest stimulerer forbruket.

Utviklingen på obligasjonsmarkedet i fjor var meget forskjellig fra året for. Private og kommuners opplåning ble 2½ milliarder kroner lavere. Det skyldes blant annet nye forskrifter som begrenset de private kredittforeningers adgang til å legge ut obligasjoner vesentlig. I tillegg var det liten etterspørsel etter såkalte prosjektlån, dvs. obligasjonslån over 35 mill. kroner som bedrifter kan ta opp direkte i obligasjonsmarkedet uten å gå veien om kredittforetakene. Lavere industriinvesteringer gjør at etterspørselen etter langsiktig kreditt er blitt mindre. Vurdert fra finansieringssiden, kan det synes som om investeringssvikten først og fremst har rammet større prosjekter, f.eks. i form av nyetableringer, mens lånekøene i kredittforeningene kan tyde på at investeringsetterspørselen for øvrig holder seg bedre oppe.

Salget av obligasjoner ble lenge hovedsakelig sikret gjennom plasseringsplikten for bankene og de andre kredittinstitusjonene. Men den omleggingen til et mer markedsorientert system som nå er kommet langt, har forandret situasjonen i så måte sterkt. Også likvide personer og bedrifter kjøper obligasjoner i stigende utstrekning. Statoils lån er et eksempel på dette, og vi har senere hatt flere obligasjonslån som er blitt overtegnet. Forventning om at rentenivået nå har nådd toppen, har spilt inn. Det relativt høye norske rentenivået har også i enkelte tilfelle stimulert tegning fra utlandet.

Verdi-spar '82 står i en særstilling på grunn av indekssikringen av realverdien. Men det bør være en målsetting å øke interessen for kjøp av statspapirer generelt. Mulighetene til å drive f.eks. markedsoperasjoner som et ledd i kredittpolitikken, vil blant annet være avhengig av om en slik interesse finnes.

Et godt fungerende annenhåndsmarked for obligasjoner er en viktig forutsetning for at husholdninger og bedrifter skal være interessert i obligasjoner. Norge er et av de meget få industriland der et slikt marked inntil nylig nesten ikke fantes. Det initiativ som en av våre største banker har tatt de siste månedene for å få i gang et mer effektivt annenhåndsmarked, må derfor hilses velkommen. En markedsbestemt rente er en nødvendig forutsetning for at obligasjonsmarkedet skal fungere godt.

Men en slik markedsbestemt rente har vi nå også langt på vei fått. En annen viktig faktor vil være aktiv medvirkning fra bankenes side for å stimulere likvide bedrifter og personer til kjøp av statsobligasjoner og andre obligasjoner.

Den samlede utlånsvæksten fra bankene i fjor på 12 milliarder kroner var 1 milliard mer enn opplegget i kredittbudsjettet, men noe lavere enn året før, da veksten var vel 12½ milliarder kroner. Utlånene fra forretningsbankene ble styrt ved at en stor andel av bankene ble regulert gjennom den såkalte B-lånsordningen. Denne reguleringen innebærer at banker som låner over et gitt nivå i Norges Bank, blir pålagt å holde utlånsvæksten i en periode framover innenfor en ramme fastsatt med utgangspunkt i kredittbudsjettet. Primærreserverkravet er det viktigste virkemiddel myndighetene kan bruke for å påvirke bankenes opplåning i Norges Bank, og derved hvor mange banker som blir regulert i henhold til B-lånsordningen. Sparebankene var undergitt direkte utlånskontroll, da de ikke kunne pålegges samme primærreserverkrav som forretningsbankene. Men nå er bestemmelsene i så måte blitt de samme for de to bankgruppene, og den direkte reguleringen av sparebankenes utlån ble opphevet fra årsskiftet.

Utlånsstyringen nødvendiggjør en stram likviditetspolitikk overfor bankene. I fjor førte det tidvis til en valutainngang som medførte et ikke ønsket appresieringspress.

Dette ble motvirket gjennom operasjoner i terminmarkedet, valutaswapper osv. I løpet av de siste årene har for øvrig operasjoner i valutamarkedet blitt stadig viktigere for den løpende likviditetspolitikken overfor bankene.

Kreditt-tilførselen fra bankene og over obligasjonsmarkedet pluss lån fra staten og statsbankene gir sammen med likviditetsvirkningen av statens inntektsunderskott den samlede likviditetstilførsel til private og kommuner fra innenlandske kilder. Størrelsen på denne likviditetstilførselen er en viktig rettesnor for virkemiddelbruken i kredittpolitikken.

Ved inngangen til 1982 gav Norges Bank uttrykk for at den innenlandske likviditetstilførselen burde holdes innenfor intervallet 35–39 milliarder kroner. Når en korrigerer for effekten av Verdi-spar og at lån fra staten til Statoil ble mindre enn forutsatt, kan en si at den faktiske tilførselen holdt seg innen denne ramme. En regner nå med at den innenlandske likviditetstilførselen i 1983 vil bli omtrent like stor som i 1982.

Den samlede virkning på publikums likviditet eller pengemengden framkommer når tilførselen fra staten og kredittsystemet korrigeres for den inndragning som finner sted ved publikums nettokjøp av valuta fra bankene. Utslagene kan her være store og vanskelige å beregne. Veksten i publikums likviditet var 10½% i fjor og vil ventelig bli noe høyere i år.

Publikums likviditet eller pengetilgangen og andre måltall for likviditetstilførselen tillegges stor betydning i de fleste land. Og kontroll med likviditetstilgangen er utvilsomt et viktig ledd i kampen mot inflasjonen. Men den er ikke tilstrekkelig. Den konkrete utformingen av finanspolitikken betyr mye for etterspørselsreguleringen. Kredittbudsjettet spiller en viktig rolle for kanaliseringen av kreditt-tilgangen. Og ikke minst er inntektspolitikken et meget viktig ledd i etterspørselsreguleringen.

Det uregulerte kredittmarked har eks-

pandert sterkt de siste årene. De fleste lånene gis med garanti fra banker og andre finansinstitusjoner. Omfanget av disse garantiene er nå underlagt regulering. Men en bør realistisk se i øynene at omgælsesmulighetene er store. Og det spiller her en viktig rolle at i vårt samfunn er risikoen i samband med de fleste kreditt-transaksjoner liten.

Kreditttilførselen i 1982 holdt seg innen de oppsatte måltall i høyere grad enn hva tilfellet har vært de siste årene. Men dette krevde også omfattende og aktiv bruk av de ulike kredittpolitiske virkemidlene. Viktig er også utviklingen i retning av en mer markedsorientert kredittpolitikk. Det er å håpe at den vil holde fram i tiden som kommer.

Det ble foretatt lettelser i kredittpolitikken flere ganger gjennom 1982. Både ved framleggelsen av revidert nasjonalbudsjett 1982 og nasjonalbudsjett 1983 ble forretnings- og sparebankenes utlånsrammer for 1982 økt – sist fra 10 til 11 milliarder kroner.

Primærreservekravet for sørnorske forretningsbanker ble satt ned fra 12% til 8% fra 1. november og ytterligere redusert til 7% fra årsskiftet. Også primærreservekravet for sørnorske sparebanker ble redusert 1. november – fra 8,5 til 6%. I samband med at den direkte utlånsreguleringen av sparebankene ble opphevet fra årsskiftet, økte en imidlertid reservekravet for sørnorske sparebanker fra 6 til 7%, dvs. til samme nivå som reservekravet for forretningsbankene. Begge bankgruppene er nå underlagt samme virkemiddelbruk. Nordnorske banker har ikke vært pålagt primærreservekrav siden i første halvdel av 1970-åra.

I 1982 ble plasseringsplikten for bankene redusert fra 30 til 20% for sørnorske banker og fra 15 til 10% for nordnorske banker. Satsene er ytterligere redusert i år – til 15% for sørnorske banker og 5% for nordnorske banker.

Det er altså truffet flere tiltak for å

myke opp kredittpolitikken. Utlånsrammene i forretnings- og sparebankene er i salderingsproposisjonen satt opp til 12,5 milliarder kroner. Bankenes utlånsvekst i år vil i tilfelle bli 11% jevnfort med utlånsmassen ved årsskiftet. Siktemålet er å styrke toppfinansieringen og lette boligfinansieringen.

Disse tiltakene går i rett lei. Spørsmålet kan reises om de går langt nok. Nesten alle land i den vestlige verden har altså lagt om kredittpolitikken med sikte på rommeligere kredittvilkår og lavere renter for på den måten å stimulere investeringene og redusere arbeidsløsheten. Denne omleggingen er muliggjort ved en sterk reduksjon i inflasjonsraten i de aller fleste land.

Det er nettopp den høye inflasjonen i Norge som skaper målkonflikten. Men selv om inflasjonsraten her fortsatt er høy på 12 måneders basis, er det altså skjedd en klar demping i løpet av det siste halvåret.

Et synspunkt som ofte blir framført, er at realrentene ikke er høye på grunn av inflasjonen. Dette resonnementet kan ha betydelig relevans ved langsiktige investeringer i boliger, fabrikkbygg, skip osv. Men en må heller ikke overdrive det. Renter som er høye på grunn av forventet inflasjonsgvinst for låntakeren over lånets løpetid, betyr høye utbetalinger i de første årene. Denne likviditetsvirkningen kan være en sterkt bremsende faktor både for bedrifter og personer hvis hovedproblem er om de vil tjene nok penger til å betjene lånet også i den første tiden. En annen betenkelig side ved meget høye renter er at de lett vil stimulere prisstigningen ved at rentene blir overveltet i prisene for skjermet virksomhet. Forholdet mellom rentenivået i Norge og i utlandet er heller ikke uten betydning for konkurransevnen. Høye og stabile renter i Norge mens renten i utlandet går ned, vil skjerpe de relative kostnadsforholdene for det konkurranseutsatte næringsliv i Norge, som ikke kan overvelte kostnadene i prisene.

En ytterligere tilnærming av norsk kreditt- og rentepolitikk til den internasjonale synes derfor i dag vel begrunnet. Kreditt-rammene bør fortsatt forsiktig økes, kredittpolitikken mykes opp og rentene tillates å falle noe. Det vil gi norsk næringsliv bedre muligheter for nyinvesteringer og lageropplegg med sikte på å utnytte de mulighetene en internasjonal økonomisk oppgang etter hvert vil skape. Og det vil kunne redusere arbeidsløsheten, som både ut fra økonomiske og menneskelige omsyn tar til å bli uforsvarlig høy.

Valutapolitikk

Også fjoråret var preget av uro på de internasjonale valutamarkedene. De sterke svingningene i valutakursene skapte betydelige problemer for verdenshandelen og førte til store kapitalbevegelser mellom landene.

Storst preg på fjoråret satte nok den sterke oppgangen i dollarens verdi. Den stramme pengepolitikken i USA førte til meget høye rentesatser og sterk oppgang i dollarkursen. Omleggingen av den økonomiske politikken på ettersommeren førte imidlertid til en nedgang i eurodollarrentene fra over 16% til 9½% i løpet av annet halvår i fjor. Likevel fortsatte dollaren å appresiere overfor de andre hovedvalutaene fram til og med oktober. Da falt den. Men det er fremdeles stor usikkerhet omkring denne viktigste verdensvalutaen. Forventninger om ny renteoppgang, politiske faktorer osv. spiller inn. Dollaren steg på nytt. I løpet av 1982 ble oppgangen 19% i forhold til pund sterling, 7% i forhold til yen og 6% i forhold til tyske mark. Fremdeles må nok dollaren sies å være noe overvurdert.

I løpet av fjoråret falt *norske kroner* i verdi overfor dollaren med vel 21%. Kronen sank også i verdi overfor de fleste andre valutaer, således med 15% overfor tyske mark og 2½% overfor pund sterling. Bare

svenske kroner beveget seg i motsatt retning. Det mest brukte internasjonale mål er Valutafondets MERM-metode. Etter den var kronens internasjonale verdi ved årets utgang vel 10% lavere enn ved begynnelsen. Mot slutten av fjoråret og hittil i år har kronen på den andre siden appresiert litt i verdi. Kronens effektive verdi er nå omtrent den samme som i 1970, men 13% lavere enn i 1975.

Fallet i kronens internasjonale verdi må ses i samband med kursjusteringene i fjor høst. Den sterke oppgangen i dollaren, som hadde en vekt på 25% i den norske valutakurven, førte til en utilsiktet kursstigning for kronen. Derfor ble dollarens vekt i august redusert til 11% med tilsvarende større vekt for andre valutaer, spesielt EMS-valutaene. Det førte til en gjennomsnittlig nedjustering av kronens verdi overfor andre valutaer med vel 3%, som måneden etter ble fulgt opp av en direkte devaluering på 3%, altså til sammen vel 6%.

Alle de skandinaviske valutaene ble devaluert i fjor. I en særstilling står likevel den svenske devalueringen på 16%. Den var den største noe industriland har foretatt siden 1949. Den utløste internasjonal bekymring for en utvikling i retning av de konkurrerende devalueringer som preget 1930-åra. Den førte også til betydelig press mot norske kroner, men det gav seg raskt. Kurvsystemet fører i et slikt tilfelle til en delvis kompensierende kursjustering for andre valutaer. Men det er til liten hjelp for de bedrifter som rammes spesielt av kursforskyvningene for enkelte valutaer. Det er i det hele et stort problem at ingen kurspolitikk i dag kan sikre stabilitet overfor de viktigste valutaene samtidig.

Et mer effektivt internasjonalt samarbeid på dette området er derfor meget ønskelig. Valutafondets autoritet og innflytelse bør styrkes. Her i Europa spiller kurssamarbeidet i EMS en viktig rolle. Et mer aktivt samarbeid om kursstabilisering og intervensjoner i valutamarkedene mellom EMS-

landene på den ene siden og Sambandsstatene, Storbritannia og Japan på den andre er også meget viktig.

Norges Bank foretar betydelige intervensjoner i valutamarkedene. Det skjer i daglig kontakt med en gruppe andre sentralbanker, som er med i EMS og/eller 10-landsgruppen. Formålet med intervensjonene er både å stabilisere kursutviklingen og å påvirke den innenlandske likviditet. Konsentrasjonen av de store oljeskattbetalingene om to tidspunkter i løpet av året har økt behovet for slike intervensjoner både i spot- og terminmarkedet.

Norges Banks valutareserver utgjorde ved årsskiftet 49 milliarder kroner. Det var en oppgang i løpet av året på 12 milliarder kroner eller 32%. Oppgangen skyldes stigningen i dollarens internasjonale verdi, et høyt rentenivå og overskott på driftsbalansen overfor utlandet.

Av reservene er 50% plassert i bankinnskott og vel 40% i utenlandske verdipapirer. 3/4 av reservene er plassert i dollarfordringer. I fjor var det altså en stor fordel å ha så mye i dollar, men det trenger jo ikke alltid å være slik.

Norges Banks internasjonale reserver svarer til bortimot seks måneders vareimport. Jevnført med andre land, er det et meget tilfredsstillende, men likevel ikke ekstraordinært høyt nivå. Og ved vurderingen av behovet for valutareserver bør det også tillegges stor vekt at markedsutsiktene for olje og gass er meget usikre. Rommelige valutareserver gir større frihet i likviditetsstyringen. De gir også større frihet i den økonomiske politikken under de meget usikre internasjonale konjunkturforholdene. Endelig kan det være grunn til å peke på at det i den nærmeste tiden framover forfaller meget store avdrag på statens lån i utlandet.

Den alvorlige internasjonale betalingskrisen har reist store nye krav til Valutafondet. Fondet kan som internasjonal institusjon stille krav også om omlegging av den økonomiske politikken i låntakerlandene for å rette opp situasjonen. I neste omgang kan dette muliggjøre avtaler om ordning av den kolossale gjeld til de store forretningsbankene som særlig de ikke-oljeproduserende utviklingslandene og de østeuropeiske landene har pådratt seg.

For å løse slike oppgaver, trenger Valutafondet sterkt økte ressurser. En stor ny kvoteforhøyelse blir derfor gjennomført i år. De nordiske landene har støttet den største mulige forhøyelse – helst nær en fordobling – mens særlig USA har holdt igjen. Resultatet ventes å bli en øking på knapt 50%.

Valutafondet er ikke primært noen u-hjelpsinstitusjon, selv om enkelte hjelpetiltak overfor u-landene er innebygd i systemet. Utviklingshjelpen blir imidlertid i første rekke en oppgave for Verdensbanken, IDA og de enkelte industrilands bevilgninger til hjelpetiltak.

Den internasjonale betalingsbanken i Basel, BIS, støtter opp om flere av Valutafondets og enkeltstatenes og forretningsbankenes kredittavtaler ved kortsiktige kreditter, såkalte "bridging operations", oftest mot garanti fra en gruppe av sentralbanker. Norges Bank deltar i flere slike ordninger og har også plassert midler i Verdensbanken og i Valutafondet.

Sluttord

Vi har gått inn i det mest problemfylte året norsk økonomisk politikk har stått overfor siden 1930-åra. De internasjonale signalene er uklare. Men de positive trekkene er blitt mer markerte ettersom inflasjonsraten faller, kredittpolitikken mykes opp og rentene synker i de aller fleste industriland. På den måten legges grunnlaget for ny vekst.

Et stort problem i mellomfolkelig økonomisk politikk er tendensen hos nesten alle land til å prøve å bedre sin konkurransevne. Ikke alle kan nå et slikt mål samtidig. Her ligger et særlig ansvar på de landene som både har god konkurransevne og store betalingsoverskott, slike som Japan, Vest-Tyskland, Nederland og Sveits. USA venter nå store underskott på driftsbalansen, men har også særlig stor evne til å bære slike underskott. En annen viktig side ved den internasjonale samordningen er å stanse og snu de proteksjonistiske tendenser som er blitt så tydelige i mange land.

Men selvsagt har også de andre landene viktige oppgaver når det gjelder en samordnet økonomisk ekspansjonspolitik. Det gjelder også Norge. La oss huske at de små industriland med sin åpne økonomi har en langt større andel av verdens utenrikshandel enn av bruttonasjonalproduktet. De er blitt vitalt interessert i ny vekst i verdensøkonomien og i fritt varebytte mellom landene. Bare ved en effektiv internasjonal samordningspolitikk kan vi sikre at de klart positive tegn som nå er til stede, blir til en ny internasjonal oppgangskonjunktur. Det er derfor grunn til å være tilfreds med det initiativ som er tatt fra norsk side overfor OECD.

Norsk næringsliv har en struktur som burde skape særlige muligheter for å dra nytte av en oppgang i verdensøkonomien. De fleste viktige utførselsnæringene er utpregete vekstnæringene. Norge hører til de land som er blitt liggende etter i internasjonal konkurransevne. Men et moderat og realistisk lønnsoppgjør til våren burde kunne sikre en bedring her.

Det er også meget viktig å legge grunnlaget for å rette opp det sterke fallet i investeringene i tradisjonelle industrier. En bør satse på vekstindustri og teknologisk høyt utviklet virksomhet og stimulere omlegging til slik industri. En del av våre industribedrifter hører her til de ledende i verden.

Det er imidlertid viktig å unngå å legge for kortsiktige perspektiver til grunn. Avgjørende må være *trenden* i utviklingen. Det må f.eks. være forsvarlig å se på produksjonen av aluminium, ferrolegeringer, elektrotekniske produkter osv. som eksempler på industrigrener der trenden peker klart oppover, selv om det i dag er en stor overkapasitet til stede. Når oppsvinget i verdensøkonomien får tilstrekkelig styrke, vil etterspørselen etter slike produkter ta seg markert opp.

Enkelte selektive støttetiltak kan være fullt forsvarlige hvis en selekterer de rette områder, der et oppsving i verdensøkonomien med sikkerhet fører til økt etterspørsel. Ja, det kan endog i visse tilfelle være riktig å stimulere produksjon for lager i den nåværende dype resesjon i verdensøkonomien.

Med dette viktige forbeholdet når det gjelder produksjon med klart økende underliggende trend, bør det likevel understrekes at det kanskje viktigste utgangspunkt for næringspolitikken bør være å akseptere *omstillinger*. Det fører igjen med seg at å bytte arbeidsplass og bytte jobb, blir nødvendig for mange sysselsatte.

Kraftprisene og elektrisitetsavgiften er av sentral betydning for flere av de viktigste, sterkt konkurransutsatte industrigrener. Det bør være grunn til å overveie på nytt retningslinjene for pris- og avgiftspolitikken på dette området.

Oljevirkosomheten har selvsagt gitt norsk økonomi store fordeler. Den har bidratt til å omstrukturere viktige deler av norsk nærings- og arbeidsliv i retning av en vekstindustri. Den har gjort det mulig at Norge i fjor fremdeles var et av de få industriland med overskott på driftsbalansen overfor utlandet.

La meg her skyte inn at det synes vanskelig å akseptere den utstrakte bruk av begrepene olje-Norge og fastlands-Norge, som om disse to skulle kunne isoleres fra hverandre f.eks. når det gjelder utviklingen

av driftsbalansen overfor utlandet eller balansen på statsbudsjettet. Mye av de produksjonskreftene som nyttes i oljevirk-somheten og i leveranser til denne virksom-heten, ville ellers gjort en innsats som også ville bidratt – om enn ikke i samme grad – til skatteinntekter og bedring i betalings-balansen. En hovedgrunn til det er at det er noen av våre mest effektive bedrifter med størst omstillingsevne og initiativ og med den best kvalifiserte arbeidskraft som har gjort en særlig positiv innsats i denne sektoren. Rundt regnet 50 000 mennesker arbeider i virksomheter som er knyttet til olje- og gassproduksjonen i Nordsjøen.

En annen sak er bruken av store deler av oljeinntektene innenlands. Av samlede skat-ter og avgifter på olje- og gassutvinningen i fjor på omkring 30 milliarder kroner kom vel 5 milliarder til uttrykk i form av overskott på driftsbalansen overfor utlan-det. Den øvrige delen har finansiert langt større statsutgifter enn en ellers ville hatt. Det har igjen ført til økt kjøpepress fordi oljeskattene begrenser annen norsk etter-

spørsel mye mindre enn andre skatter. En må imidlertid kunne hevde at en utvikling i denne retning har vært uunngåelig i et demokrati. Men den har gått noe for raskt og for langt.

Utviklingen har ført til ekspansjon i tjenesteytende virksomhet, blant annet i helse-, sosial- og utdanningssektoren. I et land med så høy sysselsetting som Norge har en uunngåelig konsekvens vært at ar-beidskraft i noen grad er blitt trukket ut av konkurranseutsatte næringer og over til disse skjermete næringer. En mer positiv virkning er at det på denne måten er blitt skapt økte sysselsettingsmuligheter for kvinner.

Problemene framfor oss er altså store. Men vi har også store muligheter for å løse dem. En meget høy sparerate og investe-ringsrate, driftsoverskott på betalingsbalan-sen og på statsbudsjettet medregnet olje-skattene er betydningsfullt. Og flere av våre viktige utforselsnæringer har gode forutset-ninger for å kunne dra nytte av det oppsvinget i verdensøkonomien som når ser ut til å være i emning.

Etablering og bruk av selskaper i lavskatteland

Egil A. Gunneng, avdelingssjef i Norges Bank

I praktisk talt alle industrialiserte land med et høyt skattenivå kan det påvises en merkbart økt interesse for etablering av holdingselskaper og såkalte hjelpeselskaper i land som tilbyr skatteprivilegier i en eller annen form. Videre kan det konstateres økning i antall forretningsavtaler med selskaper registrert i land som ikke beskatter inntekter inntjent ved virksomhet som blir kontrollert eller drevet fra utlandet. Spesielt gjør dette seg gjeldende i internasjonal skipsfart (management-avtaler), men også innen produksjon og annen tjenesteytende virksomhet (lisensavtaler, royalties og patenter).

Norsk etablering av holdingselskaper og hjelpeselskaper i lavskatteland har ikke et omfang som kan sammenliknes med tilsvarende aktivitet med basis i de større industrilandene. Tendensen er imidlertid også her helt klar. Norske investorer gjør i økende grad bruk av «tax-haven»-selskaper. Det er derfor av interesse også fra norsk side å se på de tiltak som de større industrilandene har satt i verk eller overveier for å hindre og/eller motvirke skatteunndragelse ved etablering av slike selskap. Slike tiltak kan ta form av utvidet adgang til beskatning av datterselskaper i utlandet, eller endringer i selskaps- og skattelovgivning med sikte på å gi visse selskapsformer de samme skattemessige fordeler som i lavskattelandene. Frankrike, Japan og USA har valgt den restriktive linjen, mens f.eks. Nederland har søkt å trekke til seg kapital ved å innrømme skattefritak for kapitalinntekter i utlandet inntjent av holdingselskaper og finansinstitusjoner. Storbritannia har forsøkt begge veier.

Tradisjonelle og nye lavskatteland har på sin side utvidet tilbudet både når det gjelder geogra-

fisk spredning og variasjoner i skattelettelse, spesielt tillemptet den næringsvirksomhet man søker å trekke til seg. Som eksempel kan nevnes assurancevirksomhet (Bermuda og Isle of Man), befraktning av skip/fly (Bahamas og Grand Cayman) og offshore-service og -supplyvirksomhet (Kanaløyene).

Temaet «skatteflukt» er hittil bare i liten utstrekning berørt i den økonomiske debatten i Norge, til tross for at inntektsoverføringer til utlandet stadig har vært i offentlighetens søkelys. Av offisielle dokumenter som i de senere år har behandlet emnet, kan nevnes stortingsmelding nr. 23 (1975–76) om sjøfolkenes forhold og skipsfartens plass i samfunnet, stortingsmelding nr. 27. (1977–78) om valutakontroll og stortingsmelding nr. 74 (1977–78) om tiltak mot skatteunndragelse. Ingen av disse dokumenter har drøftet «tax-haven»-selskaperens virksomhet spesielt, og de tiltak som er foreslått for å motvirke skattemotivert akkumulering av inntekt i utlandet, er hovedsakelig av generell karakter med henblikk på at anvendelsen skal være tilpasset reell næringsvirksomhet. Blant de tilrådingene som indirekte skulle kunne være myntet på etableringer i lavskatteland, skal nevnes at valutakontrollmeldingen anbefaler restriktiv behandling av søknader om etablering av holdingselskaper i utlandet samt tilbakeholdenhet med godkjenning av kompliserte eierstrukturer. Søkernes argumentasjon til fordel for slike organisasjonsmessige løsninger kan imidlertid virke svært overbevisende, og anbefalingene har derfor vist seg vanskelige å gjennomføre i praksis.

Når et holding-/hjelpe-selskap er etablert i et lavskatteland, har myndighetene små mulighe-

ter til å hindre inntektsoverføringer i form av vare- og tjenestebetaling. Det er et uklart skille mellom disposisjoner som er legale og illegale.

Ved å fakturere varer/tjenester til et konsernselskap i en annen stat til en skattemessig betinget pris, forskyves inntekten mellom to stater. Hva som er «korrekt» avregningspris mellom konsernselskaper, er et skjønnsmessig begrep.

Innenfor en samseilingspool bygger fraktrattene ikke nødvendigvis på et forretningsmessig fundament i alle ledd. Selskap hjemmehørende i et land kan chartre bort skip til et selskap i et annet land til fiktiv rate. En avtale om management av skipet kan benyttes til å føre inntekten til et tredje land.

En rekke selskaper er etablert i lavskattelend med det formål å forvalte patenter og andre immaterielle rettigheter, formidle kjøp og salg av varer eller ivareta know-how eller andre konsulents tjenester, f.eks. gi råd i markedsspørsmål. Det byr på betydelige vanskeligheter å avgjøre om royalties, lisensavgifter, renter, serviceavgifter, mellommannsfortjeneste m.v. som et norsk foretak i slike tilfelle betaler til det utenlandske selskap, kan godkjennes som fradragsberettiget utgift i det norske foretakets regnskaper.

Valutaloven er det eneste grunnlag myndighetene har for regulering og kontroll av utgående direkte investeringer. Norsk investor som har fått valutamyndighetenes samtykke til å etablere et selskap i utlandet, har plikt til å sende årsregnskapet til det utenlandske datterselskap inn til Norges Bank. Har datterselskapet eierinteresser i andre selskaper i utlandet, skal innsendelsen omfatte så vel konsernregnskap som regnskap for hvert enkelt datterselskap eller filial. I tillegg er investor pålagt å fylle ut et spørreskjema med hovedtall for den utenlandske virksomhet i samsvar med norsk regnskapsstandard. Alle slike pålegg gis i medhold av valutalovgivningen.

Norges Bank har en tilretteleggende funksjon overfor skattemyndighetenes kontrollapparat. Samarbeidet mellom Norges Bank og skattemyndighetene om kontroll er beskrevet i Riksskattestyrets rundskriv av 21. august 1962

til likningskontorene, og i stortingsmelding nr. 27 om valutakontroll. Etter nærmere fastlagte regler utveksler Norges Bank og Skattedirektoratet opplysninger til bruk under kontrollarbeidet. Utover dette har norske skattemyndigheter få muligheter til å skaffe seg opplysninger om norske skatteytters etableringer som i utlandet oppfattes som selvstendige skattesubjekter. Heller ikke er det adgang for norske skattemyndigheter til å kreve opplysninger om utenlandske selskaper hvor norsk skatteyder handler på vegne av utlending, selv om handlingen har betydning for beskatningen her i landet.

Fra tidlig i femti-årene har valutamyndighetene, i den grad de har maktet det, ført kontroll med at midler som skriver seg fra virksomhet i Norge, ikke blir ført ulovlig ut av landet. Det er også begjært straffeforfølgning i forbindelse med brudd på valutabestemmelsene, selv om det var ganske åpenbart at de ulovlige valutaoverføringene skjedde som ledd i skattemotiverte disposisjoner.

Ved nedsettelsen av «Valutakontrollutvalget» i 1975 ble det for første gang gjort alvor av å sette virksomheten i norske utenlandsetableringer inn i en skattemessig sammenheng. Foruten å være et koordineringsorgan for valuta- og skattemyndighetenes kontroll, spesielt med norske skipsrederiers utenlandsarrangementer, skulle også utvalget gi tilråding om forutsetningene for videre adgang til norsk deltakelse i internasjonal næringsvirksomhet. I sin tilråding pekte utvalget på at det ved behandling av søknader måtte legges vekt på å finne fram til organisasjonsformer, lokalisering av virksomhet m.v. som gav mulighet for valuta- og skattemyndighetene til å føre kontroll med de utenlandske etableringene, og at etableringsadgangen ute ikke måtte utvides i utakt med skattevesenets opparbeidelse av kompetanse til å møte de problemer som internasjonaliseringen av næringslivet førte med seg.

Hverken Norges Bank eller skattevesenet var således beredt til å møte de utfordringer som den tiltagende internasjonaliseringen bød på. Enda mindre var en i stand til å treffe effektive tiltak mot skatteflukt. For kontrollmyndighe-

tene ble Reksten-saken mye av et lærestykke, og den fikk betydning for opplegget av skattevesenets kontrollaksjon «shipping -77».

«Shipping -77» ble aldri det gjennombrudd for skattevesenets engasjement i skattefluktproblematikken som det var tenkt å bli. Den vedvarende shippingkrisen og ikke minst frifinnelsen av Hilmar Reksten, bidro til å dempe skattevesenets ambisjoner.

I mellomtiden er Valutakontroll-utvalget oppløst og skipsfartspolitikken liberalisert når det gjelder utflagging av skip. Dette har ført til en betydelig økning i etablering av, eller deltakelse i, utenlandsk skipsfart. Valutakontrollen i Norges Bank, som har som oppgave å registrere og føre kontroll med den virksomhet som foregår i denne forbindelse, er på den annen side ikke blitt utvidet slik at mulighetene til å føre effektiv kontroll, er blitt redusert.

Det er aldri lett å finne enkle svar på kompliserte spørsmål. Dette gjelder ikke minst hvordan man skal hindre eller motvirke skatteflukt. Det gjør seg også gjeldende en stigende erkjennelse av at skatteunndragelser ikke lar seg kontrollere bort. Det trengs flere og uensartede tiltak for å redusere omfanget av skatteflukten.

Den voksende, internasjonale sammenknytning av de moderne industrisamfunns økonomi og teknologi har vært et særlig viktig trekk ved de økonomiske problemstillinger som landets myndigheter har blitt stilt overfor i de senere år. «Internasjonaliseringen» av næringslivet kan gi de enkelte land større muligheter for å effektivisere og øke produksjonen og dermed skape et bedre grunnlag for en videre materiell og sosial velstandsutvikling. Ønsker og idéer om «industrielt samarbeid over landegrensene» er temaer i den politiske debatt så vel i Norden som i Vest-Europa for øvrig.

Men denne «internasjonaliseringsprosess» fører også med seg problemer med hensyn til hvilke fullmakter og praktiske muligheter de enkelte lands myndigheter skal ha for å skaffe seg innsyn i og øve innflytelse på den økonomiske virksomhet hjemme og den som er foretatt til andre land og som derfor faller utenfor deres nasjonale jurisdiksjon. Det mellom-

folkelige samarbeidet på *dette* området er meget mangelfullt, og det finnes heller ingen klare holddepunkter for hvordan et eventuelt samarbeid om industriell utvikling i sin alminnelighet skal gripes an. Hovedinntrykket i dag er at industrilandenenes myndigheter angriper disse spørsmålene ut fra sine egne, nasjonale forutsetninger. Noen «politisk internasjonaliseringsprosess», som motstykke til den næringsøkonomiske og teknologiske internasjonaliseringsprosess synes ikke å være til stede.

På grunn av de økonomiske konsekvenser som skatteflukt har ført med seg i industrilandene, er det i løpet av de senere år ved lovgivning og administrative tiltak søkt å fjerne de skattemessige fordeler som internasjonale selskaper har ved å akkumulere fortjeneste i «taxhaven»-selskaper eller ved å anvende de akkumulerte midler på en slik måte at de virker til å redusere den skattbare inntekt i moderselskapet. I det følgende vil jeg kort gjennomgå noen «anti-avoidance»-tiltak som er truffet eller som er under overveielse i Frankrike, Japan, Storbritannia og USA. Disse tiltakene illustrerer på en utmerket måte at vi står overfor et viktig problemområde som angår hele den industrialiserte verden, og som enkelte land har søkt å finne sine spesielle «nasjonale» løsninger på. De omhandler også forhold som vi kjenner til, blant annet fra Reksten-saken, og som våre skattemyndigheter og vår skattelovgivning ennå ikke har funnet noe tilfredsstillende svar på.

Tiltak iverksatt og/eller under overveielse i Frankrike, Japan, Storbritannia og USA mot skatteflukt

Frankrike. Fram til 1973 var det tilsynelatende liten interesse hos franske skattemyndigheter for franske investorers bruk av datterselskaper i lavskatteland. Dette hadde antagelig sin bakgrunn i at franske valutamyndigheter foresto reguleringen av adgang til eksport av kapital. Reguleringen var liberal, og en rekke franske selskaper etablerte selskaper i en eller annen form i lavskatteland, hovedsakelig med internasjonale finansoperasjoner som formål.

I denne perioden ble anvendelsen av lavskattelandene hverken aktivt motarbeidet eller oppmuntret. Frankrike hadde nokså konsekvent unngått å inngå noen form for skatteavtale med kjent lavskatteland, og der hvor unntak var gjort (med Sveits og Luxembourg), ble det i avtalene tatt inn bestemmelser som fratok franske investorer enhver skattefordel som ellers er tilgjengelig for investorer.

Også den franske skattelovgivningen (code général des impôts, artikkel 57) ga skattemyndighetene vide fullmakter til å reallokere inntekter og utgifter der det kunne påvises at internasjonale transaksjoner mellom konsernselskaper var gjennomført i strid med «arms lengths pricing standards».

Artikkel 57 kommer til anvendelse på så vel franske selskaper under utenlandsk kontroll som franske selskapers datterselskaper i utlandet. Denne bestemmelsen, som er generell, har ingen direkte referanse til lavskatteland og har i praksis hatt liten betydning for å hindre at inntekter som i prinsippet skulle vært skattlagt i Frankrike, er blitt overført til utlandet.

Den indifferente holdningen til skattefluktproblemet endret seg i og med vedtaket av lov av 20. desember 1972 (finansloven). Uten direkte å nevne lavskatteland, bestemmes i artikkel 155 A at

«når slike selskaper eller juridiske personer har sitt hovedkvarter i et land med hvilket Frankrike ikke har inngått skatteavtale.....»

er de skattepliktige i Frankrike. At dette er en lovgivning rettet mot lavskatteland, er åpenbart når en ser den i sammenheng med at Frankrike har unnlatt å inngå skatteavtale med lavskatteland.

Ved et tillegg, vedtatt i 1974, til finansloven (artikkel 238 A) gjøres det enda klarere at denne lovgivning er rettet mot lavskatteland. De blir i artikkelen definert som land som har et «priviligert skattesystem», igjen definert som ethvert land som illegger inntektsskatt på 2/3 eller mindre, sammenliknet med den skatt som ville blitt ilagt i Frankrike.

I artikkelen bestemmes videre at betaling for renter, royalties og andre servicerelaterte avgifter til fysiske eller juridiske personer etablert, eller med domicil i en fremmed stat som har privilegert skattesystem, ikke er fradragsberettiget med mindre debitor kan dokumentere at en slik utgift har direkte sammenheng med en reell transaksjon og ikke er større enn normal. Artikkelen gjelder alle skattepliktige, uavhengig av status eller organisasjonsstruktur, og det anses irrelevant om den tjeneste det er tale om, er ytet i Frankrike eller utenlands.

Artikkel 238 A forskyver bevisbyrden fra skattemyndighetene til den skattepliktige. Lovgivningen på dette området ble ytterligere skjerpet ved lov av 8. januar 1980, artikkel 70. Her bestemmes at et fransk foretak som, direkte eller indirekte, eier 25% eller mer av aksjekapitalen i et selskap etablert i et land med privilegert skattesystem (som definert i artikkel 238 A), er pliktig til å betale selskapsskatt i Frankrike av det utenlandske selskapets inntekt i forhold til sin eierandel. Skatteplikten bortfaller dersom virksomheten i det utenlandske selskap ikke primært har som formål å akkumulere fortjeneste i et land som tilbyr et privilegert skattesystem. Disse betingelser ansees oppfylt dersom det utenlandske selskap driver industriell eller kommersiell virksomhet, og det utfører sin virksomhet hovedsakelig i det lokale marked.

Japan. Et utenlandsk selskap med hovedkontor eller hovedsete for forretningsvirksomhet i et land hvor skattebyrden er vesentlig lavere enn i Japan, og der mer enn 50% av aksjekapitalen er eid av japanske innlendinger, kan i Japan få betegnelsen «spesifisert utenlandsk datterselskap» og gjøres til gjenstand for beskatning i Japan. Et datterselskap av japansk foretak er ikke å betrakte som «spesifisert utenlandsk datterselskap» hvis det driver reell handel- og forretningsvirksomhet med uavhengige personer og tilfredsstillende følgende kriterier:

—dets virksomhetsområde omfatter ikke å holde verdipapirer, patenter eller befraktning av skip og/eller fly,

- det utfører sin virksomhet i kontor, fabrikk eller annet fast forretningssted i det land der det er registrert,
- forretningsvirksomheten blir administrert, kontrollert eller ledet uavhengig av moderselskap,
- i tilfelle der virksomheten omfatter engrosalg, bankvirksomhet, forvaltning av trust eller verdipapirer, assurancevirksomhet, shipping eller lufttransport, skal mer enn 50% av dens brutto inntekt skrive seg fra andre enn tilknyttede personer og selskaper,
- dividende mottatt fra «spesifisert utenlandsk datterselskap» overstiger ikke 5% av bruttoinntekten.

Storbritannia. Income and Corporation Taxes Act (ICTA) 1970 section 482, inneholder forbud mot å overføre inntekter og formue fra britisk selskap til datterselskap i utlandet. Ved opphevelsen av valutarestriksjonene i 1979 ble bestemmelsen meningsløs, og skattemyndighetene stod derfor uten midler til å hindre at britisk inntekt og formue ble overført til lavskatteland.

«Tax-havens and corporate sector — a consultative document» er et forslag av 29. januar 1980, til endring av section 482 utarbeidet av UK Board of Inland Revenue. Forslaget var ute til høring i 1981. Her foreslås at skattemyndighetene gis adgang til å iligne britisk selskap skatt på visse inntekter opptjent av datterselskap i lavskatteland, forutsatt at datterselskapet er under det britiske selskapets management og kontroll. Antall britisk kontrollerte «tax avoidance companies» har hatt en markert økning de siste år. Regjeringen har derfor funnet det nødvendig å foreslå endring i skatteloven som gjør britiske selskapers «tax-haven»-datterselskaper til innlendinger i skattelovens forstand.

Det systemet som UK Board of Inland Revenue overveier å sette ut i livet, har til hensikt å innføre skatteplikt på ikke remitterte inntekter og utbytter, der det er åpenbart at arrangementet ble gjennomført i den hensikt å unngå beskatning. For at adgangen til fri kapitalbevegelse skal bibeholdes, vil systemet bli utarbeidet for å

sikre effektiv beskyttelse av reell utenlandsk næringsvirksomhet.

Etter forslaget vil et britisk selskap som har datterselskap i et lavskatteland, bli behandlet som skattepliktig for en pro rata andel av datterselskapets inntekter og/eller fortjeneste som svarer til den andel som kontrolleres av det britiske selskap. «Kontroll» blir definert i samsvar med eksisterende britisk lov. Skatteplikten vil således bli gjort gjeldende overfor selskaper som har en direkte eller indirekte eierinteresse på 10% eller mer i det utenlandske selskap. Skatt vil bare bli ilignet dersom datterselskapet er etablert i et land med et «priviligert skattesystem», og det ikke utdeler en substansiell andel av sin fortjeneste i form av utbytte til aksjonærene. Med «priviligert skattesystem» menes at vertslandet ikke iligner skatt på inntekt, eller at skatten er vesentlig lavere enn i England.

Ifølge forslaget vil skatt bli utskrevet etter retningslinjer trukket opp av Board of Inland Revenue på samme måte som etter ICTA, section 485 (som omhandler transfer pricing). Som alternativ til slike retningslinjer ville det kunne stilles opp kriterier der man ekskluderer fra det skattepliktige beløp inntekter som skriver seg fra virksomhet som har basis i aktiviteter i vertslandet. Som illustrasjon vises til hvordan Japan definerer «reell handels- og forretningsvirksomhet» og definisjonen av «land med privilegert skattesystem» i Frankrike.

Ved skattelegging av utenlandske selskapers inntekter vil lettelse i henhold til dobbeltbeskatningsavtaler aksepteres etter de retningslinjer som generelt gjelder for engelske selskaper. Likeledes vil det bli gjort fradrag for den skatt som betales av engelsk innledning på aksjeutbytte mottatt fra utenlandsk selskap.

Spesielle bestemmelser kan tenkes utformet for å løse enkelte problemer som knytter seg til «back to back loans» mellom utenlandske datterselskaper og engelske moderselskaper.

Board of Inland Revenue vil etter forslaget bli utstyrt med fullmakt til å innkreve opplysninger om det utenlandske selskap, inklusive beholdning av aksjer, regnskaper og detaljer om underliggende transaksjoner. Slik forordning

vil tilsvare den fullmakt som er gitt Board of Inland Revenue i henhold til § 17 i Finance Act 1975.

Forslaget har møtt sterk motbør i høringsrunden, og det er blant annet anført at et lovfor-slag rettet bare mot selskaper, vil få liten prak-tisk betydning. Internasjonale «tax advisers» peker på at innlending som er begunstiget under en utenlandsk trust, fortsatt vil være unn-tatt fra britisk beskatning, og at forslaget skaper grobunn for ny «tax planning» både for selska-per og private ved hjelp av transaksjoner mel-lom fysiske og juridiske personer, trustee og begunstiget osv.

USA. USA har på mange måter gått lengre enn andre land i sine forsøk på å stoppe skatte-flukten. Her dukket problemene opp tidligere enn andre steder, og mottiltakene ble iverksatt før. Effektiviteten har imidlertid vært skuf-fende, og Carter-administrasjonen anmodet US International Revenues Service om å utrede multinasjonale selskapers transaksjoner for å unngå US-skatt, samt fremme forslag til endring i lovverket og/eller den administrative praksis.

I januar 1981 offentliggjorde US Internal Revenue Service en omfattende rapport (235 sider) med tittelen «Tax-havens and their use by United States tax payers — an overview». Arbei-det er utført av en gruppe ledet av *Richard A. Gordon*, som er IRS's ekspert på «international tax-havens». Rapporten drøfter forskjellige for-mer for «tax-haven»-virksomhet (hovedsakelig amerikansk) og IRS's problemer i forbindelse med oppsporing, etterforskning og straffefor-følgning av skatteflukt. Det tilrås endringer i lov-verket og administrative forbedringer.

I perioden 1963 til 1978 var det en femdob-ling av US-innlendingers «direkte» investe-ringer i utlandet via lavskatteland. Økningen var dobbelt så stor som de direkte investeringer utenom lavskattelandene.

Arbeidsgruppen redegjør for former for tax-haven transaksjoner som spenner over ikke-skattemotiverte disposisjoner (f.eks. bankers omgåelse av reservekrav) via aggressiv «tax planning» (manøver gjennom administrative

og legale smutthull) til regulær skattesvindel (ulovlig reduksjon av inntekt og/eller økning av utgift).

Av de anbefalinger som gruppen gir i rappor-ten, er forslagene til endringer i administrativ praksis interessante og omhandler forhold som også i Norge har vært gjenstand for diskusjon. Blant de mer «generelle» tiltakene bør nevnes:

- endring i definisjon av tax-haven-selskaper i samsvar med hvordan begrepet oppfattes i Japan og Frankrike,
- endring i basis for selskapers skatteplikt i USA fra domicil (created and organized) til virksomhet (managed and controlled),
- strengere krav til dokumentasjon overfor «foreign personal holding companies» i for-hold til holdingselskaper etablert av juridi-ske personer,
- beskatning av renteinntekter og lån der låneavtalen er inngått i USA, men der låne-midlene er stilt til rådighet for låntakeren gjennom bankens utenlandske datterselskap eller filial,
- skatlegging av ikke remitterte inntekter (akkumulerte midler) i amerikanske selska-pers datterselskaper i lavskatteland,
- beskatning av inntekter av tjenester utført av amerikanske moderselskapers personale utlånt til datterselskaper i lavskatteland (foreign based company service income),
- overføring av bevisbyrden for at oppgjøret mellom konsernselskaper er foretatt «at arms lengths» fra skattemyndighetene til skattyter.

Gruppen har viet mye oppmerksomhet til såkalt «treaty shopping», som er betegnelsen på ulovlig utnyttelse av dobbeltbeskatningsavtaler mellom forskjellige land. Når det gjelder USA's skatteavtaler med andre land, anbefaler grup-pen

- at avtaler med Nederland, Nederlandske Antiller og tidligere UK besittelser i det kari-biske hav reforhandles. Generelt bør skat-teavtaler med lavskatteland unngås eller begrenses så sterkt som mulig. Artikkel 16 i US Model Tax Treaty (som gir adgang til ved såkalt «ruling» å utelukke holdingselskaper

- fra skatteavtalenes fordeler) burde tas inn i alle nye skatteavtaler,
- at utenlandsk juridisk person ikke gis adgang til å trekke fordeler av skatteavtaler hvis «ultimate beneficial owners» ikke er kjent, eller hvis han ikke er berettiget til skatteavtalens fordeler (han er f.eks. skattepliktig i USA),
  - at det i skatteavtalene tas inn en artikkel om utveksling av informasjon, eventuelt at det ikke inngås avtaler med land som nekter slikt samarbeid.

Reforhandling av skatteavtalene er i gang. Videre har *president Reagan* så sent som 3. september 1982 undertegnet «Tax Equity and Fiscal Responsibility Act». Loven gir IRS adgang til å skattlegge inntekter ervervet av datterselskaper i utlandet, som tidligere var unntatt, og pålegger innlendinger blant annet å sende inn til IRS «Controlled foreign corporations»-regnskaper m.v. Disse bestemmelser vil bli gjort gjeldende fra og med inntektsåret 1983.

Noen glimt fra Den Kongelige Mynts medaljesamling — og litt om medaljekunstens utvikling

*Bodil Selnes,
arkivar ved Den Kongelige Mynt, Kongsberg*

Europa i middelalderen

Medaljekunsten hadde sin oppblomstring i Italia under renessansen og fulgte den til det ene landet etter det andre i Europa. En av årsakene til denne populariteten er å finne i tidsalderens dyrking av individet og trakting etter berømmelse. Medaljen med sine to sider var et ypperlig medium til å bevare minnet om en person og/eller en begivenhet i et varig materiale som gav illusjoner om udødelighet. Mange hadde tro på portrettets belærende egenskaper. En medalje kunne holdes i hånden, portrettet kunne tas og føles på, slik at den portrettertes egenskaper lettere kunne overføres til den som beskuet medaljen, enn hva tilfellet var ved et maleri. Ennå mer effektivt kunne dette være om portrettet ble fulgt av et motto, et sitat, et emblem e.l.

Renessansens medaljer ble støpt «..og cicele-redes Stykke for Stykke; gennemglødet af Kunstnerens Sjæl og kærtegnet af hans Haand vandrede Medailleerne ud i den vide Verden.» Gjorde de lykke, ble det tatt flere avstøpninger.

Men etter hvert som fyrster og paver begynte å bruke medaljen i propagandaøyemed — for å kaste glans over seg selv, berømme statens storhet eller markere fiendens misgjerninger — ble denne fremstillingsmetoden for tidkrevende og kostbar. Fra ca. 1500 ble medaljefremstilling mer og mer overlatt til statens myntinnretninger, hvor en allerede hadde de nødvendige håndverksmessige kunnskaper for en «seriefremstilling» av medaljer.

Ikke minst hadde myntinnretningene stempelskjærere som i mange tilfelle fikk bevise sin dyktighet, også som fremstående medaljører. En regner likevel med at de færreste stempelskjærere hadde tilstrekkelige kunnskaper i latin

eller kjennskap til klassisk litteratur til alene å ha kunnet komponere de medaljene som i dag finnes fra denne yrkesgruppens hånd. Det å forfatte innskrifter og uttenke sindrike motiver, ble tillagt stor betydning. Da det lærde selskap ble stiftet i København i Christian VI's tid, satte det som sitt fremste mål å uttenke medaljekomposisjoner. I Frankrike opprettet man et eget akademi i 1663 for å komponere motiver og innskrifter til medaljer.

Norge

Som andre kunstgrener er også medaljekunsten avhengig av et samfunn hvor i alle fall noen av innbyggerne har god nok økonomi og overskudd til å understøtte andre aktiviteter enn de som trenges til det daglige brød. — Det må finnes oppdragsgivere og det er nødvendig med en viss kundekrets.

På 1600-tallet hadde medaljekunsten slått god rot i det danske kulturmiljøet med sin nære tilknytning til kongehuset, mens den her i Norge hadde magre kår.

Oppdagelsen av sølvet i vårt område i 1623 dannet grunnlag for opprettelse av et norsk myntverk, med de muligheter det innebar for fremstilling også av medaljer. — Den første medaljen preget i Norge, ble slått ved Mynten på Akershus i anledning av Fredrik III's besøk i Norge i august 1648.

Med et par unntak er alle medaljer i Den Kongelige Mynts samling fra det 16. og det 17. århundre preget til ære for Kongen og hans hus, om enn med vekslende hell.

Ulrik Frederik Gyldenløve bidrog med mange medaljer fra den første tiden i vår medaljehistorie. I 1685 lot han prege flere medaljer

i anledning av halvbroren, Kong Christian V's besøk i Norge. I Den Kongelige Mynts samling har vi tre av dem, hvorav to med stor sannsynlighet er preget ved Mynten på Akershus. Medaljørene er ukjente. (Under dette oppholdet underskrev Kongen for øvrig bestemmelsen om opprettelsen av «... en sær Mynt ved Sølvverket ...».)

Utover i 1700-årene ble Kongens gjentatte besøk i Norge markert med medaljer. Sølvverkets betydning for den danske kongens økonomi tør være kjent, og naturlig nok besøkte han da også Kongsberg hyppig.

I 1704 besøkte Fredrik IV Norge, og flere medaljer i vår samling er utgitt ved den anledning. To markerer besøket på Kongsberg. De har samme motiv på baksiden: landskap med gruveinnretninger, hytter og gruveganger. Forsiden på den ene viser kongen til hest, den andre bærer en innskrift tilegnet «Nordens Salomon». Begge har randinnskrift som forutsetter preging i ring i spindelpresse. Det er fastslått at medal-

jene er preget på Kongsberg, og vi har dermed et håndgripelig bevis på en teknisk utvikling i våre produksjonsmetoder. — Medaljør er Caspar Barth, stempelskjærer ved Mynten i Christiania og på Kongsberg.

I 1719 besøkte Frederik IV på nytt Kongsberg, denne gangen sammen med kronprinsen. Det er grunn til å tro at den medaljen vi har i vår samling, utgitt ved denne anledningen, er preget på Kongsberg og skåret av Anders Johnsen Lunde, stempelskjærer ved Mynten fra 1709 til 1723.

Kongsberg Sølvverk kunne i 1723 feire sitt 100-års jubileum, og på sin fødselsdag den 11. oktober 1723 ble Kongen overrakt en medalje utgitt for å markere jubileet. Stemplene er skåret av Olaus Wif, som senere på året ble ansett som stempelskjærer ved Mynten på Kongsberg. Medaljen ble preget i København. Olaus Wif var norsk, men virket som stempelskjærer ved hoffet i Dresden før han kom til København.

Tre medaljer datert 1733 er tegnet av Kongsberg Kirkes arkitekt – bergmester ved Sølvverket – J. A. Stuckenbrock. Alle tre ble utgitt for å markere Christian VI's og dronningens reise til

Norge. Stemplene til den ene medaljen er skåret av Erasmus Simon Kongsberg, stempelskjærer ved Mynten. Medaljen er preget på Kongsberg.

Da denne medaljen ble planlagt, var det ikke kjent at dronningen skulle følge med på reisen. Som illustrasjonen viser, kjører kongen alene i triumfvogn inn mot et fjellandskap som vi her på Kongsberg gjenkjenner som Jonsknuten, og hvor det er tydelig tegn til gruvedrift. Gruvearbeidere er med blant folkene på hver side av vegen. Mottoet: «Expectate Veni» er hentet fra Æneiden, og innskriften på forsiden skal være

utformet av rektor Steensen i Bergen, som var «en smuck lærd Mand».

Stuckenbrock tegnet straks en ny utgave av medaljen, som med noen endringer ble skåret og preget i København. Dronningen fikk her en fremtredende plass i motivet på baksiden. Et tidligere utarbeidet dobbeltportrett av Kongen og Dronningen er benyttet på forsiden.

Den tredje av Stuckenbrocks medaljer fikk også motiv som henspiller på Kongsberg. Denne medaljen ble både skåret og preget i København.

Den siste 1700-talls medaljen som bør nevnes fra vår samling, er den Kongsberg Sølvverk skulle oversende Kongen i København i anledning av «Souverainitetsfesten» i 1760. Stemplene ble skåret av Gabriel Andersen Lunde, stempelskjærer ved Mynten, og medaljen skulle

preges i gull nylig utvunnet ved bergverket, og i sølv. Imidlertid gikk stemplene i stykker under den første pregingen, og stemplene og rondellene ble sendt til København. Der fant en imidlertid at motivet var mer «sindrig enn smagfullt uttænkt», og andre stempler ble utarbeidet i København. Preging ble foretatt på de nedsendte rondellene. Eksemplaret i vår samling er av denne andre utgaven.

1800-årene. Gregorius Middelthun var stempelskjærer på Kongsberg fra 1815 – 1830. Hans tre medaljer er alle representert i samlingen – «Kastepenningen» utgitt i anledning av Carl XIV Johans kroning i Nidaros domkirke

7.9.1818 – «Borgerdaadsmedaljen» innstiftet ved Kgl. res. av 10.4.1819 – og medaljen «For udmærket flid og duelighed» tildelt de flinkeste kadetter ved deres avgang fra Krigsskolen i Kristiania.

Fram mot slutten av 1800-tallet var medalje-produksjonen heller sporadisk i Norge. En del oppdrag gikk til utlandet, til Sverige og Danmark, men de fleste til Tyskland.

Det var først med Ivar Thronsdén (1853–1932) at en ren norsk medaljeutgivelse av betydning kom i gang. Ivar Thronsdén gav ut sin første medalje i 1881 og fortsatte virksomheten helt til et par år før sin død. Han hadde da

bak seg en produksjon på nærmere 500 katalognummer.

Med sin bakgrunn i den franske medaljørskole, ble han en frodig og produktiv kraft som kunne ta kampen opp med den utenlandske konkurransen på medaljeområdet. Thronsdén hadde uten tvil evnen til «å dikte i metall» med bilder og innskrifter. Det viser flere av hans beste arbeider – ikke minst noen av 17. mai-

medaljene fra 1884 til 1920. De ble ikke preget bare i sølv, men også i aluminium, slik at alle kunne ha råd til å skaffe seg dem.

Ivar Thronsdens virket som myntgravør fra 1880 til 1926, og hovedtyngden av hans medaljearbeider er preget ved Den Kongelige Mynt. Dessverre har vi ikke alle Thronsdens medaljer i vår samling, men smått om senn dukker de opp på markedet, slik at komplettering er mulig. — Men det bør nevnes at mye av pregeverktøyet og originale gipsmodeller finnes i våre samlinger.

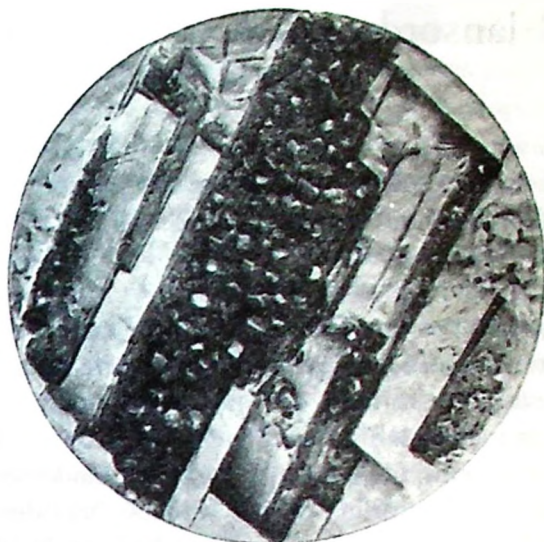

Det er vanskelig bare å trekke frem noen enkelte av Thronsdens medaljer. Jeg har valgt et av hans arbeider med kongeportrett — en medalje utgitt til «Det 11te almindelige norske landbruksmøte i Trondhjem 1902», og 17. mai-medaljen 1896. Dette portrettet av Oscar II er blitt fremholdt som ett av de beste relieffportretter som finnes av Kongen fra hans eldre dager. 17. mai-medaljen fra 1896 har Thronsdens selv fremholdt som et av sine beste arbeider.

Om det var vanskelig å trekke fram enkelte av Ivar Thronsdens medaljer, synes det ennå vanskeligere å fremheve bare et par av Øivind Hansens arbeider. — Selv om en lang rekke av de medaljer Hansen har utført, er rutineoppdrag eller oppdrag med bundet motivvalg, er det rikelig materiale igjen hvor hans dyktighet som medaljør har fått fritt spillerom. Eksempelvis kan nevnes Prøysen-medaljen og medaljen presentert Einar Gerhardsen på hans 80-års dag i 1977. Begge taler sitt tydelige språk om Øivind Hansen som portrettkunstner. Men der hvor renessansens medaljører benyttet tekst for å komplettere medaljens innhold, har Øivind Hansen vist sin evne til å komponere medaljer ved hjelp av bilder alene: — bergkrystaller som blinker fram fra den grove steinflaten som bilde på Prøysens diktning, — kraftig trestruktur med årringer og furuer som symbol på Einar Gerhardsens liv.

I 1948 ble Øivind Hansen ansatt som myntgravør ved Den Kongelige Mynt. Hansen er utdannet ved Kunst- og Håndverksskolen i Oslo og ved Skolen for Brukskunst. Han har også studert i Stockholm, Paris og Roma. Særlig viktig var studieoppholdet i Paris og Roma i 1967, der han fikk anledning til å stifte bekjentskap med eliten av franske og italienske medaljører.

Som kilder er benyttet:
Georg Galster: Danske og Norske Medailler og Jetons
ca. 1533 – ca. 1788
(København 1936)

R. Støren og Hans Holst: Myntgravør Ivar Throndsens medaljer,
jetonger og merker
Oslo 1937)

Illustrasjoner:
fotograf Nystuen, Kongsberg

B-lånsordningen

Harald Roseng,
konsulent i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank

Renten på banklån har i mesteparten av etterkrigstiden ligget under nivået for markedslukevekt. Med det menes at etterspørselen etter lån til gjeldende rente har vært større enn tilgjengelig kreditt fra bankene. Med tilgjengelig kreditt menes her den utlånsvekst som bankene kan ha i henhold til kredittopplegget. Utlånsøkningen har derfor måttet begrenses. Det er skjedd ved avtaler mellom bankene og myndighetene, ved bruk av kredittlovens §8 om tilleggsreservekrav utover en bestemt utlånsøkning, eller ved at myndighetene har søkt å føre en likviditetspolitikk som gjør det ulønnsomt for bankene som gruppe å holde en utlånsvekst som er høyere enn kredittbudsjettets rammetall. Erfaringene med indirekte likviditetsstyring viste at for å få en effektiv utlånsstyring, var det ikke tilstrekkelig å heve renten på de dyreste lån i Norges Bank – og derved også på innskudd fra pengemarkedet – til et nivå som lå over den avkastning som utlån gir. Bankene forfulgte også andre mål enn profittmaksimering, blant annet høy forvaltningsvekst. Fra bankhold er det bekreftet at hensynet til inntjening først ble tillagt avgjørende vekt når nivået ble ubehagelig lavt. Følgene av dette var dels at tilstramningstiltakene hadde liten effekt på utlånene, og dels at det tok lang tid før en så virkningene. Det ble mer og mer klart at en effektiv utlånsstyring via indirekte likviditetsstyring innebar en betydelig konflikt mellom myndighetenes ønske om å holde utlånene innenfor kredittbudsjettets måltall og bankenes – og for så vidt også myndighetenes – ønske om rimelig god inntjening i bankene.

Fram til 1979 var alternativet til generell likviditetspolitikk å underlegge bankene såkalt §8-regulering. Denne regulering innebærer i praksis direkte utlånskontroll, der den enkelte bank blir pålagt å holde utlånsveksten innenfor en ramme som avledes av kredittbudsjettets måltall. I prinsippet gir §8-regulering muligheter for å variere tillatt utlånsvekst etter banktype, størrelse og geografisk beliggenhet. Det har imidlertid vært vanskelig å finne gode kriterier som kan rettferdiggjøre en vidtgående differensiering. I praksis har differensieringen derfor vært begrenset til å tillate bankene i Nord-Norge å holde en større utlånsvekst enn bankene i resten av landet. Reguleringen har også vært brukt overfor sparebankene uten at forretningsbankene har vært underlagt tilsvarende kontroll, og omvendt. Ved §8-regulering har det derfor vært vanskelig å ta hensyn til at låncetterspørselen og tilgangen på midler kan være ulik i forskjellige deler av landet som følge av ulik realøkonomisk utvikling. Innføringen av B-lånsordningen fra 1. januar 1979 må ses som et forsøk på å skaffe til veie et mer fleksibelt reguleringssystem enn det §8-reguleringen innebærer. Ordningen går i korthet ut på at banker som låner ut over ett visst nivå i Norges Bank (A-lånsspotensialet), blir pålagt utlånsbegrensninger i en periode fremover. (B-lånsordningen er beskrevet i Penger og Kreditt nr. 4/1978 og nr. 1/1982.)

Når myndighetene ønsker å begrense utlånsveksten via B-lånsordningen, vil en del av banksystemet være underlagt direkte utlånsregulering, mens resten av bankene ikke er underlagt en slik kontroll. Kriteriet

som brukes ved utvelgelsen av *hvilke* banker som skal være underlagt kontroll, er den enkelte banks låneopptak i Norges Bank. Myndighetene kan altså gjennom tilstramningstiltak sørge for at deler av banksystemet blir underlagt direkte utlansregulering, men selve utvelgelsen av hvilke banker som skal omfattes av reguleringen, overlates til *markedet*.

En håpet at faren for å pådra seg utlansrestriksjoner som følge av B-lånsopptak, ville gjøre bankene mer tilbakeholdne med å basere utlansveksten på pengemarkedsmidler. Dette ville bidra til lavere utlansvekst, og myndighetenes motiver for å holde en stram likviditetspolitikk, ville bli mindre. B-lånsordningen skulle fungere som "riset bak speilet". Disse antagelser slo ikke til. Utlansveksten viste seg å være like sterk som tidligere, og pengemarkedets betydning har ikke avtatt. Fremfor å oppta B-lån, kjempet bankene om innskudd fra pengemarkedet med høye pengemarkedsrenter som resultat.

Den første versjonen av B-lånsordningen var utformet som en kassekreditt der bankene selv kunne bestemme hvor høyt det maksimale trekket ("limit") skulle være. For å begrense maksimumstrekket, ble imidlertid bankenes tillatte utlansvekst redusert med et beløp tilsvarende 25% av dette maksimum. Innenfor B-lånslimiten kunne imidlertid bankene fritt utnytte låneadgangen uten å bli pålagt nye utlansrestriksjoner. Ordningen medførte at "B-lånsbankene" i enkelte perioder hadde et meget stort lånepotensial i Norges Bank. Ved at relativt få banker tok opp B-lån, kunne hele banksystemets likviditetsbehov dekkes. Dette gjorde blant annet at pengemarkedsrenten etter en kort "B-lånskamp" igjen falt. Konsekvensen av dette var at banker som baserte en vesentlig del av utlansveksten på pengemarkedsmidler, kunne holde seg utenfor B-lånsreguleringen og fortsette en ekspansiv utlanspolitikk uten alvorlige følger for inntjeningen. Denne

utformingen av B-lånsordningen innebar også at virkemidlene måtte doseres meget kraftig for å få en B-lånsdekning som sikret rimelig god utlanskontroll.

Revisjonen av B-lånsordningen begrenset den enkelte banks tilgang på midler via B-lånsopptak. Nå ble også B-lånsordningen utformet etter et transjessystem. Dette gjør det blant annet lettere å kombinere stram banklikviditet og relativt god B-lånsdekning med en mindre kraftig dosering av virkemidlene enn før. Siden B-lånsordningen anvendes i perioder med stor overskuddsetterspørsel etter lån, er det viktig at pengemarkedsrenten holdes på et nivå som gjør det ulønnsomt for banker som ikke er B-lånsregulert, å opprettholde en høy utlansvekst på basis av midler fra pengemarkedet. Banker med stor avhengighet av pengemarkedsmidler skal av fortjenestemessige årsaker etter hvert være nødt til å redusere utlansveksten. Det skal være dyrt å kjøpe seg ut av B-lånsreguleringen. Mens en ved den første utformingen av B-lånsordningen la betydelig vekt på at bankene skulle ha et fortjenestemessig incitament til å oppta B-lån, la en etter revisjonen større vekt på å *begrense* bankenes *muligheter* til å la være å ta opp B-lån. Muligens gikk en vel langt i denne vridningen. Det viste seg at bankene vurderte fordelene ved B-lånsopptak som så små i forhold til belastningen som utlansrestriksjonene medførte, at de var villige til å betale meget høye renter i pengemarkedet fremfor å ta opp B-lån. Dette resulterte i et betydelig appresieringspress mot norske kroner. En stod i fare for å måtte oppgi å få kontroll med forretningsbankenes utlån via B-lånsordningen, fordi likviditetspolitikken måtte vike av hensyn til valutakursstyringen. I håp om å redusere uviljen mot å ta opp B-lån – og derved også presset mot høye pengemarkedsrenter – økte en størrelsen på B-lånstransjene vesentlig (fra 23% til 60% av beregningsgrunnlaget) fra 1. juli 1982, samtidig som en satte ned renten til

9% på alle A-lånstransjer og til 10% for alle B-lånstransjer. Disse tiltakene gjorde det mer fordelaktig for bankene å skaffe seg midler ved å ta opp B-lån. Tiltakene hadde effekt. I juli–august tok forretningsbanker med ca. 60% av utlånene opp B-lån og var saledes underlagt regulering fra og med november og i noen måneder fremover.

Revisjonen av B-lånsordningen kan sies å være et skritt tilbake til et system der det igjen ble viktigere for bankene å ta hensyn til pengemarkedsrenten. Forskjellen fra utlånsstyringen uten B-lån er imidlertid at da måtte myndighetene gjøre seg opp en mening om hvilke pengemarkedsrenter som måtte til for å få en utlansutvikling som var i samsvar med kredittbudsjettet. Under det nåværende system vurderer myndighetene hvilken B-lånsdekning som må til for å holde budsjett-tallene, og pengemarkedsrentene innstiller seg på et nivå som gjør at tilstrekkelig mange enkeltbanker vurderer det som mer lønnsomt å underlegge seg kredittbudsjettets ramme enn å skaffe seg innskudd fra pengemarkedet. Når en har oppnådd tilstrekkelig B-lånsdekning, kan myndighetene holde pengemarkedsrenten på et ønsket nivå ved å intervensjonere i pengemarkedet (markedspapirer og swapper).

B-lånsregulering gjør at utlansveksten lettere kan holdes innenfor rammetallene enn ved ensidig bruk av pengemarkedsrenten som styringsmiddel. Et eksempel på dette er utviklingen i 1982. Til tross for høy pengemarkedsrente siden november–desember 1981 lå forretningsbankenes utlån til dels betydelig over rammetallene gjennom 1982. Selv med 60% B-lånsdekning ble overskridelsen pr. utgangen av året ca. 700 mill. kroner. Det virker ikke urimelig å anta at pengemarkedsrenten måtte ha ligget betydelig høyere for å oppnå tilsvarende utlansbegrensning dersom en bare skulle bruke pengemarkedsrenten, og at presset på bankenes inntjening dermed ville vært større. B-lånsregulerte banker måtte

ned fra en utlansvekst på henholdsvis 15% og 13,7% siste 12 måneder pr. utgangen av september og oktober til ca. 9% i november og desember. Uten dette pålegg om utlansbegrensninger som B-lånsregulering innebærer, er det lite trolig at disse bankene ville foretatt en så sterk nedtrapping av utlansveksten.

Sparebankene var underlagt §8-regulering i 1982. Alternativet til en B-lånsstyring av forretningsbankene ville vært større overskridelse av rammetallene eller §8-regulering også av denne bankgruppen.

Har B-lånsreguleringen fordeler fremfor §8-regulering? Begge reguleringsformer er av kvantitativ art. Det kan antagelig med god grunn reises spørsmål om hvor effektive slike utlansbegrensninger er. Dersom bankene overfører en del av sine utlån til det uregulerte marked, behøver ikke reguleringen bety at den samlede kreditt-tilgang til publikum går ned. Utviklingen de siste par år tyder på at det har vært en betydelig lekkasje til det uregulerte markedet.

Tilboyeligheten til å foreta slike overføringer, er sannsynligvis lite påvirket av om bankene er begrenset av §8- eller B-lånsregulering.

En viktig egenskap ved B-lånsordningen er at alle banker ikke vil være underlagt direkte utlansregulering samtidig. I motsetning til en §8-regulering vil derfor bankene ha forskjellig utlansvekst når B-lånsordningen brukes. Dette gjør at bankene lettere kan ta hensyn til at det kan være ulik realøkonomisk utvikling i forskjellige deler av landet. Fra et kontrollsynspunkt kan kanskje §8-regulering være å foretrekke fordi omgåelsesmulighetene antagelig er større når ikke hele banksystemet er underlagt kvantitative reguleringer samtidig (regulerte banker overfører lån til ikke-regulerte banker). Siden slike overføringer imidlertid ikke resulterer i at banksystemets samlede utlansvekst reduseres, vil det heller ikke være grunnlag for å lette på likviditetspolitikken. Høye pengemarkedsrenter vil

derfor bidra til at overføringene blir mindre lønnsomme.

Innenfor vårt system med faste utlånsrenter er fordelene med å styre bankenes utlån via likviditetspolitikk framfor gjennom mer direkte regulering, først og fremst antatt å være at generell likviditetspolitikk gjør det mulig for banker med sterk innskuddsvekst å holde en større utlånsvekst enn banker med mindre innskuddsvekst. Banker som viser stor dyktighet i å skaffe seg midler til regningssvarende priser, skal kunne øke utlånene sterkere enn banker som er mindre dyktige til å skaffe seg slike midler. For å få realisert kredittbudsjettets måltall, må så myndighetene sørge for et nivå på pengemarkedsrenten som gjør at banker som er "gjennomsnittlig gode til å skaffe seg midler", skal ha tilstrekkelig sterke økonomiske incitament til å holde de oppsatte rammer. Som nevnt, vil alle banker bli pålagt samme utlånsvekst uansett innskuddsveksten når §8-regulering brukes. B-lånsreguleringen vil derimot kunne harmonisere godt med intensjonene ved indirekte styring. Dette vil være tilfelle hvis banker som opptar B-lån, gjennomgående har høyere utlånsvekst enn kredittbudsjettet indikerer uten at de samtidig har vært mer enn gjennomsnittlig dyktige til å skaffe seg midler til regningssvarende priser.

Erfaringene med B-lånsordningen hittil gir ikke grunnlag for å si at "utvelgelsen" av B-lånsbanker alltid har tilfredsstillt disse kriterier. Det er alltid penger i pengemarkedet. Den enkelte banks vilje og evne til å betale for pengemarkedsmidler, vil på kort sikt være avgjørende for hvilke banker som blir B-lånsregulert. En av grunnene til revisjon av B-lånsordningen var nettopp at den gamle ordningen ikke gjorde det tilstrekkelig nødvendig for banker å redusere avhengigheten av pengemarkedet. Den revideerte ordningen gjør det mulig å kombinere B-lånsregulering med stram likviditet, dvs. ordningen gir de samme styringssignaler som indirekte likviditetsstyring, samtidig

som den kvantitative reguleringen gir rimelig sikkerhet for at utlånsrammene holdes så noenlunde. B-lånsreguleringen kan under dette system sies å være et sikkerhetsnett som hindrer altfor store avvik fra måltallene, mens pengemarkedsrentene skal gjøre at bankene generelt skal ha sterke incitament til å redusere utlånene.

Er bankenes opplåning i Norges Bank et hensiktsmessig kriterium for utvelgelse av banker som skal bli underlagt direkte regulering? En kan tenke seg mange andre kriterier. Det som oftest har vært nevnt, er at utlånsveksten skal gjøres avhengig av bankenes "ordinære" tilgang på midler, dvs. en utlånsrelasjon. Slike forsøk har imidlertid alltid strandet på at det har vist seg vanskelig å finne fram til en fornuftig avgrensning av hva som skal regnes som "ordinære" midler. Ved å bruke opplåning i Norges Bank, overlater en til bankene selv å bestemme hva som skal regnes som ordinære midler. Dersom en bank ut fra egne vurderinger – blant annet under hensyntagen til målsettinger om inntjening – finner at tilgangen på midler er tilstrekkelig stor til å holde en utlånsvekst over kredittbudsjettets rammetall, vil banken ikke ta opp B-lån. På den andre siden – hvis banken ikke kan konkurrere om midler i pengemarkedet på grunn av dårlig inntjening, er dette en klar indikasjon på at ubalansen mellom utlån og innskudd er større enn i andre banker. Banken kan da skaffe seg rimelige lån i Norges Bank ved å ta opp B-lån, men må samtidig forplikte seg til å holde utlånsveksten en tid fremover innenfor en nærmere angitt ramme. Ved at utvelgelsesmekanismen er knyttet til lån i Norges Bank, åpnes det også for at bankene kan legge ulik vekt på inntjening og vekst. Banker som ønsker å vokse sterkt, kan skaffe seg midler i pengemarkedet, men de må være forberedt på at dette vil skje på bekostning av inntjeningen.

Det har vært hevdet av hovedsvakheten med B-lånsregulering er at bankene viser

sterk motstand mot å bli regulert når ikke alle andre banker blir pålagt samme regulering, og at dette leder til ekstra høye pengemarkedsrenter. Denne motstanden mot å foreta en utlånstilpasning når andre ikke gjør tilsvarende, er imidlertid ikke noe spesifikt for B-lånsreguleringen. Heller ikke ved generell likviditetspolitikk vil en bank som reduserer utlånene, ha noen som helst garanti for at andre banker foretar en tilsvarende reduksjon, slik at myndighetene kan la pengemarkedsrenten falle. Videre vet en at dersom rammene i kredittbudsjettet

skal holdes, må likviditetspolitikken foreses slik at "gjennomsnittsbanken" tilpasser utlånsveksten stort sett som om banken var underlagt B-lånsregulering. Muligens kan en argumentere for at utlånstilpasningen ved B-lånsregulering er mer drastisk enn ved generell likviditetspolitikk idet tilpasningen må tas raskere. For banker med høy utlånsvekst gir imidlertid også B-lånsreguleringen muligheter for betydelig forlengelse av tilpasningsperioden for første kontrolltidspunkt.

Pressemelding

Noregs Banks rekneskap for 1982

Noregs Banks rekneskap vart godkjent av representantskapet i møte 28. februar 1983. Overskot før disposisjonar i samband med årsoppgjeret var på 6 943 mill. kroner i 1982 mot 5 283 mill. kroner i 1981. Av overskotet er 5 657 mill. kroner renteinntekter i utlandet. Dette er 1 301 mill. kroner meir enn i 1981. Den sterke auken i renteinntektene har samanhang med auka valutareservar og eit framhaldande høgt rentenivå.

Representantskapet vedtok følgjande disponering av overskotet i Noregs Bank for 1982:

500 mill. kroner først over til staten som vederlag for at den held sine arbeidskonti i Noregs Bank. Utbyttet til aksjonærane vart sett til 12% – 4,2 mill. kroner. 1 040,7 mill. kroner vart avsett til interne fond. Resten av overskotet – 5 398 mill. kroner – vart avsett til eit fond til nedskrivning av lån til statskassa. Til dette fondet vart det også overført 3 365 mill. kroner frå kursreguleringsfondet. Avsetninga blir etter dette på 8,8 milliardar kroner. Dette beløp vil kunne dekkje det meste av det staten i 1983 skal betale i avdrag på utalandske statslån.

Av overskotet for 1981 vart 4 249 mill. kroner avsett til eit fond til bortskrivning av statens konsoliderte konto (okkupasjonskontoen). Til dette fondet vart det også overført 1 181 mill. kroner frå kursreguleringsfondet. Dermed var fondet stort nok til at restbeløpet på 5 430 mill. kroner kunne skrivast bort. Stortinget vedtok 21. november 1982 å skrive bort den konsoli-

derte kontoen i statsrekneskapen. Dette vart gjort i desember 1982 både i statsrekneskapen og i Noregs Banks rekneskap.

Kommentarar til nokre poster i rekneskapen:

Dei internasjonale reservane auka i 1982 med 12,2 milliardar kroner og utgjorde ved årsskiftet etter kursreguleringar 48,8 milliardar kroner. Av auken har 7,9 milliardar kroner samanhang med kursreguleringar pr. 31.12. Renteinntektene var på 5,7 milliardar kroner. Ved intervensjonar gjekk det inn valuta for 8,4 milliardar kroner. Til dekning av offentlege institusjonar sine behov og ved valutahandel med bankane gjekk det ut valuta for 9,8 milliardar kroner.

Etter overføring til det nye fondet til nedskrivning av lån til statskassa utgjorde kursreguleringsfondet 12,9 milliardar kroner, som svarer til 25% av dei aktiva som fondet skal dekkje.

Netto inntekter innland utgjorde 1 655 mill. kroner mot 1 240 mill. kroner i 1981. Av dette er 1 442 mill. kroner agio ved valutatransaksjonar. I 1981 var agioen 1 081 mill. kroner.

Renteinntektene av dei innalandske utlåna i Noregs Bank utgjorde 338 mill. kroner i 1982 mot 340 mill. kroner i 1981. Det meste av utlåna går til bankar og var gjennomgåande noko høgre i 1982 enn i 1981. Dagleg gjennomsnitt for utlån til bankar var 3,3 milliardar kroner i 1982 mot 2,9 milliardar kroner året for. Rentesatsane vart sett ned i 1982. Pr. 31. desember 1982

var lån til banker 1 391 mill. kroner mot 1 738 mill. kroner året før.

Sidan 1981 har statskassa fått renter av sine innskot i Noregs Bank. I 1981 var renteutgiftene 624 mill. kroner og i 1982 600 mill. kroner.

Bankens driftskostnader var totalt på 369 mill. kroner i 1982 mot 313 mill. kroner i 1981.

Setlar i omlop auka med 4,1% til 21 100 mill. kroner i 1982 og mynt i omlop med 4,6% til 908 mill. kroner.

Oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4– 6 Likviditetsreserver
- § 8 Tilleggsreserver
- §§ 9–10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper
 og skadeforsikringselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Utstedelse av ihendehaverobligasjoner
 Godkjenning av laneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 9% fra 30. november 1979

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 8. mars 1983.

Kredittlovens §4-6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
<i>Sparebanker</i>	7	0	1982-12-17
<i>Forretningsbanker</i>	7	0	1982-12-17

1) Beregningsgrunnlaget:

Sum eiendeler (kode 191)	....	- Forfalte renter og andre inntekter (kode 1721)	....
- Valutainnskudd (kode 115 1241 - 1242 - 1243), hode 03	....	- Opptjente, ikke forfalte renter på utlån (kode 17221)	....
- Valutalån etter lisens (kode 169), hode 03	....	- Opptjente, ikke forfalte andre renter (kode 17222)	....
- Utlån i norske kroner til oljevirksomhet (kode 168) hode 01	....	- Opptjente, ikke forfalte andre inntekter (kode 17223)	....
- Obligasjonslån i norske kroner for finansiering av oljevirksomhet (kode 14138)	....	- Betalte, ikke påløpne renter (kode 17231)	....
- Utgifter (kode 19)	....	- Betalte, ikke påløpne andre utgifter (kode 17232)	....
- PSV-grunnlån (kode 1662)	....	= Beregningsgrunnlag (ved utgangen av måneden)	....
- En bloc-avskrivninger (kode 262)	....		
- Oppskrivning av fast eiendom (kode 277)	....		
- PSV-topplån (kode 155) hode 02, skjema 02	....		

Når det gjelder beregningsgrunnlaget for plasseringsplikten, må tilsvarende fradrag foretas for okt. 1982 (utgangspunktet).

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver   *Opphevet*

Resolusjon: 1982-12-17

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under henholdsvis 30% av forvaltningskapitalen for banker i Sør-Norge og 27% for banker i Nord-Norge				
<i>Forretnings- og sparebanker¹⁾</i>				
i Sør-Norge } i Nord-Norge }	Oktober 1982	15% 5%	15% } 5% }	1983-01-21
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond</i> med forvaltningskapital over 5 mill. kroner				
i Sør-Norge	September 1981	40%	40%	1982-01-22
i Nord-Norge	September 1981	20%	20%	1982-01-22

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av desember 1982 for bankene og desember 1981 for de øvrige.

¹⁾ Beregningsgrunnlaget, se §§ 4–6.

Ved kgl. resolusjon av 21. mars 1980 er det bestemt at aksjer kan sidestilles med obligasjoner ved oppfylling av plasseringsplikten.

Aksjer i kredittinstitusjoner eller datterselskaper av kredittinstitusjoner, aksjer i selskaper som har til formål å eie eller utnytte fast eiendom, og aksjer i selskaper som har direkte tilknytning til driften av kredittinstitusjoner, kan ikke medregnes.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringselskaper

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
for <i>livsforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10
for <i>skadeforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlansregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlansregulering

	Resolusjon
<i>for private finansieringsselskaper</i> som ved kontrolltidspunktet har utlån ¹⁾ over 10 mill. kroner:	1983-01-21
Utlån skal ved utgangen av 1. og 2. kvartal 1983 ikke være høyere enn: 6% over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring tolv måneder tidligere; eller 3% over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring 31. desember 1982, og	
utlån skal ved utgangen av 3. og 4. kvartal 1983 ikke være høyere enn: 6% over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring tolv måneder tidligere; eller 6% over faktiske utlån til andre formål enn leasing og factoring 31. desember 1982.	
<i>For skadeforsikringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 10 mill. kroner:	1983-01-21
Utlån ²⁾ kan fram til utgangen av 2. kvartal 1983 økes med	Utlån kan fram til utgangen av 4. kvartal 1983 økes med:
a) 2,5% av det laveste av faktiske og tillatte utlån ved utgangen av 1982 og i tillegg	c) 5% av det laveste av faktiske og tillatte utlån ved utgangen av 1982 og i tillegg
b) 12,5% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1978 og 1979 til gjennomsnittet for årene 1980 og 1981, men ikke ut over det firedobbelte av det som er fastsatt under a).	d) 25% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1978 og 1979 til gjennomsnittet for årene 1980 og 1981, men ikke ut over det firedobbelte av det som er fastsatt under c).
	Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med punktene a) og c).

¹⁾ Utlån til leasing, factoring, andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Hvis et selskaps faktiske utlån har oversteget tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1982, skal tillatte utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1983.

²⁾ Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1982 overstiger det tillatte utlån nivå, skal det tillatte utlån nivå 31. desember 1982 danne utgangspunkt for beregning av utlånrammen.

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

---

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Utstedelse av ihendehaverobligasjoner

Med hjemmel i lov av 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene har Finansdepartementet 10. februar 1983 fastsatt nye forskrifter for obligasjonsmarkedet.

Forskriftene er i sin helhet referert i Norges Banks rundskriv nr. 10/14. februar 1983.

Nedenfor følger enkelte hovedbestemmelser:

§1 Obligasjonslån kan utstedes til valutainnlendinger uten forhåndssamtykke av Finansdepartementet hvis lånebeløpet utgjør 25 mill. kroner eller mer og legges ut til offentlig tegning.

For prosjekter som delfinansieres over obligasjonsmarkedet, er det investeringskostnadene som kan delfinansieres.

§2 Lån mot utstedelse av konvertible obligasjoner kan tas opp uten samtykke av Finansdepartementet selv om lånebeløpet er mindre enn 25 mill. kroner.

§4 Samtykke kreves av Finansdepartementet når –
– boliger stilles som pant,
– lånet skal finansiere bygg, unntatt industribygg, som er ferdigbygget før 1. januar 1980,
– lånet skal finansiere oljeleting, oljeproduksjon eller virksomhet som har sammenheng med dette,
– lånet skal finansiere skip, fiskebåter eller bore-rigger,
– lånet skal finansiere kommunale bedrifter eller foretak med kommunale eierinteresser eller når lånet skal nyttes av en kommune,
– lånet skal finansiere prosjekter som er helt eller delvis garantert av en kommune eller et kommunalt foretak,
– lånet skal finansiere prosjekter som er garantert av staten.

Lån til vernede bedrifter og ideelle organisasjoner er unntatt fra bestemmelsene i §4, pkt. 5, 6 og 7.

Det settes en maksimal grense for det enkelte låneopptak på obligasjonsmarkedet til 300 mill. kroner. Samme låntaker kan ikke ta opp lån på obligasjonsmarkedet med mindre enn seks måneders mellomrom. Begrensningene på 300 mill. kroner og seks måneder gjelder ikke for kredittforetakene eller når det er gitt emisjonstillatelser etter §4.

---

§10 Ved opptak av ihendehaverobligasjonslån og ved utlån fra kredittforetak som skal nyttes til næringsvirksomhet, forutsettes det at avdragstiden ikke settes lengre enn prosjektene tekniske/økonomiske levetid.

Tabeller

1.	Norges Banks balanse	15.	Sparebankenes utlån til publikum
2.	Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån	16.	Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
3.	Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank	17.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
4.	Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger	18.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
5.	Utenriksregnskap for Norge	19.	Sparebankenes likviditet
6.	Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs	20.	Balanse for statsbanker
7a.	Bankenes kronelikviditet	21.	Balanse for private finansieringsselskaper
7b.	Bankenes valutalikviditet	22.	Balanse for private kredittforetak
8.	Forretningsbankenes balanse	23.	Balanseutdrag for livsforsikrings-selskaper
9.	Forretningsbankenes utlån til publikum	24.	Balanseutdrag for skadeforsikrings-selskaper
10.	Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer	25.	Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
11.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	26.	Kreditttilførsel til private og kommuner
12.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån	27a.	Endringer i publikums likviditet
13.	Forretningsbankenes likviditet	27b.	Sammensetningen av publikums likviditet
14.	Sparebankenes balanse	28.	Utvalgte økonomiske indikatorer

29. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner	32. Sparebanker. Rentesaetser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner
30. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner	33. Kortsiktige rentesaetser
31. Forretningsbanker. Rentesaetser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner	

Standard tegn:

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- Null

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	31/12 1982
Internasjonale reserver	29 374	36 581	35 897	39 516	40 928	48 751
Innskudd i norske banker	1 055	1 218	1 202	1 290	1 381	1 408
Norske statskasseveksler	5 446	4 821	1 807	3 460	6 042	4 780
Norske ihendehaverobligasjoner	1 428	991	967	949	967	977
Innenlandske utlån	1 214	2 064	861	793	708	1 883
Andre innenlandske fordringer etc.	6 078	6 002	6 053	6 021	5 993	523
Andre fordringer på utlandet	1 901	1 896	1 841	1 722	1 617	1 723
Diverse reguleringer	—	—	—	219	129	—
Utgifter	267	—	135	464	700	—
Fordringer i alt	46 763	53 573	48 763	54 434	58 465	60 045
Sedler og mynt i omlop	20 346	21 134	19 988	20 455	21 607	22 008
Innenlandske folioinnskudd	9 934	13 681	8 230	11 664	12 847	10 376
Norges Banks markedspapir	453	—	252	115	124	—
Skattefrie fondsavsetninger	89	78	93	83	81	75
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	159	182	210	233	216	305
Annen gjeld til utlandet	1 842	1 814	1 775	2 084	1 589	1 742
Annen innenlandsk gjeld	90	100	147	402	571	138
Motverdi av SDR i IMF	1 108	1 134	1 134	1 134	1 134	1 305
Aksjekapital, fond etc.	8 179	15 450	15 415	15 384	15 351	24 096
Diverse reguleringer	1 123	—	42	—	—	—
Inntekter	3 440	0	1 477	2 880	4 945	—
Gjeld og egenkapital i alt	46 763	53 573	48 763	54 434	58 465	60 045

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	31/12 1982
Forretningsbanker	591	1 116	202	154	34	934
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	554	557	63	109	33	8
Betingede lån (B-lån)	—	403	—	—	—	867
Lån på særvilkår (S-lån)	37	156	139	45	1	59
Sparebanker	215	622	292	181	201	457
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	161	215	212	137	158	263
Betingede lån (B-lån)	11	367	—	7	18	170
Lån på særvilkår (S-lån)	43	40	80	37	25	24
Private finansieringsselskaper	47	56	58	57	52	58
Næringsliv og privatpersoner	361	270	309	401	421	434
Herav:						
Statsgaranterte fiskelån	130	128	133	149	151	147
I alt	1 214	2 064	861	793	708	1 883

¹⁾ Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	31/12 1982
Statskassen	4 784	9 706	3 147	7 001	7 185	5 545
Statens regnskapsforere	1 913	2 162	2 243	2 436	2 431	2 396
Annen offentlig forvaltning	96	90	71	88	60	87
Postgiro ¹⁾	115	—	—	—	—	—
Forretningsbanker	1 015	200	919	37	971	128
Sparebanker	922	208	953	166	868	492
Statsbanker	258	170	126	371	225	340
Andre finansinstitusjoner	52	57	19	49	65	51
Postverket ¹⁾	309	460	275	561	421	877
Andre statsforetak	355	554	416	609	520	362
Andre innenlandske sektorer	115	74	61	346	101	98
I alt	9 934	13 681	8 230	11 664	12 847	10 376
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	8 637	13 142	6 278	11 066	10 842	9 607

¹⁾ Pr. 31. desember 1981 er postgiro inkludert i postverket.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Norges Banks internasjonale reserver netto (a—b)	29 130	36 338	35 615	38 781	40 599	43 246
a) Offisielle internasjonale reserver	29 365	36 572	35 888	39 507	40 919	43 507
Herav:						
Gull ¹⁾	285	285	285	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	1 158	1 231	1 285	1 404	1 509	1 611
Lån til IMF	253	214	177	143	93	63
Spesielle trekkrettigheter i IMF	1 277	1 320	1 413	1 576	1 714	1 726
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	26 392	33 522	32 728	36 099	37 318	39 822
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	235	234	273	725	320	261
Herav:						
Banker	75	52	63	492	104	85
Andre innskytere	160	182	210	233	216	176
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a—b)	-12 126	-9 831	-12 462	-12 377	-17 560	-14 608
a) Bankinnskudd i utlandet	5 212	7 802	10 821	9 602	10 133	10 927
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	17 338	17 633	23 283	21 979	27 693	25 535
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta-beholdninger netto	17 004	26 507	23 153	26 404	23 039	28 638
Andre sektors valutabeholdninger netto (a—b)	11 101	5 967	9 950	8 659	12 429	4 276
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	17 501	13 193	17 346	14 660	20 202	13 638
Herav:						
Rederier	4 264	3 734	3 483	3 245	3 167	3 103
Forsikringsselskaper	1 719	1 729	1 687	1 805	2 031	2 167
Handels- og industriselskaper o.a.	11 226	7 730	12 176	9 610	15 004	8 368
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	6 400	7 226	7 396	6 001	7 773	9 362
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	28 105	32 474	33 103	35 063	35 468	32 914

¹⁾ Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokføringen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1980	1981	1/1-30/11	
			1981	1982
Eksport av tradisjonelle varer	47 193	52 227	47 482	48 336
Import av tradisjonelle varer	82 282	84 871	-77 023	-83 277
Tradisjonell varebalanse	-35 089	-32 644	-29 541	-34 941
Eksport av råolje og naturgass	41 399	48 087	43 435	47 846
Eksport av oljeplattform (netto)	—	363	363	-238
Direkte eksport ved oljevirksomheten ¹⁾	438	1 680	1 643	519
Direkte import ved oljevirksomheten	761	811	-631	-931
Eksport av nye skip	1 402	667	668	1 482
Eksport av eldre skip	2 425	3 430	3 262	4 165
Import av skip	1 434	4 541	-3 990	-5 752
Varebalansen	8 380	16 231	15 209	12 150
Nettoinntekter ved skipsfart	10 665	11 590	11 107	9 782
Nettoinntekter ved oljeboring og annen oljevirksomhet ²⁾	1 769	2 541	2 169	1 644
Reisetrafikk, netto	-2 770	-3 879	-3 533	-5 144
Andre tjenester, netto	-609	-323	-244	-14
Vare- og tjenestebalansen	17 435	16 160	24 708	18 418
Rente- og stonadsbalansen	-11 940	-12 370	-11 785	-13 273
A. Driftsbalansen	5 495	13 790	12 923	5 145
Herav:				
Skipsfart ³⁾	9 610	8 471	8 227	6 465
Oljevirksomhet ³⁾	38 079	44 564	40 003	39 779
Andre sektorer	-42 194	-39 245	-35 307	-41 099
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	-4 094	-5 112	-3 428	-1 425
Herav:				
Statsforvaltningen	-2 922	-5 310	-4 224	-8 422
Kommuner, inkl. kommuneforetak	707	643	663	294
Statsbanker	783	-756	-628	-20
Forretnings- og sparebanker	561	63	43	-669
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-486	-338	-444	481
Skipsfart	-583	1 497	1 296	2 315
Oljevirksomhet	-229	-964	-243	3 241
Andre private og statlige foretak	-1 925	53	109	1 355
C. Grunnbalansen (A+B)	1 401	8 678	9 495	3 720
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	8 018	-6 217	-7 462	3 943
Herav:				
Statsforvaltningen	-73	38	41	255
Kommuner, inkl. kommuneforetak	250	-237	-235	44
Statsbanker	73	145	157	-108
Forretnings- og sparebanker	7 207	-2 860	-3 840	999
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	-136	319	307	-326
Skipsfart	-73	24	-397	346
Oljevirksomhet	-7 730	-1 818	622	2 448
Andre private og statlige foretak	4 066	-1 390	-2 977	-2 336
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	4 434	-438	-1 140	2 621
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	9 419	2 461	2 033	7 663
F. Tildelte SDR	199	206	206	—
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	854	2 626	827	-755
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	10 472	5 293	3 066	6 908

1) Korreksjonspost for delte olje- og gassfeil.

2) Inkl. eksport av rortjenester.

3) Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100	1	1	1	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		
	Danske	Svenske	Pund	U.S.	Canadisk	Tyske	Schw.	Gylden	Belgiske	Franske	100	100	100	100	100	100	100		
	kr.	kr.	sterling	dollar	dollar	mark	frcs.		frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	frcs.	Lire	
1975																			
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50									0,8107
Høyst	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35									0,841
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45									0,783
1976																			
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255									0,6684
Høyst	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55									0,827
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95									0,600
1977																			
Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602									0,6096
Høyst	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75									0,630
Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65									0,593
1978																			
Gjennomsnitt	95,4976	116,4418	10,0751	5,2501	4,6110	261,7173	295,7602	242,9771	16,7234	116,8504									0,6205
Høyst	99,15	119,65	10,565	5,4940	4,9450	275,85	350,60	255,30	17,47	123,00									0,642
Lavest	88,55	110,00	9,755	4,6750	4,0035	242,35	254,90	226,20	16,525	104,20									0,588
1979																			
Gjennomsnitt	96,6685	118,5765	10,7651	5,0731	4,3322	277,0114	305,2255	253,0594	17,3368	119,4910									0,6147
Høyst	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5335	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30									0,625
Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00									0,600
1980																			
Gjennomsnitt	88,1168	117,7678	11,5152	4,9473	4,2364	272,7022	295,7974	249,3958	16,9736	117,4607									0,5829
Høyst	92,65	119,45	12,3950	5,2645	4,4110	288,15	313,60	260,65	17,7250	123,15									0,619
Lavest	84,15	115,70	10,95	4,8080	4,1420	257,25	279,25	238,15	16,09	111,95									0,551
1981																			
Gjennomsnitt	81,025	114,000	11,5969	5,7570	4,8046	254,782	293,927	230,927	15,5315	106,242									0,5113
Høyst	86,45	119,40	13,000	6,2960	5,1110	266,75	332,80	244,35	16,515	114,90									0,562
Lavest	78,05	104,05	10,595	5,1255	4,3160	245,10	270,10	220,90	14,975	100,75									0,480
1982																			
Gjennomsnitt	77,481	103,039	11,2797	6,4728	5,2473	266,220	318,304	242,045	14,1458	98,260									0,4774
Høyst	84,20	111,70	12,440	7,3250	6,0000	296,95	353,85	268,95	15,250	104,85									0,515
Lavest	73,15	94,40	10,700	5,7865	4,7700	250,35	293,95	227,85	13,230	91,20									0,450
Endring:																			
1/1-31/12 1982																			
(i prosent)	+5,9	-8,1	+2,6	+21,3	+16,5	+14,9	+9,5	+13,7	-0,4	+2,8									+6,4
1983																			
Januar																			
Gjennomsnitt	84,15	96,690	11,1295	7,0554	5,7461	295,659	358,821	268,566	15,0976	104,536									0,5184
Høyst	85,05	97,05	11,435	7,1980	5,8435	299,30	364,10	271,15	15,245	105,85									0,524
Lavest	83,00	96,30	10,970	6,9440	5,6675	291,10	352,85	265,95	14,950	102,85									0,512

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—31/1		Siste 3 mndr. pr. 31/12		Siste 12 mndr. pr. 31/12	
	1982	1983	1981	1982	1981	1982
1. Staten og andre offentlige konti	6 896	6 062	-9 226	-9 086	-6 193	-9 025
2. Publikums kassehold (oppgang —)	665	778	28	534	-1 326	-799
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	-244	-531	1 998	-3 156	6 567	9 137
4. Bankenes beholdninger av markeds- papirer (oppgang —)	-90	-1 962	51	30	114	0
5. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-129	87	-119	-75	-21	-36
6. Likviditetsslån i Norges Bank	-1 404	-111	-1 079	1 088	1 209	-347
7. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta og markedspapirer fra banker	-268	-289	-352	-288	-2 011	-977
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	5 426	4 034	-8 699	-10 953	-1 661	-2 047
Herav:						
a) Kassebeholdning	9	-61	15	16	-16	51
b) Folio i Norges Bank	191	-70	-2 523	-2 796	-377	42
c) Folio i Postgiro	7	24	-47	-41	34	23
d) Statskasseveksler	5 219	4 141	-6 144	-8 132	-1 302	-2 163
B. Pliktige primærlikvider ²⁾ (oppgang —)	-696	77	940	1 430	838	2 933
C. Disponible primærlikvider (A+B)	4 730	4 111	7 759	-9 523	-823	886
D. Likviditetsslån i Norges Bank	-1 404	-111	-1 079	1 088	1 209	-347
E. Frie primærlikvider (C—D)	6 134	4 000	-6 680	-10 611	-2 032	1 233
Beholdningstall, gjennomsnitt i desember						
Frie primærlikvider					-6 251	-2 657
I mill. kroner					-3,3	-1,2
I prosent av forvaltningskapital						

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreserverkrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 1,4% av forvaltningskapitalen. Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—30/11		Siste 3 mndr. pr. 30/11		Siste 12 mndr. pr. 30/11	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
1. Gjeld etc. i utlandet	-3 417	4 387	-38	-1 304	-3 796	6 081
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	16 245	10 229	1 741	648	15 147	9 751
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-6 567	-11 490	13	-618	-5 765	-12 173
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	6 261	3 126	1 716	-1 274	5 586	3 659
B. Innskudd fra utenlandske banker	3 897	7 080	1 490	-1 771	2 924	9 225
C. Netto valutalikvider (A—B)	2 364	-3 954	226	497	2 662	-5 566
Beholdningstall pr. utgangen av november						
Netto valutalikvider					-6 622	-12 188
I mill. kroner					-3,5	-5,6
I prosent av forvaltningskapital						

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Primærlikvider	8 967	6 344	19 755	4 408	11 903	7 759
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	18 039	17 729	17 704	17 800	17 824	18 889
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	8 762	8 337	8 972	9 463	9 640	9 764
Markedspapirer	385	0	100	10	0	0
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 589	1 519	2 301	1 406	1 339	1 787
Innskudd i utenlandske banker	4 863	6 777	9 511	8 496	9 002	9 453
Lån til utlandet	1 459	1 650	2 085	2 474	2 913	2 968
Utlån til publikum	55 170	56 593	58 983	61 073	63 343	62 304
Valutalån med lisens til innlendinger	4 932	5 070	5 274	6 002	7 109	7 788
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	7 044	5 983	6 796	7 131	8 236	9 276
Aktiva i alt	111 210	110 002	122 481	118 263	131 309	129 988
Innskudd fra kunder i norske kroner	68 058	72 358	72 933	74 634	75 056	72 605
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	4 807	4 707	5 869	5 214	5 865	5 639
Innskudd fra forretningsbanker	1 428	1 267	2 543	1 153	1 788	1 885
Innskudd fra sparebanker	2 201	1 410	1 884	1 888	2 664	2 971
Lån og innskudd fra Norges Bank	387	1 433	542	433	365	378
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	17 612	17 608	22 688	21 492	26 234	25 104
Annen gjeld	10 422	5 959	8 784	8 013	11 398	11 846
Øvrige passiva	6 295	5 260	7 238	5 436	7 939	9 560
Passiva i alt	111 210	110 002	122 481	118 263	131 309	129 988
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	7 546	9 618	12 832	12 248	13 224	13 786
Gjeld til utlandet	18 640	18 674	23 761	22 498	27 450	25 629
Garantier	19 014	19 817	21 089	22 243	23 267	23 790

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån¹⁾ til publikum (Mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1981		Månedlig utlåns- økning	1982	
		Faktiske tall	Kumulert utlånsøkning Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Kumulert utlånsøkning Sesong- korrigerede tall
Januar	-164	-164	529	-986	-986	-282
Februar	1 011	847	1 144	1 059	73	356
Mars	1 040	1 887	1 478	2 238	2 311	1 828
April	902	2 789	2 159	94	2 405	1 670
Mai	1 129	3 918	2 733	866	3 271	1 902
Juni	-157	3 761	2 752	1 046	4 317	3 144
Juli	171	3 932	3 484	-228	4 089	3 526
August	-227	3 705	3 398	523	4 612	4 213
September	1 298	5 003	3 840	1 863	6 475	5 081
Oktober	-871	4 132	4 257	-831	5 644	5 746
November	1 604	5 736	5 435	-285	5 359	4 967
Desember	617	6 353	6 450			

1) Ekskl. valutalån med lisens, kronelån til oljevirksomhet og PSV-lån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Utlån til:						
Kommuner	2 079	2 051	2 376	2 518	2 793	2 734
Næringslivet	30 896	31 078	32 307	32 921	33 641	31 923
Lønnstakere	21 982	23 294	24 121	25 468	26 727	27 461
Andre private sektorer	213	170	179	166	182	186
Utlån til publikum i alt	55 170	56 593	58 983	61 073	63 343	62 304
Innskudd fra:						
Kommuner	3 704	4 485	4 433	4 867	4 389	4 196
Næringsliv	30 182	32 448	33 525	32 475	33 962	31 713
Lønnstakere	29 564	30 508	31 870	33 020	32 817	33 147
Andre private sektorer	882	861	849	921	943	826
Innskudd fra publikum i alt	64 332	68 302	70 677	71 283	72 111	69 882

1) Ekskl. valutilån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	1 016	1 024	1 091	1 093	1 179	1 152
Fiske og fangst	362	378	413	448	496	511
Bergverksdrift	281	261	286	327	224	288
Industri	8 559	9 062	8 757	8 919	9 320	9 562
Herav:						
Næringsmidler etc.	1 611	1 473	1 548	1 560	1 615	1 530
Trevarer	929	924	879	953	1 024	992
Treforedling	760	838	759	727	817	897
Kjemisk produksjon etc.	913	1 048	988	969	916	1 045
Metaller	560	631	707	803	737	698
Bygging av fartoyer	474	541	606	685	679	739
Verkstedsproduksjon	1 752	1 958	1 768	1 733	1 867	1 987
Kraft- og vannforsyning	105	102	127	120	102	103
Bygg og anlegg	2 140	2 229	2 286	2 481	2 500	2 575
Engros-, agentur- og detaljhandel	9 385	9 696	9 675	10 304	10 291	10 340
Hotell- og restaurantdrift	741	686	718	755	807	807
Utenriks sjofart	470	490	463	478	445	495
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 532	1 566	1 637	1 674	1 705	1 769
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	2 983	3 295	3 434	3 542	3 638	3 802
Sosial og personlig tjenesteyting	1 928	2 107	2 191	2 166	2 214	2 237
Utlån til næringslivet i alt	29 502	30 896	31 078	32 307	32 921	33 641

1) Ekskl. valutilån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
 Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1980 — Desember	23 173	9 784	11 907	6 373	31 706
1981 — November	26 365	11 219	14 756	7 242	33 952
1981 — Desember	26 828	11 440	14 213	7 545	34 835
1982 — November	28 392	12 306	15 212	7 685	39 407
Endring i perioden					
1981 Januar/november	3 192	1 435	2 849	869	2 246
1982 " "	1 564	866	999	140	4 572
1981 3. kvartal	709	646	979	419	-69
1982 " "	536	21	445	76	1 749

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	1 % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 543	2 145	1 091	-1 693	-2,2	-3 090	-704
1980 Januar	4 352	4 558	169	-375	-0,5	-2 447	-1 239
Februar	1 113	4 278	822	-3 987	-5,3	-2 373	-779
Mars	3 588	4 423	921	-1 756	-2,2	-3 419	-963
April	1 758	4 218	1 447	-3 907	-5,0	-2 834	-772
Mai	3 770	4 457	914	-1 601	-1,9	-3 982	-970
Juni	1 878	3 616	536	-2 274	-2,8	-5 468	-1 028
Juli	3 276	3 867	502	-1 093	-1,3	-5 713	-1 430
August	1 711	3 825	287	-2 401	-2,8	-6 191	-756
September	8 775	10 379	424	-2 028	-2,2	-7 127	-1 591
Oktober	4 305	10 050	217	-5 962	-6,9	-6 229	-1 480
November	10 136	10 929	609	-1 402	-1,5	-9 072	-1 547
Desember	7 524	10 194	338	-3 008	-3,2	-10 143	-715
1981 Januar	9 069	11 250	370	-2 551	-2,6	-7 373	-1 371
Februar	6 127	10 901	1 099	-5 873	-6,2	-8 115	-782
Mars	10 754	11 412	394	-1 052	-1,0	-10 461	-1 216
April	2 965	8 610	1 513	-7 158	-7,4	-7 850	-894
Mai	7 134	7 349	922	-1 137	-1,1	-10 891	-1 313
Juni	5 247	6 927	295	-1 975	-1,9	-13 028	-1 202
Juli	6 006	7 249	605	-1 848	-1,8	-9 890	-1 671
August	4 716	7 228	349	-2 861	-2,8	-11 575	-1 138
September	8 967	7 497	387	1 083	1,0	-10 316	-1 942
Oktober	3 750	7 127	718	-4 095	-3,8	-5 632	-2 010
November	8 226	9 448	2 111	-3 333	-3,0	-6 544	-1 675
Desember	6 344	8 668	1 433	-3 757	-3,4	-8 317	-1 008
1982 Januar	9 828	9 278	338	212	0,2	-8 865	-957
Februar	5 078	9 053	1 473	-5 448	-4,8	-8 381	-660
Mars	10 755	9 385	542	828	0,7	-10 463	-1 211
April	3 905	9 028	3 332	-8 455	-7,3	-5 787	-1 292
Mai	10 332	7 932	407	1 993	1,6	-11 467	-1 555
Juni	4 408	7 365	433	-3 390	-2,9	-10 335	-1 588
Juli	12 584	11 978	1 372	-766	-0,6	-13 691	-1 824
August	7 102	11 341	389	-4 628	-3,7	-14 261	-1 501
September	11 903	12 269	365	-731	-0,6	-14 217	-2 288
Oktober	6 069	11 697	2 229	-7 857	-6,3	-11 056	-2 357
November	7 759	8 354	378	-973	-0,7	-11 654	-2 406
Endring i perioden					(Prosent- poeng)		
1981 Januar/november	702	-746	1 773	-325	0,2	3 599	-960
1982 » »	1 415	-314	-1 055	2 784	2,7	-3 337	-1 398
1981 3. kvartal	3 720	570	92	3 058	2,9	2 712	-740
1982 »	7 495	4 904	-68	2 659	2,3	-3 882	-700

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Primærlikvider	4 905	5 302	6 059	5 196	6 423	4 381
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	9 697	9 789	9 773	9 710	9 581	9 889
Andre norske ihendehaverobligasjoner	10 722	11 255	11 483	12 264	12 435	12 672
Markedspapirer	68	0	151	104	122	23
Innskudd i forretningsbanker	1 778	1 132	1 257	1 756	1 968	2 370
Innskudd i sparebanker	423	413	403	538	778	679
Utlån til publikum ¹⁾	45 252	47 790	48 999	50 763	50 540	50 844
Ovrige aktiva — en bloc avskrivninger	3 079	2 898	4 319	3 976	5 720	7 765
Aktiva i alt	75 924	78 579	82 444	84 307	87 567	88 623
Innskudd fra kunder i alt	64 826	69 055	71 036	72 058	72 374	72 220
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	805	1 002	1 092	830	958	1 075
Lån og innskudd fra Norges Bank	806	1 334	1 037	997	1 060	1 035
Øvrige passivaposter	9 487	7 188	9 279	10 422	13 175	14 293
Passiva i alt	75 924	78 579	82 444	84 307	87 567	88 623
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	570	1 291	1 595	1 481	1 732	2 110
Gjeld til utlandet	848	1 342	1 815	1 771	2 546	2 466
Garantier	3 884	4 105	4 295	4 638	4 956	5 206

1) Ekskl. valutalån med lisens til innlendinger.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån¹⁾ til publikum (mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1981		Månedlig utlåns- økning	1982	
		Faktiske tall	Kumulert utlånsøkning Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Kumulert utlånsøkning Sesong- korrigerede tall
Januar	-129	-129	384	110	110	672
Februar	175	46	803	381	491	1 342
Mars	596	642	1 173	621	1 112	1 707
April	312	954	1 638	216	1 328	2 099
Mai	288	1 242	1 936	215	1 543	2 320
Juni	1 776	3 018	2 939	1 221	2 764	2 661
Juli	-121	2 897	3 205	-390	2 374	2 706
August	-118	2 779	3 434	-285	2 089	2 813
September	361	3 140	3 664	316	2 405	2 995
Oktober	-35	3 105	4 095	-134	2 271	3 378
November	387	3 492	4 519	354	2 625	3 782
Desember	2 094	5 586	5 527			

1) Ekskl. valutalån med lisens, kronelån til oljevirkksomhet og PSV-lån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Utlån til:						
Kommuner	3 097	3 281	3 509	3 403	3 237	2 949
Næringslivet	17 468	18 311	18 628	19 219	18 644	18 852
Lønnsstakere	24 148	25 645	26 290	27 511	28 061	28 337
Andre private sektorer	539	553	572	630	598	706
Utlån til publikum i alt	45 252	47 790	48 999	50 763	50 540	50 844
Innskudd fra:						
Kommuner	4 593	5 918	5 413	6 056	5 179	5 215
Næringslivet	12 198	12 814	13 667	13 497	14 343	13 973
Lønnsstakere	42 930	45 043	46 010	47 082	47 400	47 561
Andre private sektorer	2 104	2 191	2 249	2 208	2 222	2 177
Innskudd fra publikum i alt	61 825	65 966	67 339	68 843	69 144	68 926

1) Ekskl. valutalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	3 949	3 943	4 322	4 124	4 438	4 334
Fiske og fangst	297	318	328	341	357	385
Bergverksdrift	77	83	76	90	106	106
Industri	2 549	2 585	2 586	2 722	2 772	2 658
Herav:						
Næringsmidler etc.	712	695	648	703	738	652
Trevarer	440	459	461	496	497	488
Treforedling	50	49	46	44	40	36
Kjemisk produksjon etc.	129	134	143	143	146	150
Metaller	44	49	55	47	51	47
Bygging av fartøyer	158	160	189	202	172	166
Verkstedproduksjon	455	479	462	504	518	519
Kraft- og vannforsyning	225	232	268	236	261	240
Bygg og anlegg	1 552	1 618	1 622	1 697	1 782	1 686
Engros-, agentur- og detaljhandel	3 451	3 431	3 523	3 632	3 788	3 636
Hotell- og restaurantdrift	651	657	712	735	718	702
Utenriks sjøfart	18	20	15	17	18	16
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 074	1 084	1 168	1 187	1 214	1 139
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 682	1 753	1 830	2 032	1 949	1 932
Sosial og personlig tjenesteyting	1 631	1 744	1 861	1 815	1 816	1 801
Utlån til næringslivet i alt	17 156	17 468	18 311	18 628	19 219	18 635

1) Ekskl. valutalån med lisens og kronelån til oljevirksomhet.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1980 — Desember	7 076	7 718	4 245	5 454	32 184
1981 — November	8 604	9 587	5 003	6 493	34 205
1981 — Desember	8 568	9 648	5 190	6 732	35 868
1982 — November	9 668	9 553	5 551	6 579	38 714
Endring i perioden					
1981 Januar/november	1 528	1 869	758	1 039	2 021
1982 » »	1 100	-95	361	-153	2 846
1981 3. kvartal	342	1 054	-51	561	-299
1982 »	193	96	-277	-91	145

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i forretn.- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 456	1 665	228	-437	-0,7	15	1 035
1980 Januar	5 038	5 362	455	-779	-1,3	166	1 127
Februar	4 420	5 392	404	-1 376	-2,3	107	824
Mars	5 094	5 554	561	-1 021	-1,7	6	635
April	4 174	5 488	468	-1 782	-2,9	77	690
Mai	4 969	5 595	739	-1 365	-2,2	-1	580
Juni	3 775	4 467	397	-1 089	-1,7	-129	1 099
Juli	4 076	4 548	378	-850	-1,3	-261	1 189
August	3 988	4 600	419	-1 031	-1,6	-266	770
September	5 175	5 805	407	-1 037	-1,6	-141	1 163
Oktober	5 122	5 816	277	-971	-1,5	-254	1 221
November	5 598	5 952	401	-755	-1,1	-213	878
Desember	4 742	6 030	442	-1 730	-2,5	-454	1 012
1981 Januar	5 684	6 071	399	-786	-1,1	-365	992
Februar	5 257	6 146	646	-1 535	-2,2	-287	683
Mars	5 158	6 263	690	-1 795	-2,5	-247	586
April	4 707	6 243	832	-2 368	-3,4	-126	833
Mai	5 181	5 050	993	-862	-1,2	-242	704
Juni	4 453	5 064	542	-1 153	-1,6	-548	1 150
Juli	4 639	5 142	736	-1 239	-1,7	-141	1 282
August	4 747	5 296	665	-1 214	-1,6	-294	988
September	4 905	5 234	806	-1 135	-1,5	-121	1 395
Oktober	4 834	5 315	735	-1 215	-1,6	-50	1 771
November	6 091	6 617	1 191	-1 772	-2,3	-79	682
Desember	5 302	6 719	1 334	-2 751	-3,5	83	528
1982 Januar	6 633	6 804	924	-1 095	-1,4	-666	740
Februar	5 839	6 894	1 269	-2 324	-2,9	-654	584
Mars	6 059	7 063	1 037	-2 041	-2,5	-96	604
April	5 556	7 045	1 707	-3 196	-3,8	669	925
Mai	5 233	5 734	1 124	-1 624	-1,9	231	894
Juni	5 196	5 743	997	-1 544	-1,8	-251	1 460
Juli	5 829	6 106	1 430	-1 707	-2,0	343	1 494
August	5 769	6 247	1 149	-1 627	-1,9	-681	1 480
September	6 423	6 287	1 060	-924	-1,1	-984	1 670
Oktober	5 253	6 294	1 104	-2 145	-2,5	-34	2 390
November	4 381	4 561	1 035	-1 215	-1,4	-535	1 937
Endring i perioden					(Prosent- poeng)		
1981 Januar/november	1 349	587	749	-42	0,2	375	-330
1982 » »	-921	-2 158	-299	1 536	2,1	-618	1 409
1981 3. kvartal	452	170	264	18	0,1	427	245
1982 » »	1 227	544	63	620	0,7	-733	210

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	827	765	696	719	1 155	1 168
Utlån i alt	95 127	96 396	98 231	100 495	102 842	104 940
Herav:						
Til publikum	92 321	94 309	96 033	97 290	99 574	101 150
Andre fordringer på statskassen	3 041	3 041	3 191	3 191	3 191	3 191
Andre aktiva, inkl. utgifter	6 450	4 316	3 184	6 689	8 001	9 013
Aktiva i alt	105 445	104 518	105 302	111 094	115 189	118 312
Ihondhaverobligasjonslån						
Herav:						
I norske kroner	10 473	10 482	10 768	12 159	12 028	12 170
I utenlandsk valuta	12 955	13 243	13 108	12 704	13 950	14 495
Andre lån	69 016	70 980	71 524	74 059	74 573	74 896
Aksjekapital, fond m.v.	6 116	6 575	6 694	6 695	6 779	6 826
Andre passiva, inkl. inntekter	6 885	3 238	3 208	5 477	7 859	9 925
Passiva i alt	105 445	104 518	105 302	111 094	115 189	118 312

¹⁾ Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Leasingselskaper						
Bankinnskudd	2	5	2	3	4	6
Utlån til publikum	30	23	30	51	44	54
Utlån til andre sektorer						
Leasing	397	418	464	499	553	610
Andre aktiva	72	87	109	56	77	97
Aktiva i alt¹⁾	501	533	605	609	678	767
Lån fra andre enn banker	278	290	309	340	383	437
Lån fra banker	51	47	59	71	78	55
Kapital, fond m.v.	78	80	83	80	81	111
Andre passiva	94	116	154	118	136	164
Passiva i alt	501	533	605	609	678	767
Andre finansieringsselskaper						
Bankinnskudd	641	545	720	963	678	691
Utlån til publikum	3 758	3 909	3 867	4 184	4 276	4 382
Utlån til andre sektorer	526	447	534	576	843	705
Leasing	1 275	1 463	1 835	2 061	2 504	2 962
Andre aktiva	740	1 974	1 064	652	1 004	1 792
Aktiva i alt¹⁾	6 940	8 338	8 020	8 436	9 305	10 532
Lån fra andre enn banker	4 381	4 350	4 758	5 504	6 022	6 668
Lån fra banker	620	774	816	977	982	1 114
Kapital, fond m.v.	862	863	908	925	1 009	1 039
Andre passiva	1 077	2 351	1 538	1 030	1 292	1 711
Passiva i alt	6 940	8 338	8 020	8 436	9 305	10 532

¹⁾ Utlån er ført netto.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 807	3 574	2 884	2 791	2 982	3 199
Utlån i alt ¹⁾	32 100	33 695	35 286	35 748	37 764	29 136
Herav fra:						
a) Realkredittforetak	9 952	10 620	11 593	11 852	12 539	13 107
b) Skipsfinansieringsforetak	10 786	11 276	11 350	11 249	12 015	12 055
Andre aktiva	1 100	571	1 449	1 286	1 281	1 495
Aktiva i alt²⁾	35 235	37 840	38 689	38 910	41 139	42 948
Ihendehaverobligasjonslån	32 475	34 754	35 115	35 268	37 791	39 501
Annen gjeld	639	631	1 126	756	833	776
Kapital, fond m.v.	2 121	2 455	2 448	2 886	2 515	2 671
Passiva i alt	35 235	37 840	38 689	38 910	41 139	42 948

1) For avskrivning, 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 524	1 412	2 132	2 498	2 724	2 546
Statsobligasjoner	5 190	4 679	4 728	4 808	4 759	4 718
Statsbankobligasjoner	345	405	387	417	374	376
Andre norske ihendehaverobligasjoner	11 598	12 817	13 346	14 010	14 820	15 598
Utlån til publikum	14 979	15 195	15 708	16 003	16 466	16 804
Utlån til andre sektorer	325	340	362	517	691	714
Andre spesifiserte aktiva	2 311	2 313	2 253	2 280	2 349	2 417
Balanseutdrag i alt	36 272	37 161	38 916	40 533	42 183	43 173

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	3 776	4 080	4 284	4 155	4 079	4 164
Stats- og statsbankobligasjoner	1	1	1	1	1	1
Andre norske ihendehaverobligasjoner	95	127	114	123	145	140
Utlån til publikum	3 424	3 762	3 553	3 600	3 741	3 958
Utlån til andre sektorer	1 203	1 172	1 184	1 406	1 341	1 527
Andre spesifiserte aktiva	2 461	2 444	2 413	2 503	2 709	2 834
Aktiva i alt	10 960	11 586	11 549	11 788	12 016	12 624

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Folketrygdfondet	16 973	17 540	17 548	18 395	18 496	19 118	19 389
Postsparebanken og Postgiro	3 810	3 761	3 896	3 832	4 380	4 837	4 954
Livsforsikringselskaper	16 269	17 133	17 901	18 462	19 235	19 953	20 692
Forretningsbanker	24 862	26 317	26 801	26 064	26 676	27 386	27 464
Sparebanker	19 114	19 715	20 419	21 043	21 259	22 032	22 016
Norges Bank	2 724	2 302	1 428	991	967	949	967
Private og kommunale pensjonskasser og -fond	2 882	2 974	3 068	3 227	3 432	3 617	3 728
Andre (Residual)	3 845	4 428	4 685	4 857	4 593	4 492	4 461
I alt¹⁾	90 479	94 170	95 746	96 871	99 038	102 384	103 671

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner, pålydende verdi. Siden institusjonenes beholdninger er oppført med bokført beløp, vil eventuelle kursjusteringer slå ut i restposten.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1.-3. kvartal		Budsjett for 1982 fra:	
	1981	1982	Nasjonal- budsjett 1982	Nasjonal- budsjett 1983
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens) ¹⁾	8 556	9 500	9 600	11 000
PSV-lån	425	620	1 500	1 000
Forretningsbanker, ekskl. PSV-lån	4 992	6 475	4 450	5 450
Sparebanker, ekskl. PSV-lån	3 139	2 405	3 650	4 550
Private finansieringsselskaper ²⁾	738	1 895	..	1 630
Ekskl. factoring og leasing	150	300	400	400
Livsforsikring	850	1 088	2 200	2 500
Pensjonskasser og fond ²⁾	300	350		
Skadeforsikring	285	405	400	400
Statsbanker ³⁾	6 320	5 201	8 166	8 250
Private kredittforetak Obligasjonsmarkedet } nettoemisjoner	8 862	5 824	9 000	8 500
A. Sum spesifisert kreditttilførsel fra innenlandske kilder (ekskl. utlån med valutalisens)	25 911	24 263	29 766	32 280
B. Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 702	2 167		
C. Direkte kapitalinngang fra utlandet	-10 939	4 473		
1) Direkte kapitalinngang til olje- og rørtransport	-4 808	-282	12 500 ⁴⁾	11 500 ⁴⁾
2) Annen direkte nettokapitalinngang				
a) Sjøfart og oljeboring	-304	1 844		
b) Andre "private og kommuner"	-2 629	293		
c) Annen kapitalinngang og statistiske feil	-3 198	2 618		
D. Sum spesifisert kreditttilførsel (A+B+C)	16 674	30 903	42 266	43 780

1) Inkl. spesialkvote, i budsjettet for 1982 250 mill. kroner, som er skjønsmessig fordelt med 150 mill. kroner på forretningsbanker og 100 mill. kroner på sparebanker.

2) Anslag.

3) Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

4) Direkte kapitalinngang i alt, samt utlån med valutalisens fra norske banker til norske kunder.

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	1/1-30/11		1/9-30/11		Siste 12 mndr. pr. 30/11	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
I Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v., ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	6 540	10 949	1 715	4 284	9 831	13 735
II Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	8 826	5 455	2 822	2 194	9 858	5 632
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	7 185	5 894	2 024	1 887	8 089	6 455
III Forretnings- og sparebankenes kredittilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (-)	11 276	7 948	1 091	1 428	18 226	16 306
Herav:						
Forretningsbankenes kredittilførsel	9 325	8 268	1 889	1 544	9 598	8 729
Sparebankenes kredittilførsel	5 895	4 867	916	960	7 719	7 284
IV Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-635	-946	-274	-412	-1 627	-1 983
V Innenlandske likviditetstilførsel (I+...IV)	26 007	23 406	5 354	7 494	36 288	33 690
VI Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 876	2 917	111	1 073	2 633	3 014
VII Publikums netto valutasalg til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-17 111	-18 244	-4 296	-7 332	-19 271	-19 460
VIII Endring i publikums likviditet i alt (V+VI+VII)	10 772	8 079	1 169	1 235	19 650	17 244
Herav:						
Sedler og mynt	347	-112	797	897	1 050	869
Innskudd på anfordring	2 408	5 962	192	2 177	4 876	6 093
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	2 511	2 090	487	1 227	2 877	2 614
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	5 506	134	-307	-3 066	10 847	7 668
IX Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetssmassen	6,2	4,2	0,6	0,6	12,0	9,4
(Oljeskatter)	27 112	29 125	12 134	14 222	27 252	29 235)

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Post I er restbestemt og inkluderer således "Uspesifisert tilførsel og statistiske feil". Videre omfatter posten den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i inntekter på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens oljeskatter og statens netto renter og stønader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til

statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygdfondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbankobligasjoner (-), Folketrygdfondets nettokjøp av private og kommunale obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kredittilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av private og kommunale obligasjoner, økning i utlån (ekskl. utlån med valutalisens) og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse- kreditter og byggelån	Sum	Tids- innskudd ¹⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Belop	%	
1970	7 284	8 270	6 420	21 974	28 050	50 024	5 708	12,9	
1971	7 999	9 448	7 525	24 972	31 162	56 134	6 110	12,2	
1972	8 754	11 321	8 355	28 430	34 310	62 740	6 602	11,8	
1973	9 444	12 890	8 901	31 235	38 511	69 746	7 006	11,2	
1974	10 779	14 581	9 821	35 181	42 243	77 424	7 678	11,0	
1975	12 392	16 746	11 868	41 006	48 210	89 216	11 792	15,2	
1976	14 257	19 760	13 663	47 680	56 782	104 462	15 246	17,1	
1977	16 089	22 929	14 743	53 761	67 364	121 125	16 663	15,9	
1978	17 060	24 930	15 796	57 786	76 774	134 560	13 425	11,1	
1979	Januar	16 355	25 628	16 347	58 330	78 792	137 122	14 038	11,4
	Februar	16 187	24 127	16 020	56 334	80 196	136 530	14 835	12,2
	Mars	16 166	24 634	16 105	56 905	79 751	136 656	14 770	12,1
	April	16 056	25 334	15 642	57 032	81 186	138 218	16 508	13,6
	Mai	16 011	24 097	15 996	56 104	80 225	136 329	14 220	11,6
	Juni	16 800	27 013	16 610	60 423	81 078	141 501	16 592	13,3
	Juli	16 505	27 385	17 866	61 756	82 061	143 817	17 318	13,7
	August	16 545	26 516	17 835	60 896	82 889	143 785	17 227	13,6
	September	17 653	27 621	17 511	62 785	82 772	145 557	18 435	14,5
	Oktober	17 109	28 021	18 375	63 505	85 011	148 516	17 860	13,7
	November	17 096	27 354	18 606	63 056	84 140	147 196	18 074	14,0
	Desember	17 731	27 839	18 804	64 374	88 805	153 179	18 619	13,8
1980	Januar	17 155	29 173	18 876	65 204	90 582	155 786	18 664	13,6
	Februar	16 926	27 041	18 671	62 638	91 537	154 175	17 645	12,9
	Mars	16 756	28 873	18 009	63 638	90 551	154 189	17 533	12,6
	April	16 583	27 801	18 088	62 472	91 624	154 096	15 878	11,5
	Mai	16 824	28 962	17 339	63 125	91 289	154 414	18 085	13,3
	Juni	17 134	31 427	17 977	66 538	91 358	157 896	16 395	11,6
	Juli	17 172	30 432	18 548	66 152	93 148	159 300	15 483	10,8
	August	17 394	29 881	18 713	65 988	94 959	160 947	17 162	11,9
	September	18 271	30 721	18 641	67 633	94 364	161 997	16 440	11,3
	Oktober	18 149	32 725	19 673	70 547	94 912	165 459	16 943	11,4
	November	18 119	30 300	19 403	67 822	95 382	163 204	16 008	10,9
	Desember	18 822	32 768	19 769	71 359	100 723	172 082	18 903	12,3
1981	Januar	18 329	33 774	20 046	72 149	103 856	176 005	20 219	13,0
	Februar	18 134	33 214	19 457	70 805	103 880	174 685	20 510	13,3
	Mars	17 703	31 532	19 331	68 566	103 730	172 296	18 107	11,7
	April	17 789	33 119	19 085	69 993	104 689	174 682	20 586	13,4
	Mai	18 006	31 653	19 221	68 880	103 767	172 647	18 233	11,8
	Juni	18 240	36 254	20 463	74 957	103 621	178 578	20 682	13,1
	Juli	18 609	35 174	21 430	75 213	105 282	180 495	21 195	13,3
	August	18 372	34 984	21 793	75 149	106 536	181 685	20 738	12,9
	September	19 318	36 338	21 312	76 968	107 236	184 204	22 207	13,7
	Oktober	19 462	36 754	23 091	79 307	107 557	186 864	21 405	12,9
	November	19 169	35 176	22 280	76 625	106 229	182 854	19 650	12,0
	Desember	20 150	35 302	22 804	78 256	113 763	192 019	19 937	11,6
1982	Januar	19 490	38 193	23 724	81 407	115 545	196 952	20 947	11,9
	Februar	19 213	36 018	22 791	78 022	115 710	193 732	19 047	10,9
	Mars	18 981	37 775	22 216	78 972	116 820	195 792	23 496	13,6
	April	19 047	37 292	22 236	78 575	115 855	194 430	19 748	11,3
	Mai	19 074	37 608	22 399	79 081	115 438	194 519	21 872	12,7
	Juni	19 339	41 280	22 864	83 483	114 910	198 393	19 815	11,1
	Juli	19 595	39 941	24 276	83 812	116 865	200 677	20 182	11,2
	August	19 141	39 092	23 667	81 900	116 963	198 863	17 178	9,5
	September	20 461	41 064	23 559	85 084	116 670	201 754	17 550	9,5
	Oktober	20 561	41 226	24 514	86 301	116 879	203 180	16 316	8,7
	November	20 238	41 269	24 894	86 201	113 897	200 098	17 244	9,4

1) Eksklusive banksporing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Utvalgte økonomiske indikatorer (Sesongkorrigerede tall, 1975=100¹⁾)

	1980			1981			1982			1983		
	K1	K2	K3	K4	%-vis endring siste 4 kvartaler	Nov.	Des.	Jan.				
Etterspørsel—Produksjon												
Detaljemetningsvolum	100,8	101,9	101,7	103,0	103,0	102,7	98,9	101,7	-4,1	99,2	96,9	101,7
Utførte industriinvesteringer, verdi	127,9	154,0	—	153,4	143,6	138,5	—	—	-8,7	—	—	—
Byggingangsatt. i alt, 1000 m ²	480,6	486,9	518,6	610,4	507,6	455,4	567,5	—	20,0	412,7	853,2	—
Herav: Boliger	295,9	299,3	308,8	349,4	299,7	259,1	382,1	—	34,6	254,2	596,9	—
Bergverk og industri	43,8	52,0	55,7	74,2	60,9	63,0	44,4	—	-6,9	30,5	73,8	—
Produksjon i bergverk m.v., industri	131,6	131,3	130,6	133,6	130,9	128,7	129,7	132,2	-1,6	129,7	132,6	132,2
og kraftforsyning	460,5	450,4	457,9	509,8	447,8	396,9	477,2	497,8	4,1	512,1	526,0	497,8
Produksjon for utvinning av råolje	100,5	99,4	97,3	99,3	97,8	96,4	95,7	98,4	-3,4	94,6	96,6	98,4
og gass ²⁾	104,4	103,1	103,7	103,6	102,5	103,7	104,1	99,0	0,6	105,6	104,4	99,0
Herav: Skjermet	112,3	110,6	104,5	107,8	109,2	101,1	99,2	92,1	-9,3	98,0	98,3	92,1
Utekonkurrerende	96,5	95,6	93,5	95,5	93,5	93,0	92,3	98,9	-3,2	91,4	93,3	98,9
Hjemmekonkurrerende												
Arbeidsmarked												
Registrerte arbeidsløse, 1000	22,28	28,44	41,39	33,81	36,88	42,68	52,19	59,82	77,1	51,04	58,14	59,82
Ledige plasser, 1000	8,03	6,52	5,04	6,08	5,18	4,73	3,99	6,46	-36,0	4,08	3,74	6,46
Sysseisatte i alt, 1 000 000	1,91	1,93	1,95	1,94	1,97	1,95	1,93	—	0,3	—	—	—
Priser — Kostnader												
Konsumpriser, 1979=100	110,8	126,0	140,3	135,2	138,2	141,9	146,0	147,9	11,6	146,1	147,4	147,9
Lønnskostnader pr. produsert enhet	143,6	155,6	—	156,8	159,9	177,5	—	—	9,7	—	—	—
(LPE) i industrien	161,8	178,8	—	184,5	194,0	204,7	—	—	10,8	—	—	—
Herav: Timekostnader	112,9	114,9	—	117,7	121,3	115,3	—	—	1,0	—	—	—
Timeproduktivit												
Utenrikshandel — Markedsvekst												
Eksportvolum, trad. varer ³⁾ , 1970=100	131,9	132,9	130,6	132,8	129,3	131,6	129,1	—	-3,7	—	—	—
Importvolum, — — —	152,9	152,2	157,0	153,2	160,7	162,5	152,7	—	-1,9	—	—	—
Eksportpriser, — — —	230,4	250,6	260,6	255,2	260,4	253,8	273,5	—	3,3	—	—	—
Importpriser, — — —	227,8	234,0	243,3	244,1	233,3	241,8	254,1	—	5,7	—	—	—
Bytteforhold, — — —	101,2	107,1	107,1	104,5	111,6	104,9	107,6	—	-2,3	—	—	—
Varebalanse, — — —, m/d. kr.	-35,22	-33,06	-36,90	-9,02	-9,37	-9,84	-8,83	—	-3,14	-3,14	-2,57	-2,43
Varebalanse, u/skip og plattformer, mrd.kr.	6,18	13,90	15,82	3,66	2,74	4,38	5,13	—	—	1,70	1,81	2,19
Ind.prod. viktige markedsland	112,5	112,4	110,1	111,1	111,7	110,5	107,3	—	-2,6	107,3	—	—
Importvolum, viktigste markedsland	126,1	120,6	—	123,9	124,2	123,2	—	—	-0,1	—	—	—
Konkurransendikatorer⁴⁾												
Relative LPE i industrien	102,1	103,9	—	105,4	107,3	108,6	—	—	4,1	—	—	—
Relative eksp.priser, bearb. varer	92,1	89,7	—	89,2	88,0	87,9	—	—	-2,2	—	—	—
Relative engrospriser	91,6	89,0	—	90,1	91,8	90,6	—	—	1,7	—	—	—

1) 1975 er basisår for alle serier der ikke noe annet er angitt.

2) Faktiske tall.

3) Uten skip, plattformer, råolje og gass.

4) To kvartalers gjennomsnitt av sesongkorrigerede tall.

Kilde: Originaltallene er i hovedsak hentet fra Statistisk Sentralbyrå og IMF, og de er sesongkorrigeret ved hjelp av X-11 Census Method, multiplikativ metode. Registrerte arbeidsløse er sesongkorrigeret ved additiv versjon av X-11.

Tabell 29. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	3. kvartal 1981		4. kvartal 1981		1. kvartal 1982		2. kvartal 1982		3. kvartal 1982	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler										
Rente	11,9	13,0	12,0	13,1	12,0	13,1	12,1	13,7	12,1	13,8
Provisjon	1,4	2,0	1,3	1,9	1,3	2,2	1,3	2,2	1,3	2,2
Engangsprovisjon	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6
Utlån mot avbetalingskontrakt										
Rente	12,7	14,1	13,1	14,1	13,0	14,1	13,1	14,2	13,0	14,3
Provisjon	0,5	1,5	0,7	1,4	0,8	1,5	0,8	1,5	0,8	1,4
Engangsprovisjon	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,9	0,2	0,9
Kassekreditter										
Rente	12,6	12,7	12,6	12,7	12,7	12,8	12,7	12,8	12,8	12,9
Provisjon	0,8	1,5	0,7	1,4	0,8	1,5	0,8	1,5	0,8	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,2	0,8	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	7,9	8,1	7,9	8,1	8,7	9,4	9,0	9,6	9,0	9,7
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,8	11,4	11,2	11,7	11,3	11,9	11,5	12,0	11,5	12,1
Provisjon	1,4	1,7	1,4	1,6	1,4	1,8	1,4	1,8	1,4	1,8
Engangsprovisjon	0,2	0,5	0,3	0,6	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre utlån under 1 år										
Rente	10,3	14,6	10,6	14,9	10,8	15,1	11,1	15,5	11,4	15,7
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	-	-	-	-	9,1	13,3	9,1	13,3	11,7	14,9
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5
PSV-lån										
Rente	-	-	-	-	10,3	11,1	10,4	11,7	10,7	11,7
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,2	0,6	0,2	0,6	0,3	0,5
Andre utlån 1 år og over										
Rente	-	-	-	-	10,5	15,3	10,7	15,5	11,3	15,7
Provisjon	-	-	-	-	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	1,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6
Utlån i alt										
Rente	11,9	12,4	10,5	13,9	12,0	12,5	12,1	12,6	12,2	12,7
Provisjon	0,9	1,5	0,4	1,3	0,9	1,5	0,9	1,5	1,0	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	12,2	12,6	12,2	12,7	12,3	12,7	12,4	12,8	12,5	12,8
Provisjon	0,8	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	10,0	15,0	10,3	15,1	10,5	15,4	10,7	15,5	11,3	15,7
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6

1) Rente og provisjon i prosent p.a.

Engangsprovisjon i prosent av lånebeløp.

Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Provisjonssatsene for kassekreditt og byggelån refererer seg til bevilgede beløp.

2) Refererer seg til tilsvarende begrep i finansministerens renteerklæring.

Kortsiktige utlån omfatter: Veksler, utlån mot avbetalingskontrakter, kassekreditter, byggelån i alt ekskl.

boligbyggelån godkjent av statens boligbanker, og andre utlån med løpetid under ett år.

Mellomlange og langsiktige utlån omfatter: Parter i ansvarlig lånekapital og andre utlån med løpetid ett år og over.

Merk: Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 30. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	3. kvartal 1981		4. kvartal 1981		1. kvartal 1982		2. kvartal 1982		3. kvartal 1982	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler										
Rente	13,5	14,3	13,6	14,6	13,5	14,4	13,6	14,5	13,7	14,6
Provisjon	0,7	1,3	0,4	1,2	0,6	1,3	0,6	1,3	0,6	1,2
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,4	0,8	0,1	0,5	0,3	0,7
Utlån mot avbetalingskontrakt										
Rente	14,4	15,0	14,5	15,0	14,3	15,1	14,4	15,1	14,5	15,2
Provisjon	0,4	1,4	0,2	1,5	0,3	1,5	0,3	1,5	0,2	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,3	0,7	0,3	0,8	0,2	0,8	0,3	0,8
Kassekreditter										
Rente	11,7	12,2	11,8	12,4	11,8	12,4	11,9	12,7	12,0	12,7
Provisjon	0,9	1,4	0,7	1,5	0,8	1,5	0,7	1,5	0,6	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,7	0,1	0,7
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	7,9	7,9	8,0	8,0	8,5	8,6	8,7	8,7	8,9	8,9
Provisjon	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4
Engangsprovisjon	0,1	0,4	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,9	11,3	11,3	11,6	11,3	11,9	11,3	12,0	11,4	12,0
Provisjon	1,4	1,6	1,4	1,6	1,4	1,7	1,4	1,5	1,4	1,7
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Andre utlån under 1 år										
Rente	11,2	14,8	11,6	14,7	11,4	13,9	10,6	15,2	11,8	15,3
Provisjon	0,0	0,8	0,0	0,9	0,0	0,3	0,0	1,3	0,0	0,7
Engangsprovisjon	0,5	0,8	0,2	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	.	.	.	.	11,2	12,8	11,6	13,3	11,1	12,9
Provisjon	.	.	.	.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	.	.	.	.	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5
PSV-lån										
Rente	.	.	.	.	9,7	10,7	10,0	11,2	10,4	11,6
Provisjon	.	.	.	.	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	.	.	.	.	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6
Andre utlån 1 år og over										
Rente	.	.	.	.	10,1	14,5	10,0	14,7	10,5	15,0
Provisjon	.	.	.	.	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,3
Engangsprovisjon	.	.	.	.	0,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,7
Utlån i alt										
Rente	10,9	11,4	10,1	13,4	11,1	11,7	11,1	11,9	11,3	12,0
Provisjon	1,0	1,4	0,3	1,4	1,0	1,5	1,0	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	11,5	12,1	11,8	12,4	11,6	12,3	11,6	12,5	11,8	12,6
Provisjon	1,0	1,5	0,9	1,5	1,0	1,6	1,0	1,5	0,9	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,2	0,6
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	10,0	14,4	10,1	14,1	10,1	14,5	10,0	14,7	10,5	15,0
Provisjon	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,3
Engangsprovisjon	0,2	0,8	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,7

1) og 2) Se noter til tabell 29.
Se for øvrig merknad til tabell 29.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 31. Forretningsbanker. Rentesatser på nye benkinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
							Under 1 år	1 år og over			
4. kvartal 1980											
Lavest	0,2	5,0	1,2	5,0	7,5	7,9	7,2	8,2	7,5	7,2	5,8
Høyest	3,1	5,2	3,5	5,0	7,9	9,6	12,0	10,5	7,5	10,3	8,8
1. kvartal 1981											
Lavest	0,3	5,0	0,7	5,0	7,6	8,9	6,7	8,0	7,6	7,0	5,5
Høyest	3,3	6,1	3,5	5,0	8,1	10,1	11,9	9,8	7,6	10,8	9,1
2. kvartal 1981											
Lavest	0,3	5,2	0,9	5,0	7,6	8,9	7,3	8,1	7,7	7,4	5,8
Høyest	3,1	6,3	3,3	5,0	8,2	10,1	12,4	9,9	7,7	11,3	9,4
3. kvartal 1981											
Lavest	0,3	5,1	0,7	5,0	7,6	9,0	7,2	8,4	7,7	7,3	5,7
Høyest	1,8	6,1	2,1	5,0	8,2	10,2	12,6	10,7	7,7	11,3	9,1
4. kvartal 1981											
Lavest	0,3	5,0	1,7	5,0	7,1	9,0	8,0	8,6	7,5	7,5	6,3
Høyest	1,6	5,6	2,8	5,1	7,8	10,6	14,3	11,2	7,5	10,8	9,4
1. kvartal 1982											
Lavest	0,4	5,1	1,7	5,0	7,1	9,2	8,2	8,6	7,6	7,7	6,4
Høyest	2,2	5,7	3,2	5,1	8,0	10,8	14,0	10,5	7,6	10,8	9,2
2. kvartal 1982											
Lavest	0,4	5,0	1,7	5,0	6,9	9,2	8,2	8,8	7,6	7,6	6,4
Høyest	2,0	5,8	3,1	5,1	8,0	10,9	15,5	11,0	7,6	11,5	9,7
3. kvartal 1982											
Lavest	0,8	5,1	2,0	5,0	6,9	9,3	8,0	8,8	7,6	7,5	6,4
Høyest	2,6	5,8	3,5	5,1	8,0	11,0	14,9	11,8	7,6	11,3	9,6

1) Se merknad til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 32. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår Under 1 år	1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
4. kvartal 1980											
Lavest	1,1	4,8	2,6	5,0	7,4	7,8	6,9	8,0	7,5	6,8	6,1
Høyest	4,1	6,1	4,9	5,0	7,7	10,2	11,6	9,7	7,5	8,2	7,6
1. kvartal 1981											
Lavest	1,1	4,9	2,6	5,0	7,5	7,9	6,8	8,1	7,5	6,9	6,1
Høyest	3,9	6,3	4,9	5,1	7,7	10,3	11,8	9,9	7,6	8,3	7,7
2. kvartal 1981											
Lavest	1,2	4,9	2,6	5,0	7,4	8,0	7,0	8,1	7,6	6,9	6,1
Høyest	3,7	6,5	4,8	5,1	7,8	10,6	12,0	10,0	7,6	8,4	7,3
3. kvartal 1981											
Lavest	1,5	5,0	2,8	5,0	7,4	8,0	7,2	8,1	7,6	7,0	6,2
Høyest	3,5	6,5	4,6	5,1	7,8	10,7	11,5	10,1	7,6	8,4	7,7
4. kvartal 1981											
Lavest	1,0	5,0	2,8	5,0	7,4	8,0	7,5	8,1	7,5	6,9	6,1
Høyest	2,7	6,6	4,4	5,0	7,8	10,7	11,9	10,5	7,5	8,0	7,3
1. kvartal 1982											
Lavest	3,2	4,9	4,1	5,1	7,5	8,0	6,9	8,2	7,6	6,9	6,4
Høyest	4,7	6,7	5,8	5,0	7,9	10,8	12,7	10,7	7,6	8,2	7,8
2. kvartal 1982											
Lavest	1,7	4,9	3,4	5,0	7,5	7,9	6,9	8,2	7,6	6,8	6,3
Høyest	3,8	7,0	5,5	5,2	7,9	10,9	13,1	10,9	7,6	8,3	7,9
3. kvartal 1982											
Lavest	3,1	4,9	4,0	5,1	7,4	7,9	7,0	8,4	7,6	6,9	6,4
Høyest	5,2	6,9	6,0	5,1	7,9	11,0	13,7	11,3	7,6	8,4	8,0

1) Se merknad til tabell 29.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 33. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

		Interbankrenten — dagslån. Gjennomsnitt		Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen av måneden ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank		
				1 mnd.	3 mnd.				
1981	Januar	10,5	11,5	11,0	11,4	10,9	11,4		
	Februar	12,5		12,9	12,8	11,6			
	Mars	10,5		11,2	12,3	10,2		9,7	
	April	11,5		11,7	11,9	11,5			
	Mai	11,8		12,1	12,1	12,7		12,5	10,6
	Juni	12,3		12,7	13,0	12,6			
	Juli	11,9		12,2	13,5	13,8		11,0	10,5
	August	12,5		13,0	13,7	12,3			
	September	10,7		12,9	13,6	10,6		10,2	
	Oktober	11,3		11,0	13,6	13,9		12,1	
	November	13,6		15,0	14,0	11,3		11,2	
	Desember	18,6		16,1	17,7	15,4		11,1	
1982	Januar	11,8	12,0	13,3	13,8	11,9	10,7		
	Februar	12,1		13,0	14,0	12,6			
	Mars	13,0		15,1	15,2	12,5		11,8	
	April	18,0		15,5	20,4	16,9		12,5	
	Mai	16,9		14,7	19,8	17,1		12,2	9,0
	Juni	12,5		14,7	15,0	15,5		12,6	
	Juli	17,1		15,1	17,9	16,5		10,9	9,6
	August	13,0		15,1	14,7	14,9		11,1	
	September	12,1		13,7	13,4	14,8		10,9	9,4
	Oktober	15,3		13,7	16,3	15,6		11,0	
	November	14,1		12,6	15,8	15,4		11,0	9,2
	Desember	11,0		12,6	14,6	14,7		11,0	
1983	Januar	12,1		13,7	13,0	11,0			

1) Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	71369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	71375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 14 86	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 31 81 50	42155 nbber n
Bodo	Postboks 114, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 13, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbjk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 370, 2601 Lillehammer	(062) 50045	71834 nblil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	21107 nbks n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 00 00	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardo	Postboks 68, 9951 Vardo	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

